

Het internationale karakter van de Vlaamse Rand

*Vergelijking met het
Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en
het ruime ommeland*

2012

Studiedienst van de
Vlaamse Regering

Het internationale karakter van de
Vlaamse Rand
Vergelijking met het Brusselse Hoofdstedelijke
Gewest en het ruime ommeland

2012

Samenstelling
Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
Studiedienst van de Vlaamse Regering
Documentatiecentrum Vlaamse Rand

Verantwoordelijke uitgever
Josée Lemaître
Administrateur-generaal
Boudewijnlaan 30 bus 23
1000 Brussel

Depotnummer
D/2012/3241/041

<http://www.vlaanderen.be/svr>

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
MIGRATIEBEWEGINGEN	5
1. Totale bevolking	5
2. Belgen en vreemdelingen	15
3. Samenvatting	18
PERSONEN VAN VREEMDE HERKOMST	21
1. Personen van vreemde herkomst	22
2. Vergelijking tussen vreemde herkomst en huidige nationaliteit	25
3. Regionale spreiding van personen van vreemde herkomst	26
4. Samenvatting	35
JONGE MOEDERS EN HUN KINDEREN	37
1. Nationaliteit van het kind	38
2. Nationaliteit van de moeder	40
3. Taal tussen moeder en kind	45
4. Samenvatting	47
LEERLINGEN EN ONDERWIJS	49
1. Leerlingenpopulatie naar nationaliteit	49
2. Schoolse achterstand	55
3. Leerlingenpopulatie naar thuistaal	57
4. Inschrijvingsratio's	61
5. Inrichtende instanties van onderwijs	61
6. Samenvatting	65
ACTIEVE BEVOLKING	67
1. Werkende bevolking	67
2. Werkzoekende bevolking	74
3. Samenvatting	79
BUITENLANDSE ONDERNEMINGEN	81
1. Aantal buitenlandse ondernemingen	82
2. Activiteit van buitenlandse ondernemingen	82
3. Herkomst van buitenlandse ondernemingen	84
4. Ouderdom van de buitenlandse ondernemingen	85
5. Samenvatting	86
EUROPESE, FEDERALE EN VLAAMSE VERKIEZINGEN 1999-2010	88
1. Organisatie van de verkiezingen	88
2. Bespreking van de verkiezingsresultaten 1999-2010	92
3. Samenvatting	100
UITLEIDING	100

Inleiding

De situatie van de Vlaamse Rand is de afgelopen decennia bijna voortdurend in de actualiteit, wat het belang van het centraliseren van wetenschappelijke informatie erover versterkt. Met een virtueel documentatiecentrum (www.docu.vlaamserand.be), monitorrapporten en studies hopen we aan een ruime doelgroep van gespecialiseerde onderzoekers, studenten, overheden, administraties, het middenveld en alle andere geïnteresseerden informatie te verstrekken over de Vlaamse Rand in al haar aspecten.

De Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) is een van de partners in het Documentatiecentrum Vlaamse Rand, naast het departement DAR-Stafdienst van de Vlaamse Regering, de vzw De Rand, de provincie Vlaams-Brabant en BRIO (een consortium van onderzoeksgroepen van Nederlandstalige universiteiten in Brussel). De Studiedienst verspreidt via haar website www.lokalestatistieken.be actuele cijfers over de algemene omgevingskenmerken van gemeenten, waaronder de 19 gemeenten die deel uitmaken van de Vlaamse Rand rond Brussel. Daarnaast publiceert deze dienst regelmatig rapporten over een aantal aspecten die specifiek zijn voor dit grootstedelijk randgebied rond Brussel-Hoofdstad.

Dit rapport wil de problematiek van de internationalisering van de Vlaamse Rand verder uitklaren aan de hand van korte bijdragen die verschillende facetten van deze ontwikkeling belichten. De keuze van de facetten is grotendeels gebaseerd op de beschikbaarheid van actuele en kwaliteitsvolle data. In dit rapport zullen achtereenvolgens volgende facetten worden belicht:

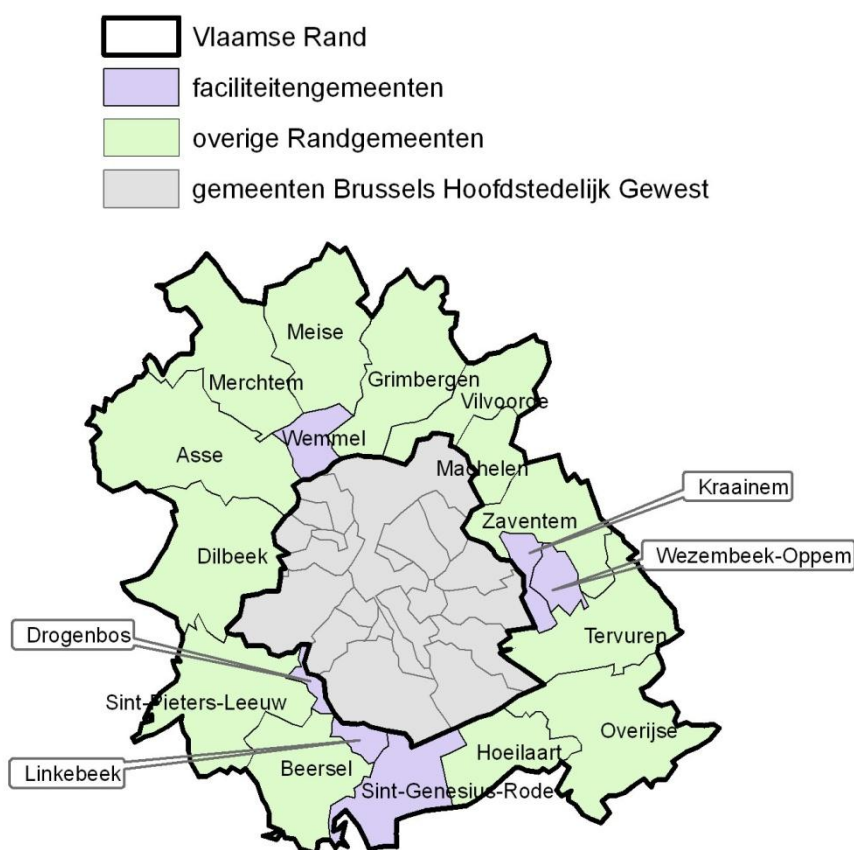
- Migratiebewegingen
- Personen van vreemde herkomst
- Jonge moeders en hun kinderen
- Leerlingen in het onderwijs
- Actieve bevolking
- Buitenlandse ondernemingen
- Verkiezingen in de periode 1999-2010

We zijn er ons van bewust dat dit maar een greep is uit vele aspecten van de internationalisering van een gebied. De beschikbare databronnen laten niet toe een geïntegreerd en volledig beeld te schetsen. De focus ligt in dit rapport op de nationaliteit, de herkomst, het taalgebruik van verschillende deelgroepen, de aanwezigheid van vestigingen van internationale bedrijven en op het kiesgedrag in kieskringen waar zowel Vlaamse, Franstalige als tweetalige lijsten aan de kiezers worden aangeboden.

Het onderzoeksgebied van dit rapport bestaat uit de 19 Vlaamse gemeenten die grenzen aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de taalfaciliteitengemeenten. Om de ontwikkelingen te kunnen duiden, vergelijken we de situatie in de Vlaamse Rand met de cijfers over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en zijn gemeenten, Vlaams-Brabant en Waals-Brabant. Hiermee bestrijken we het metropolitaanse gebied rond de hoofdstad met zijn internationale roeping. Aanvullend geven we de cijfers voor de twee andere gewesten.

We beschrijven de situatie op basis van de meest recent beschikbare cijfers, meestal 2011. Waar mogelijk bespreken we de evolutie sinds 2000.

We hopen met dit rapport een onderbouwd inzicht te geven in meerdere facetten van het internationale karakter van de Vlaamse Rand en dit in een bredere geografische context.

MIGRATIEBEWEGINGEN

Edwin Pelfrene

Inleiding

Onderhavige tekst geeft een bondige beschrijving van de migratiebewegingen in Brussel-Hoofdstad en haar brede randgebied, met speciale aandacht voor de Vlaamse Rand. Eerst bekijken we deze voor de totale bevolking, vervolgens voor grote categorieën volgens de nationaliteit van de migranten.

De analyse is gebaseerd op de tabellen die de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie publiceert over de loop van de bevolking. Het gaat meer bepaald om de gemeentegrensoverschrijdende verhuisbewegingen van de 'wettelijke bevolking', d.w.z. van de bevolking die is ingeschreven in het bevolkings- of vreemdelingenregister, dus met uitsluiting van de bevolking ingeschreven in het wachtregister (vnl. asielzoekers).

1. Totale bevolking

1.1. Totale migratie

Evolutie in de loop der jaren 2000–2009

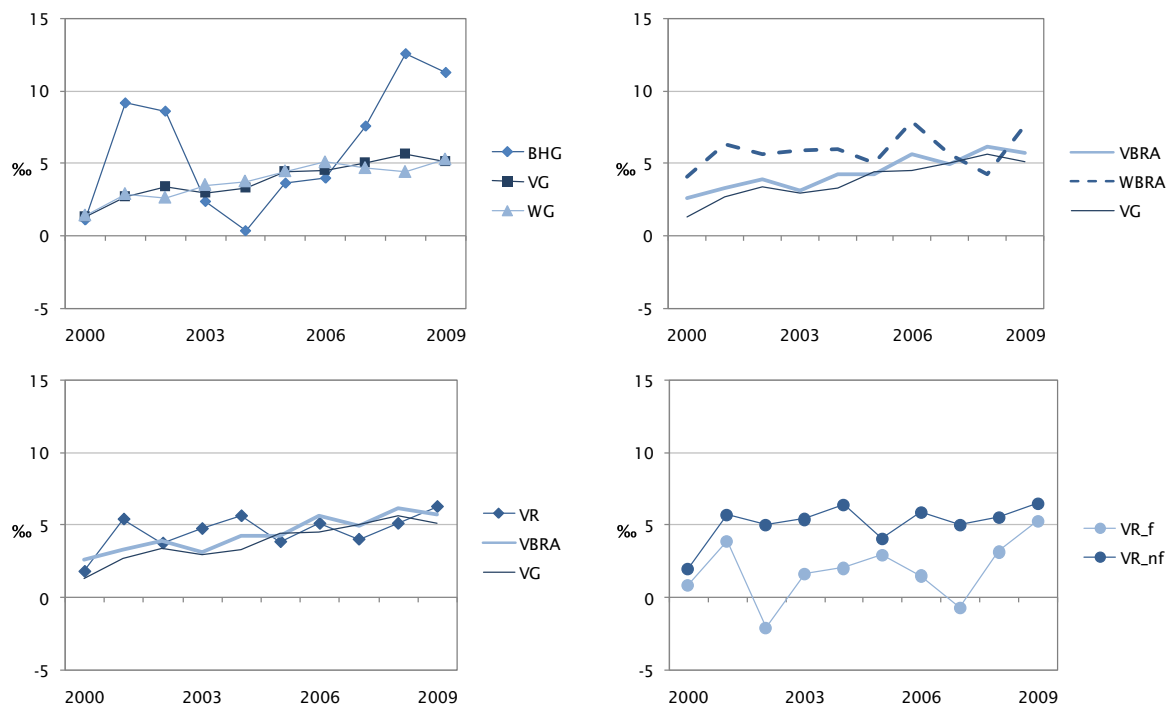
Het totale migratiesaldo geeft aan of er globaal genomen sprake is van een vestigingsoverschot dan wel een vestigingstekort als gevolg van de migratie. Een vestigingsoverschot wijst op een grotere inkomende migratiestroom dan uitgaande migratie. Bij een vestigingstekort verlaten meer personen het grondgebied dan er zich komen vestigen. Het migratiesaldo verwijst naar het verschil tussen inkomende en uitgaande migratiestromen. De migratie-intensiteit is de optelsom van de inkomende en uitgaande migratiestromen. De totale migratie omvat zowel de binnenlandse/interne als de buitenlandse/externe in- en uitwijkingen. Vaak wordt deze indicator uitgedrukt per duizend eenheden van de bevolking (‰).

Blikvangers zijn:

- Alle **gewesten** van België (linkerpaneel boven) vertonen elk jaar, tussen 2000 en 2009, een vestigingsoverschot. In het Vlaamse Gewest (VG) en het Waalse Gewest (WG) gaat het om een licht opgaande netto totale inwijking per hoofd van de bevolking (van ca. +1,5‰ in 2000 naar +5‰ in 2009). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (BHG) schommelt de netto totale inwijking binnen bredere marges (van een minimum van +0,4‰ voor 2004 tot een maximum van +12,6‰ voor 2008, met een lichte terugval naar 11,3‰ in 2009).
- In het **brede randgebied rond de hoofdstad** wordt eveneens een jaarlijks vestigingsoverschot vastgesteld (rechterpaneel boven). In Vlaams-Brabant (VBRA) is er

over de jaren heen een licht toenemende netto-inwijking per hoofd van de bevolking (van +3‰ in 2000 naar +6‰ in 2009), wat nauw aansluit bij het patroon voor het Vlaamse Gewest als geheel. In Waals-Brabant (WBRA) is er een jaarlijks schommelende netto-inwijking die iets hoger ligt dan in Vlaams-Brabant.

Figuur 1 Totaal migratiesaldo voor deelgebieden van België, jaren 2000–2009, in ‰ bevolking

Bron: ADSEI; bewerking SVR.

- De groep van gemeenten van de **Vlaamse Rand** (VR) volgt de evoluties voor Vlaams-Brabant of het Vlaamse Gewest als geheel (linkerpaneel onder).
- Zoomen we in op die Vlaamse Rand (rechterpaneel onder), dan valt het grillige karakter van de netto-inwijking op in de groep van 6 gemeenten met **taalfaciliteiten** (VR_f). Hier is er wel eens een vestigingstekort (in 2002 en 2007). De 13 gemeenten van de Vlaamse Rand **zonder faciliteiten** (VR_nf) volgen als groep nauwer het algehele Vlaamse patroon.

Het jaarlijkse vestigingsoverschot draagt – naast het natuurlijke saldo van geboorten en sterfgevallen – bij tot de totale aangroei van bevolking. Tussen 2000 en 2010 nam de hoofdstedelijke bevolking procentueel toe met +14%; het Vlaamse Gewest en het Waalse Gewest elk met +5%. Het brede hoofdstedelijke randgebied kent eveneens een versterkte relatieve bevolkingsgroei, meer nog in Waals-Brabant (+8,5%) dan in Vlaams-Brabant (+6,1%). In de Vlaamse Rand (+6,5%) vinden we die versterkte bevolkingsgroei vooral terug in de groep van randgemeenten zonder taalfaciliteiten (+7%), niet zo in de groep van randgemeenten met taalfaciliteiten (+3%).

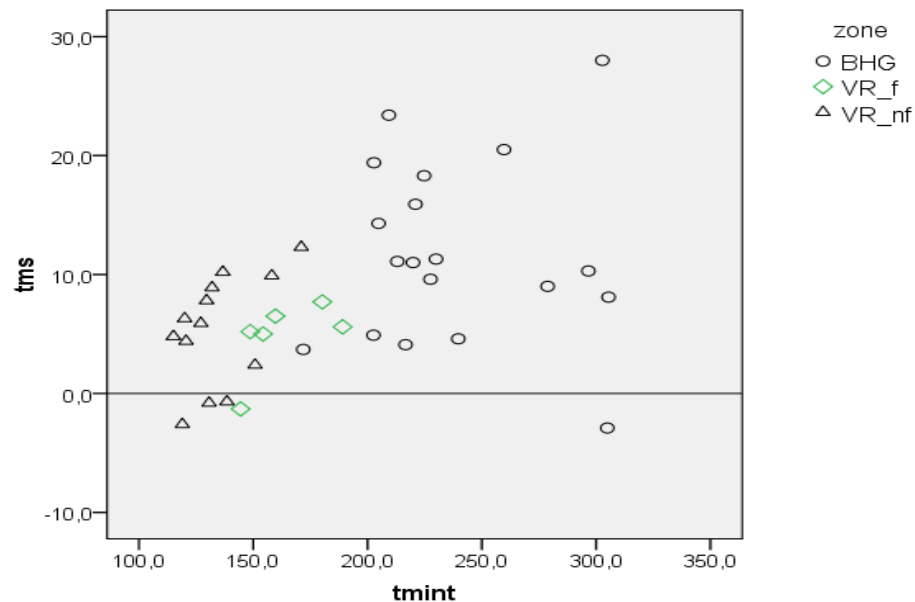
Recente observatiejaren

Figuur 2 biedt meer details voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en voor de Vlaamse Rand. Ze positioneert de afzonderlijke gemeenten volgens hun gemiddelde waarde voor de totale migratie-intensiteit (tmint) en voor het totale migratiesaldo (tms) van de laatste 2 observatiejaren. Hoe hoger de waarde van de migratie-intensiteit, hoe meer er zulke migratiebewegingen zijn in relatie tot de bevolking. Hoe hoger de waarde van het migratiesaldo, hoe groter het verschil tussen inkomende en uitgaande migratiestromen is.

De gemeenten klitten min of meer samen volgens de zone waartoe ze behoren:

- de gemeenten van het [Brusselse Hoofdstedelijke Gewest](#) hebben in doorsnee de hoogste scores voor de totale migratie-intensiteit en het totale migratiesaldo;
- de gemeenten in de [Vlaamse Rand zonder taalfaciliteiten](#) hebben in doorsnee een flink lagere totale migratie-intensiteit en een betrekkelijk matig positief totaal migratiesaldo;
- de gemeenten in de [Vlaamse Rand met taalfaciliteiten](#) nemen een tussenpositie in qua totale migratie-intensiteit, ze vertonen een eerder matig positief totaal migratiesaldo.

Figuur 2 Totale migratie-intensiteit (tmint) en totaal migratiesaldo (tms) in gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (BHG) en van de Vlaamse Rand met (VR_f) en zonder taalfaciliteiten (VR_nf), gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Figuur 3 illustreert dat het hoofdstedelijke gewest een bijzonder aantrekkelijk en dynamisch vestigingsgebied is, veel meer dan de andere gewesten of het randgebied rondom.

De doorsneewaarde voor de totale netto-inwijking per gemeente ligt min of meer gelijk in alle onderscheiden zones buiten de hoofdstad, met Waals-Brabant voorop in de rij. Opvallend is de gemiddeld hogere migratie-intensiteit voor gemeenten in de Vlaamse Rand met

taalfaciliteiten, voor Waals-Brabant alsook voor – zij het in lichtere mate – de gemeenten in de Vlaamse Rand zonder taalfaciliteiten.

Figuur 3 Verdelingswaarden van totale migratie-intensiteit en totaal migratiesaldo voor de set van steden of gemeenten per onderscheiden zone, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Zone	Aantal	Totale migratie-intensiteit		Totaal migratiesaldo	
		Gemiddelde	Standaard-afwijking	Gemiddelde	Standaard-afwijking
BHG	19	239	40,6	+11,8	7,70
VG	308	102	19,8	+4,9	4,97
WG	262	129	21,0	+5,5	5,25
VBRA	65	116	24,2	+5,4	4,21
WBRA	27	148	22,8	+6,4	4,34
VR_nf	13	135	16,6	+5,3	4,65
VR_f	6	163	17,9	+4,8	3,14

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Figuur 4 Opvallende gemeenten voor totale migratie, voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en haar (brede) omgeving, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Zone	Gemeente	Kenmerk
BHG	Sint-Joost-ten-Node	Zeer hoge scores voor de totale migratie-intensiteit (304‰) en het totale migratiesaldo (+28‰)
	Elsene	Zeer hoge intensiteit (305‰), maar vestigingsstekort(-3‰)
	Sint-Agatha-Berchem, Anderlecht, Jette, Ganshoren	Betrekkelijk hoog vestigingsoverschot (+15 tot +25‰)
VBRA	Opwijk	Hoog vestigingsoverschot (+22‰)
WBRA	Nivelles, Itre	Hoog vestigingsoverschot (~ +15‰)
	Ottignies-Louvain-la-Neuve	Hoge intensiteit (235‰), laag positief saldo (+3,5‰)
VR_nf	Zaventem, Machelen, Vilvoorde	Vrij hoog vestigingsoverschot (~ +10‰)
	Hoeilaart, Overijse, Meise	Licht vestigingstekort (-1 tot -3‰)
VR_f	Sint-Genesius-Rode	Licht vestigingstekort (-1,3‰)

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

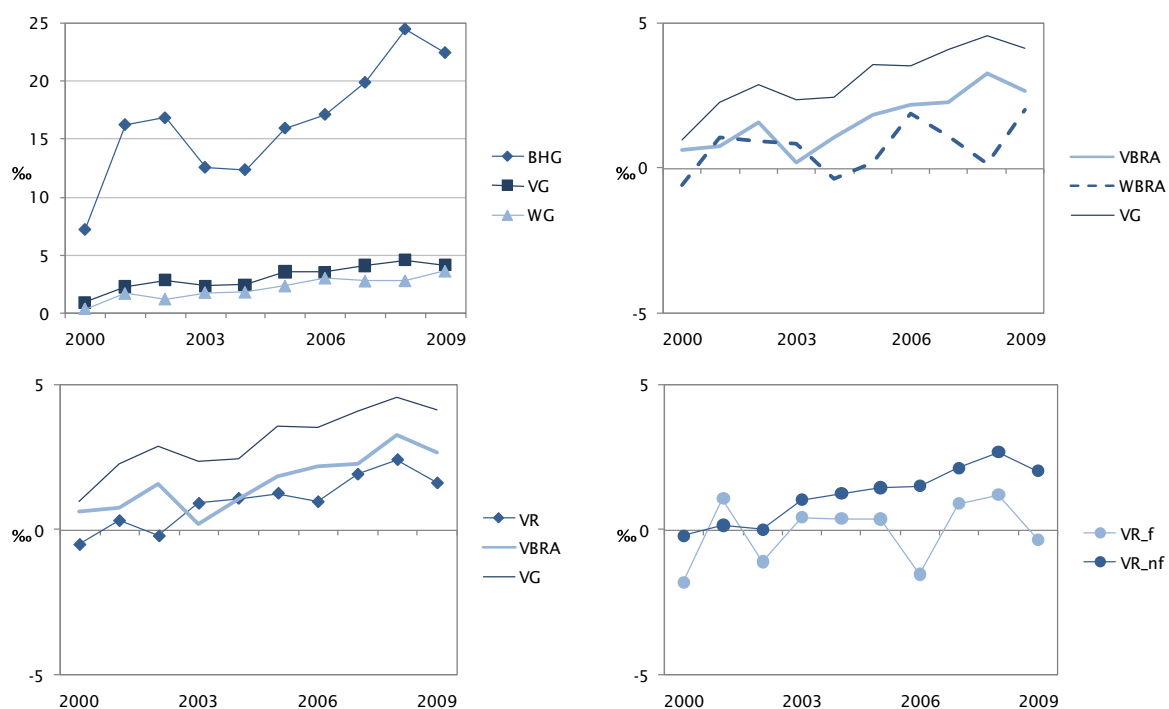
1.2. Buitenlandse migratie

Evolutie in de loop der jaren 2000-2009

De buitenlandse migratie (zowel saldo als intensiteit) heeft betrekking op de migratiestromen tussen een gemeente in België en een gemeente in het buitenland. Deze buitenlandse migratiestromen kunnen zowel bestaan uit Belgen als uit buitenlanders. Er kunnen Belgen verhuizen naar het buitenland, maar ook buitenlanders kunnen weerkeren naar hun herkomstland of ander land.

Het buitenlandse migratiesaldo geeft het verschil tussen de migratie vanuit België naar het buitenland enerzijds en de migratie vanuit het buitenland naar een Belgische gemeente. De buitenlandse migratie-intensiteit geeft de som van beide migratiebewegingen weer.

Figuur 5 Buitenlands migratiesaldo (Belgen en niet-Belgen) voor deelgebieden van België, jaren 2000-2009, in % bevolking

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Te onthouden:

- Het **Brusselse Hoofdstedelijke Gewest** trekt meer dan ooit migranten uit het buitenland aan. In vergelijking daarmee zijn de positieve saldi uit buitenlandse migratie in de beide andere gewesten eerder bescheiden van aard (linkerpaneel boven). Maar ook hier zien we een opgaande groeilijn, waarbij de netto-inwijking uit het buitenland gemeten aan de bevolking, vaak een weinig hoger ligt in Vlaanderen dan in Wallonië.
- Kijken we naar het **brede hoofdstedelijke randgebied** (rechterpaneel boven), dan valt op dat de netto buitenlandse inwijking veelal hoger ligt in Vlaams-Brabant (VBRA) dan in

Waals-Brabant (WBRA). Merk wel op dat die netto buitenlandse inwijking in Vlaams-Brabant zwakker ligt dan in het Vlaamse Gewest als geheel.

- In de [Vlaamse Rand](#) (VR) ligt de netto buitenlandse inwijking de laatste jaren lager dan die voor Vlaams-Brabant (en dus ook het Vlaamse Gewest) als geheel. Weliswaar is er een parallelle groeicurve, inclusief de terugval in het meest recente observatiejaar 2009 (linkerpaneel onder).
- De groep van gemeenten van de Vlaamse Rand met taalfaciliteiten (VR_f) stelt zich enigszins apart op, met (veelal) nog lagere positieve en al eens negatieve saldi voor de buitenlandse inwijking (rechterpaneel onder).

Recente observatiejaren

Bovenstaande bevindingen worden gereflecteerd in de parameterwaarden van figuur 6. We merken op dat de buitenlandse migratie-intensiteit vrij hoog ligt in de hoofdstad, de Vlaamse Rand en Waals-Brabant.

Figuur 6 Verdelingswaarden voor de buitenlandse migratie-intensiteit en saldo voor de set van steden of gemeenten per onderscheiden zone, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

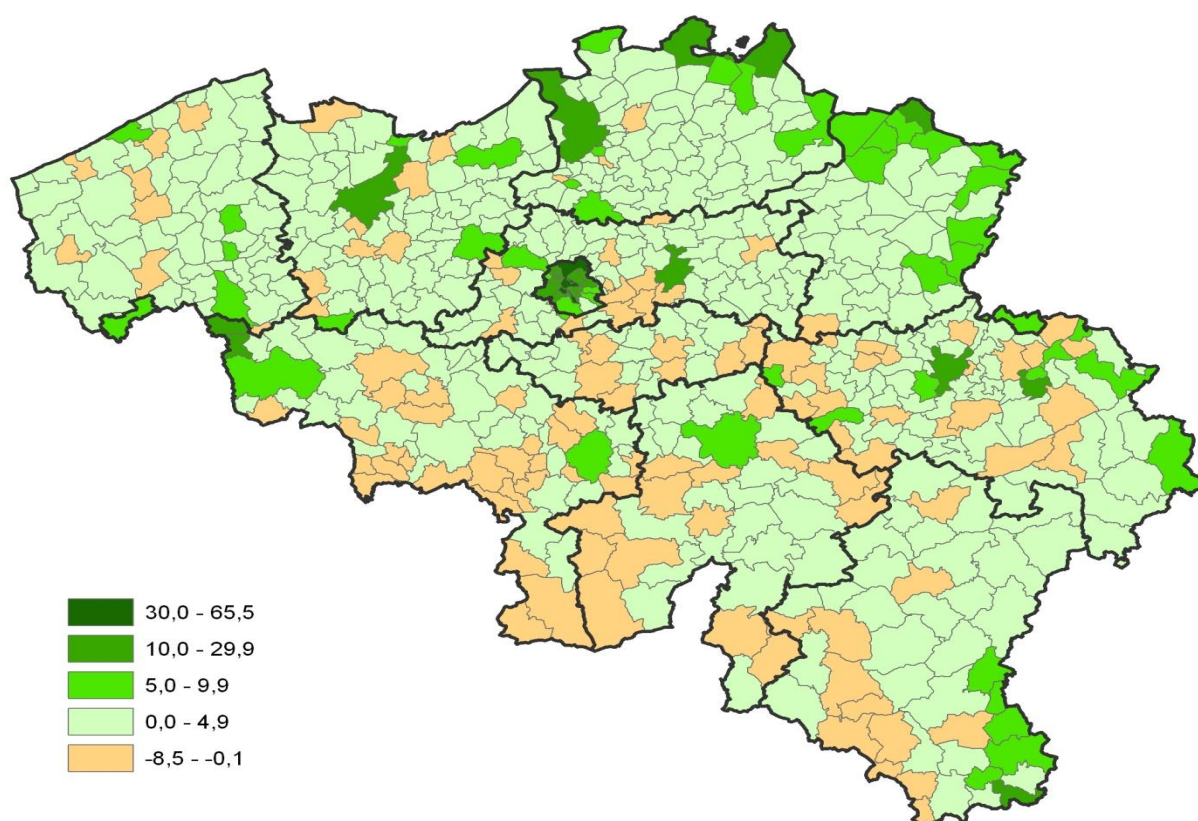
Zone	Aantal	Externe migratie-intensiteit		Extern migratiesaldo	
		Gemiddelde	Standaard-afwijking	Gemiddelde	Standaard-afwijking
BHG	19	72	26,4	+20,7	15,27
VG	308	13	10,1	+2,4	2,79
WG	262	17	10,8	+1,3	2,99
VBRA	65	15	14,0	+1,4	2,71
WBRA	27	21	16,2	+0,8	1,64
VR_nf	13	23	15,8	+2,0	2,34
VR_f	6	36	16,6	+1,1	2,68

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

De kaart (figuur 7) met buitenlandse migratiesaldi per gemeente voor de jaren 2008-2009 toont overwegend positieve saldi. Dat is in relatie tot de bevolking meer uitgesproken voor het hoofdstedelijke gebied en voor grote Vlaamse steden als Antwerpen, Gent en Leuven. Een blikvanger is het aaneengesloten gebied van gemeenten tussen de hoofdstad en Leuven met negatieve saldi voor de buitenlandse migratie. In die gemeenten van Vlaams-Brabant ziet men dus meer inwoners naar het buitenland vertrekken dan er bijkomen vanuit het buitenland.

Absolute kampioen zowel voor de migratie-intensiteit als voor het saldo van de buitenlandse migratie is Sint-Joost-ten-Node.

Figuur 7 Buitenlands migratiesaldo per gemeente, België, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Figuur 8 Opvallende gemeenten voor de buitenlandse migratie, voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en haar (brede) omgeving, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Zone	Gemeente	Kenmerk
BHG	Sint-Joost-ten-Node	Hoge externe migratie-intensiteit (115%) & zeer hoog positief extern migratiesaldo (+66%)
	Brussel, Sint-Gillis	Hoge intensiteit (~ 100%) & hoog positief saldo (~ +40%)
	Etterbeek, Elsene	Hoge intensiteit (~ 120%) & hoog positief saldo (~ +20%)
	Anderlecht, Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek	Hoge intensiteit (~ 60%) & hoog positief saldo (~ +30%)
	Ganshoren, Sint-Agatha-Berchem, Jette	Matige intensiteit (~ 40%) & matig positief saldo (~ +10%)
VBRA	Leuven	Hoge intensiteit (63%) & hoog positief saldo (+18%)
WBRA	Ottignies-Louvain-la-Neuve	Zeer hoge intensiteit (84%) & licht positief saldo (+3%)
	Waterloo	Hoge intensiteit (57%) & licht negatief saldo (-2%)
VR_nf	Overijse, Tervuren	Matige intensiteit (~ 50%) & licht negatief saldo (~ -2%)
	Zaventem	Vrij hoge intensiteit (43%) & licht positief saldo (+4%)
	Merchtem, Meise	Lage intensiteit (11%) & laag positief saldo (~ +1%)
VR_f	Sint-Genesius-Rode	Matige intensiteit (35%) & licht negatief saldo (-2%)

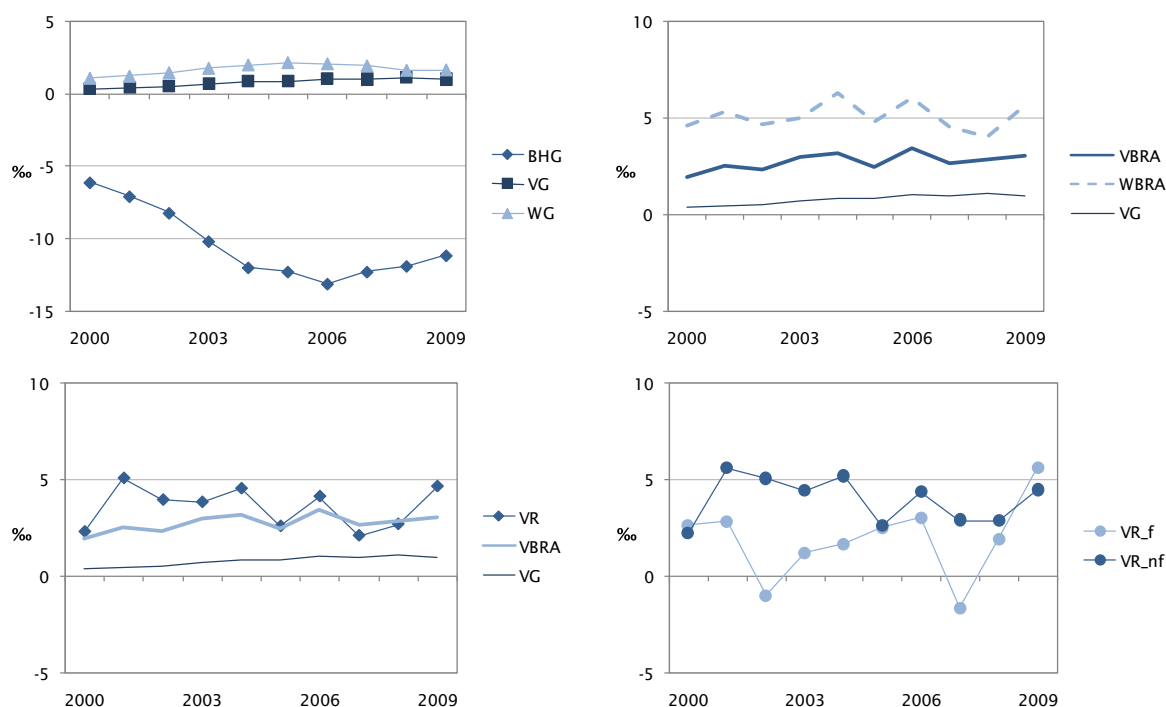
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

1.3. Binnenlandse migratie

Evolutie in de loop der jaren 2000-2009

De binnenlandse migratie heeft betrekking op migratiestromen tussen de Belgische gemeenten.

Figuur 9 Binnenlands migratiesaldo voor deelgebieden van België, jaren 2000-2009, in ‰ bevolking

Bron: SVR.

Te onthouden:

- Het **Brusselse Hoofdstedelijke Gewest** (BHG) vertoont in alle observatiejaren een opvallend negatief saldo uit de binnenlandse migratie (linkerpaneel boven). Er is wel een kentering in het verloop van die stadsvlucht: waar tot 2006 de jaarlijkse uitwijking alsmear toenam, lijkt die nadien wat terug te lopen. Daartegenover staan de immer positieve saldi voor het Vlaamse en Waalse Gewest. Die netto-inwijking is weliswaar bescheiden van aard als we ze koppelen aan de omvang van de bevolking, zij het iets sterker in Wallonië dan in Vlaanderen.
- De twee **Brabantse provincies** rond de hoofdstad kennen sinds jaar en dag een netto-inwijking vanuit Belgische gemeenten buiten de eigen provincie. Gewogen aan de bevolking is die jaarlijkse binnenlandse inwijking dubbel zo sterk in Waals-Brabant (rond +5‰) dan in Vlaams-Brabant (rond +2,5‰). Niettemin ligt het peil in Vlaams-Brabant – anders dan bij de buitenlandse migratie – boven dat voor het Vlaamse Gewest als geheel.
- Deze positieve trend geldt ook zo voor **de Vlaamse Rand**.

Vooraf de groep gemeenten zonder taalfaciliteiten (VR_nf) vertoont een bovenmatige netto binnenlandse inwijking in vergelijking met het peil voor het Vlaamse Gewest. De groep van gemeenten met taalfaciliteiten (VR_f) laat hier opnieuw een grilliger patroon zien, zij het veelal met lagere en wel eens negatieve waarden (in 2002 en 2007).

Recente observatiejaren

Opnieuw komt naar voren dat de gemeenten in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in doorsnee hoog scoren qua binnenlandse migratie-intensiteit. De gemiddelde waarde voor het interne migratiesaldo is wel flink negatief, zij het dat er ook flink wat variatie op zit.

Figuur 10 Verdelingswaarden voor de binnenlandse migratie-intensiteit en saldo voor de set van steden of gemeenten per zone, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Zone	Aantal	Interne migratie-intensiteit		Intern migratiesaldo	
		Gemiddelde	SD	Gemiddelde	SD
BHG	19	166	24,3	-8,9	12,76
VG	308	89	17,4	+2,5	5,31
WG	262	113	20,6	+4,2	5,61
VBRA	65	101	15,1	+4,0	4,12
WBRA	27	127	12,4	+5,6	4,07
VR_nf	13	111	12,5	+3,3	3,04
VR_f	6	127	21,1	+3,7	3,09

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

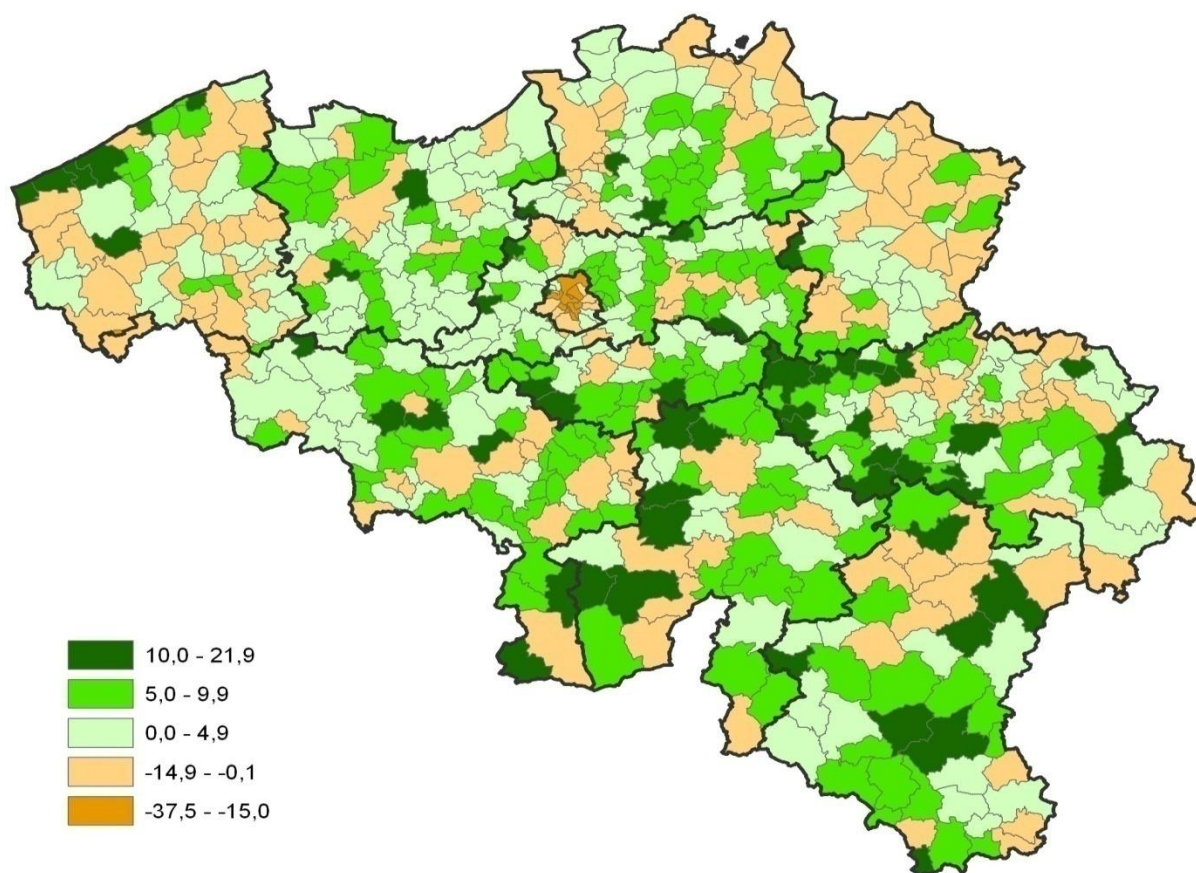
Tevens krijgen we bevestiging van de sterkere relatieve bruto en netto interne inwijking in het Waalse Gewest vergeleken met het Vlaamse Gewest. Zo ook voor Waals-Brabant vergeleken met Vlaams-Brabant. Wallonië en meer in het bijzonder Waals-Brabant, is dus een aantrekkelijker woongebied.

In de Vlaamse Rand ligt de gemiddelde binnenlandse migratie-intensiteit gemiddeld wat hoger in de gemeenten met taalfaciliteiten (VR_f) dan in de gemeenten zonder taalfaciliteiten (VR_nf).

De inkleuring van het binnenlandse migratiesaldo op een kaart met steden en gemeenten geeft nog een gevarieerder beeld. Er zijn enkele Brusselse gemeenten met positieve saldi voor de interne inwijking: Sint-Agatha-Berchem (+14,4‰), Oudergem (+4,4‰), Jette (+4,1‰), Ganshoren (+2,8‰) en Watermaal-Bosvoorde (+1,4‰).

Vooraf gemeenten ten noordoosten van het hoofdstedelijke gebied trekken per saldo inwijkelingen vanuit andere Belgische gemeenten aan. Dat is in mindere mate het geval ten westen of ten zuiden van de hoofdstad, gerekend naar de grootte van de bevolking. Tal van aaneengesloten gemeenten niet ver bezuiden de taalgrens, vooral dan in en rond Nivelles of Waremme, blijken eveneens wingewesten.

Figuur 11 Binnenlands migratiesaldo per gemeente, België, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Figuur 12 geeft nog wat meer informatie voor gemeenten in en rondom de hoofdstad.

Figuur 12 Opvallende gemeenten voor binnenlandse migratie, voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en haar (brede) omgeving, gemiddelde voor 2008 en 2009, in ‰ bevolking

Zone	Gemeente	Kenmerk
BHG	Sint-Agatha-Berchem, Ganshoren, Jette, Oudergem, Watermaal-Bosvoorde	Positief saldo voor de binnenlandse migratie
	Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek	Waarden voor intensiteit & (negatief) saldo rond mediaan voor BHG
	Sint-Joost-ten-Node	Hoge intensiteit & zeer hoog negatief saldo (-38‰)
	Sint-Gillis, Brussel, Elsene	Hoge intensiteit (~ 180‰) & sterk negatief saldo (-15 tot -20‰)
	Ukkel, Sint-Pieters-Woluwe, Sint-Lambrechts-Woluwe	Relatief lage intensiteit (~ 130‰) & laag negatief saldo (rond -1,5‰)
VBRA	Opwijk, Hoegaarden	Matige intensiteit (~ 100‰) & sterk positief saldo (~ +15‰)

	Leuven	Matige intensiteit (107‰) & sterk negatief saldo (-8,7‰)
WBRA	Nivelles, Ittre, Walhain	Hoge intensiteit (~ 140‰) & sterk positief saldo (~ +14‰)
	Wavre, Chastre, Lasne	Matige intensiteit (~ 120‰) & licht negatief saldo (-1‰)
VR_nf	Zaventem, Vilvoorde	Matige intensiteit (~ 120‰) & vrij sterk positief saldo (rond +7‰)
	Meise, Hoeilaart	Matige intensiteit (~ 105‰) & licht negatief saldo (~ -2‰)
VR_f	Linkebeek	Matige intensiteit (132‰) & licht negatief saldo (-0,7‰)
	Drogenbos	Hoge intensiteit (164‰) & matige positief saldo (+5,8‰)

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

Uit de tabel 00.87A van ADSEI met gegevens over herkomst en bestemming van de migranten kan meer gedetailleerde informatie bekomen worden.

Naarmate de zone dichter aanleunt bij de hoofdstad, is de interactie intenser. De uitwijking uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest domineert steeds de inwijking naar de hoofdstad.

Figuur 13 Inwijking en uitwijking van/naar het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, met aanduiding welk aandeel dit uitmaakt in de interne inwijking respectievelijk interne uitwijking, per zone, kalenderjaar 2009, in %

Zone	Inwijking uit BHG		Uitwijking naar BHG	
	Aantal	% van interne inwijking	Aantal	% van interne uitwijking
VG	19.325	7,0	11.468	4,1
WG	14.720	7,4	10.536	5,3
VBRA	14.560	25,2	7.850	14,0
WBRA	6.363	24,8	3.724	15,4
VR_nf	9.221	46,6	4.550	24,4
VR_f	2.664	58,4	1.681	37,9

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

2. Belgen en vreemdelingen

ADSEI maakt in haar tabellen een onderscheid tussen personen met de Belgische nationaliteit (Belgische), personen met een nationaliteit van een ander land van de Europese Unie (andere EU) en personen met een nationaliteit van buiten de EU (andere nationaliteit).

We signaleren in dit verband twee problemen:

- (1) In de tabel 00.89 die de totale in- en uitwijking en de totale migratiebalans meegeeft, wordt bij de uitwijking geen rekening gehouden met het aantal 'ambtshalve geschrapte personen' noch met de 'veranderingen van register' (voornamelijk van asielzoeker naar erkende vluchteling). Bij de inwijking anderzijds wordt wel het aantal 'opnieuw

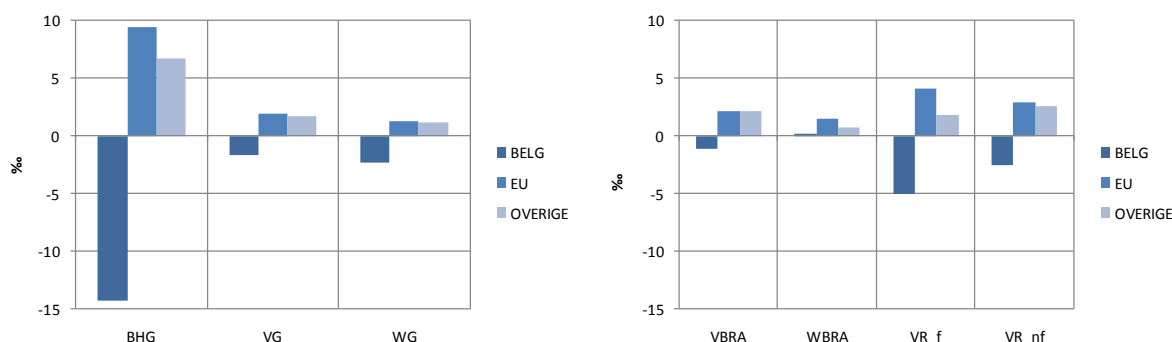
ingeschreven (van voorheen geschrapte) personen' gevoegd. Dit verklaart lichte afwijkingen met de bevindingen waarbij gesteund werd op de tabel 00.83 over de loop van de bevolking, waarbij al deze elementen wel in aanmerking zijn genomen. In de praktijk leidt dat veelal tot lichte en meestal verwaarloosbare verschillen met betrekking tot de totale migratie en de buitenlandse migratie, met uitzondering evenwel voor de grotere steden. Voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bijvoorbeeld krimpt het vestigingsoverschot voor het jaar 2009 aldus van 11,4 naar 1,2%.

- (2) Om de persoonlijke levenssfeer te beschermen verstrekt ADSEI (vanaf het jaar 2008) geen gegevens als een cel met natuurlijke getallen kleiner is dan 4 of als een cel met gehele getallen begrepen is binnen het interval $\{-3, +3\}$. In die gevallen wordt de code (1) ingevuld. Om in voorkomend geval toch berekeningen mogelijk te maken werd ervoor geopteerd om de gemiddelde waarde van het coderingsinterval in aanmerking te nemen, namelijk 1,5 voor de in- of uitwijkingen en 0 voor de migratiebalans.

2.1. Totale migratie

Voor de meest recente observatiejaren komt volgend totaalbeeld naar voor.

Figuur 14 Totaal migratiesaldo naar nationaliteitsgroep voor deelgebieden van België, gemiddelde voor 2008 en 2009, in % bevolking

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

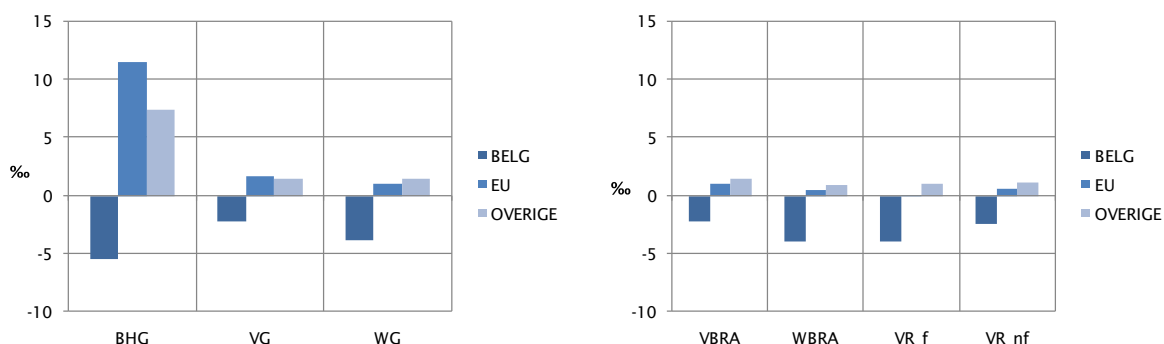
De vaststellingen zijn:

- Het **Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (BHG)** verliest per saldo heel wat Belgen onder haar bevolking, maar krijgt er vreemdelingen bij. In de eerste plaats zijn dat burgers uit de andere lidstaten van de EU. Hier past echter een opmerking: vermits bij de inwijking het aantal 'ambtshalve geschrapte personen' en ook de 'veranderingen van register' niet zijn bijgeteld, wat hoogstwaarschijnlijk leidt tot een onderschatting van de inwijking van personen zonder het staatsburgerschap van een EU-lidstaat.
- Het **Vlaamse Gewest (VG)** en het **Waalse Gewest (WG)** vertonen hetzelfde profiel, maar op een meer bescheiden schaal.
- De **Vlaamse Rand** en breder ook gans **Vlaams-Brabant (VBRA)** volgen eveneens dit patroon. Meer in het bijzonder verliezen de gemeenten met taalfaciliteiten in de Vlaamse Rand (VR_f) Belgen door migratie.

- Enkel **Waals-Brabant** (WBRA) verliest per saldo geen inwoners met de Belgische nationaliteit.

2.2. Buitenlandse migratie

Figuur 15 Buitenlands migratiesaldo naar nationaliteitsgroep voor deelgebieden van België, gemiddelde voor 2008 en 2009, in % bevolking

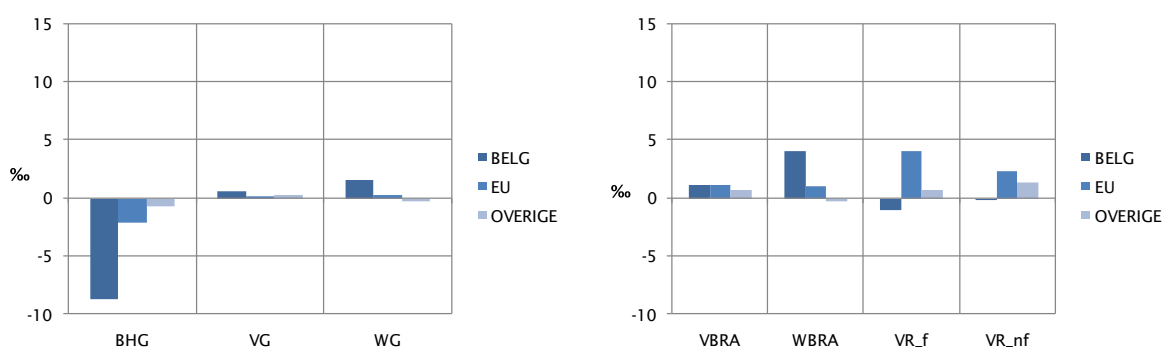
Bron: ADSEI, bewerking SVR.

De vaststellingen zijn:

- Het beeld van de netto buitenlandse migratie volgt dit van de netto totale migratie: in alle gewesten van het land, maar meest uitgesproken in de **hoofdstad**, vertrekken meer Belgen naar het buitenland dan er van daaruit toestromen, terwijl andersom personen zonder de Belgische nationaliteit per saldo inwijken vanuit het buitenland.
- Dit beeld vinden we ook terug in de **brede omgeving van de hoofdstad**. In Waals-Brabant en ook in de randgemeenten met taalfaciliteiten is de netto-uitwijking van Belgen naar het buitenland opmerkelijk. De netto buitenlandse inwijking van vreemdelingen daartegenover is veeleer zwak. We merken niettemin op dat vreemdelingen met een andere nationaliteit dan die horende bij een EU-lidstaat hier vooraan komen – zelfs onder het voorbehoud dat we maakten voor de betreffende statistiek.

2.3. Binnenlandse migratie

Figuur 16 Binnenlands migratiesaldo naar nationaliteitsgroep voor deelgebieden van België, gemiddelde voor 2008 en 2009, in % bevolking

Bron: ADSEI, bewerking SVR.

De vaststellingen zijn:

- Het [Brusselse Hoofdstedelijke Gewest](#) verliest per saldo inwoners aan de andere gewesten van België, en dit in alle nationaliteitsgroepen. Vooral Belgen ruilen de hoofdstad in voor een woonplaats elders in het land (-8,7%).
- In relatie tot de bevolking is de netto binnenlandse inwijking van Belgen forser in [Wallonië](#) (+1,6%) dan in [Vlaanderen](#) (+0,6%), maar niet in absolute aantallen (respectievelijk +857 en +1.398 eenheden als gemiddelde voor de jaren 2008 en 2009). Bij de vreemdelingen betreft het veeleer een nulsaldo (binnen de marges van -0,2 tot +0,2%).
- De netto binnenlandse inwijking van Belgen weegt flink meer door in de [provincie Waals-Brabant](#) dan in [provincie Vlaams-Brabant](#).
- De [gemeenten van de Vlaamse Rand met taalfaciliteiten](#) zien, zoals in de hoofdstad, de Belgen wegtrekken naar andere landsdelen, maar zien andersom wel meer vreemdelingen – vooral dan andere EU-burgers – van elders in België per saldo inwijken. De [gemeenten van de Vlaamse Rand zonder taalfaciliteiten](#) zien eveneens vreemdelingen van elders in het land per saldo inwijken. Bij de Belgen zijn de binnenlandse in- en uitwijkingen in balans: quasi evenveel Belgen komen er zich vestigen van elders in het land als er naar andere landsdelen vertrekken. Overigens zijn er hier onder de inwoners met de Belgische nationaliteit een bovenmatig aantal verhuisbewegingen, uitgaande van de waarde voor binnenlandse migratie-intensiteit in relatie tot de bevolking (93%) ten opzichte van die voor het Vlaamse Gewest als geheel (83%).

3. Samenvatting

3.1. Gewesten

- Het [Brusselse Hoofdstedelijke Gewest](#) kent een sterk positief saldo voor de buitenlandse migratie (meer dan +20% in 2008-2009) gekoppeld aan een opvallend – zij het in recente jaren ietwat teruglopend – negatief saldo voor de binnenlandse migratie (meer dan -10%).

“Brussel” is als het ware een magneet die nieuwkomers vanuit het buitenland aantrekt maar tegelijkertijd een stuwpijp die haar gevestigde inwoners naar het binnenland doorstuurt. Per saldo blijven enkel vreemdelingen die inwijken vanuit het buitenland, waaronder tal van burgers uit andere EU-lidstaten. Maar ook die groep van vreemdelingen ruilt per saldo de hoofdstad voor een woonplaats elders in het land. Dit laat een hinkstap in het vestigingsgedrag van vreemdelingen vermoeden – vooral van andere EU-burgers –, met eerst een inwijking naar de hoofdstad en dan een doorstroom naar elders in het land, namelijk de omliggende provincies.

Het [Vlaamse en het Waalse Gewest](#) vertonen zowel voor de buitenlandse als de binnenlandse migratie positieve saldi, zij het matig (minder dan +5%).

- Als we kijken naar de **nationaliteit**, stellen we vast dat alle gewesten meer **Belgen** naar het buitenland zien vertrekken dan er van daaruit (terug)komen. Dat is het sterkst voor de hoofdstad (-5‰), dan volgen Wallonië (-4‰) en Vlaanderen (-2‰). De hoofdstad verliest per saldo ook flink wat Belgen als gevolg van de binnenlandse migratie (-9‰). In Vlaanderen (+1‰) en Wallonië (+2‰) is er daartegenover een lichte binnenlandse netto-inwijking van Belgen. In alle gewesten van het land is er een positief buitenlands migratiesaldo voor de **vreemdelingen**, zowel van binnen als van buiten de Europese Unie. De rechtstreekse inwijking van vreemdelingen uit het buitenland is vooral groot in de hoofdstad (+19‰) en meer bescheiden in Vlaanderen (+3‰) en Wallonië (+3‰). Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verliest daarentegen tal van vreemdelingen (vooral uit andere EU-lidstaten) aan de andere gewesten door de binnenlandse migratie (-3‰). In Vlaanderen en in Wallonië gaat het maar om een zeer beperkte netto-inwijking, van zowel burgers uit andere EU-lidstaten (+0,2‰) als van burgers uit derde landen (+0,2‰ enkel in Vlaanderen).

3.2. **Brabantse provincies**

- Vlaams-Brabant en Waals-Brabant zijn - als brede periferie rond de hoofdstad -, aantrekkelijke provincies om er zich te vestigen. Het saldo uit de **binnenlandse migratie** is duidelijk positief, met nog iets sterkere waarden voor de Waalse provincie (+5‰ in 2008-2009) dan voor de Vlaamse provincie (+3‰). Er is daarbij vooral een sterke interactie met de hoofdstad.
- In Vlaams-Brabant komt daarbij nog een licht positief saldo uit de **buitenlandse migratie** (+0,3‰), zij het dat dit saldo wel opvallend negatief is voor een aaneengesloten groep van gemeenten tussen Brussel en Leuven. In Waals-Brabant is het buitenlandse migratiesaldo negatief (-2,5‰).
- Vlaams-Brabant verliest per saldo **Belgen** omdat de netto binnenlandse inwijking van Belgen (+1‰) lager ligt dan de netto buitenlandse uitwijking van Belgen (-2‰). In Waals-Brabant vertrekken ook meer Belgen naar het buitenland dan omgekeerd (-4‰), maar dit wordt geheel gecompenseerd door de bovenmatige toestroom van Belgen van elders uit het land (+4‰).
- In de beide buurprovincies van de hoofdstad vestigen zich meer **vreemdelingen** dan er de provincie verlaten. Deels komt dat op het conto van de netto-immigratie van vreemdelingen rechtstreeks vanuit het buitenland. Dat saldo ligt iets sterker in Vlaams-Brabant (+2,5‰) dan in Waals-Brabant (+1,5‰). Deels ligt dat ook aan de binnenlandse netto-immigratie van vreemdelingen, opnieuw met een hoger saldo voor Vlaams-Brabant (+2‰) dan voor Waals-Brabant (+1‰). Vanuit het buitenland vestigen zich zowel vreemdelingen van binnen als van buiten de **Europese Unie** in de beide Brabantse provincies. Voor de burgers van buiten de Europese Unie ligt het buitenlandse migratiesaldo in de beide provincies zelfs iets hoger dan voor de groep van burgers uit andere EU-lidstaten (+1,5‰ versus +1‰).

voor Vlaams-Brabant; 1 versus 0,5% voor Waals-Brabant). Voor het binnenlandse migratiesaldo komt daartegenover de groep van burgers uit andere EU-lidstaten voorop, dan volgen de vreemdelingen van buiten de Europese Unie (+1% versus +0,7% voor Vlaams-Brabant; +1% versus -0,2% voor Waals-Brabant).

3.3. Vlaamse Rand

- De Vlaamse Rand ziet meer inwoners naar het buitenland vertrekken dan er van daaruit komen (-1% voor 2008-2009). Daartegenover staat een wat sterkere netto binnenlandse inwijking (+4%), wat maakt dat de bevolking nog toeneemt als gevolg van de migratie.
- Belgen wisselen de Vlaamse Rand voor een woonplaats in het buitenland (-3%) of voor elders in het land (-0,2%). Er vestigen zich (per saldo) meer vreemdelingen in de Vlaamse Rand, zowel rechtstreeks vanuit het buitenland (+2%) als van elders in het land (+4%). Men kan dus stellen dat de Vlaamse Rand langzaam maar zeker verder “verkleurt”.
- Er is wel een onderscheid in migratiepatronen tussen de groep van gemeenten met en zonder taalfaciliteiten. De gemeenten van de Vlaamse Rand met taalfaciliteiten stellen zich als groep enigszins apart op, met lagere en al eens negatieve saldi voor zowel de binnen- als de buitenlandse migratie. De faciliteitengemeenten kennen nochtans heel wat verhuisbewegingen, met waarden voor de migratie-intensiteit die dicht aanleunen bij die voor gemeenten van het hoofdstedelijke gewest. Vooral Belgen verlaten de randgemeenten met taalfaciliteiten (-5% voor 2008-2009), maar er is een compenserende netto-inwijking van vreemdelingen (+6%). Deze vreemdelingen komen vooral vanuit andere Belgische gemeenten (binnenlandse inwijking: +5%). Het zijn voornamelijk burgers van een andere lidstaat van de Europese Unie.
- De groep van gemeenten van de Vlaamse Rand zonder taalfaciliteiten volgt het patroon voor Vlaams-Brabant. Ook hier dus een nettoverlies van Belgen als gevolg van uitwijking naar het buitenland. Daartegenover is er nettowinst aan vreemdelingen zowel uit de binnen- als de buitenlandse migratie. Vreemdelingen van buiten de Europese Unie komen vooral vanuit het buitenland (buitenlandse migratie: +1%), burgers uit de EU-lidstaten komen vooral binnen via verhuisbewegingen tussen Belgische gemeenten (binnenlandse immigratie: +2,5%).

PERSONEN VAN VREEMDE HERKOMST

Jo Noppe¹

Inleiding

Het is niet evident om eenduidige uitspraken te doen over het aantal personen van vreemde herkomst. Er zijn immers verschillende definities van het concept 'vreemde herkomst' mogelijk. Artikel 3 van het Vlaamse Integratiedecreet heeft het over "personen die legaal en langdurig in België verblijven en die bij hun geboorte niet de Belgische nationaliteit bezaten of van wie minstens één van de ouders bij geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat".

Berekeningen op basis van de nationaliteitshistoriek van de ouders zijn niet eenvoudig omdat het Rijksregister voorlopig geen afstammingsgegevens doorgeeft aan derden. De Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) heeft niettemin, onder meer in het kader van de Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor, een poging ondernomen om de definitie zoals verwoord in het integratiedecreet zo goed mogelijk te benaderen op basis van de data die wel beschikbaar zijn.²

SVR kreeg van het Rijksregister nationaliteitsgegevens aangeleverd van alle inwoners van het Vlaamse Gewest op 1 januari 2011.³ Op basis daarvan kan men voor elke inwoner op basis van zijn oudste nationaliteit nagaan of hij al dan niet van vreemde herkomst is. Is die oudste nationaliteit een niet-Belgische nationaliteit, dan wordt de persoon door SVR beschouwd als een persoon van vreemde herkomst.

Voor de personen die nog inwonen bij hun ouders (en waarvoor dus de link met de ouders gelegd kan worden) kan nog een stap verder worden gegaan. Bij hen wordt gekeken naar de oudste nationaliteit van de moeder (of de vader indien de persoon woont bij een alleenstaande vader). Als de oudste nationaliteit van de moeder (of van de vader bij kinderen bij alleenstaande vaders) een niet-Belgische nationaliteit is, wordt het kind beschouwd als een persoon van vreemde herkomst.

Er werd voor deze berekening vertrokken van de situatie op 1 januari 2011 maar omdat SVR ook beschikt over bevolkingsgegevens op 1 januari 2004, kan voor diegenen die sinds 2004 het ouderlijk huis verlieten, toch nog de link worden gelegd met de ouders. Ook voor deze

1 Met dank aan SVR-collega Edith Lodewijckx voor het berekenen van de cijfers over vreemde herkomst.

2 De resultaten van deze oefening werden uitgebreid beschreven in Noppe & Lodewijckx (2012).

3 Het gaat om gegevens die nog niet werden gevalideerd door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) van de FOD Economie.

groep werd de herkomst bepaald op basis van de oudste nationaliteit van de moeder (of vader voor kinderen bij een alleenstaande vader).⁴

In het Rijksregisterbestand zijn enkel personen opgenomen die langdurig en legaal in het land verblijven. Daardoor wordt geen rekening gehouden met personen in het wachtregister (asielzoekers waarvan de procedure loopt) en personen die onwettig in ons land verblijven. Begin 2010 lag het aantal personen in het wachtregister met woonplaats in het Vlaamse Gewest op ruim 23.000. Over de tweede groep zijn geen Vlaamse cijfers beschikbaar. Schattingen voor geheel België spreken van 100.000 tot 110.000 personen (Van Meeteren e.a., 2007).

De hier voorgestelde cijfers over personen van vreemde herkomst dekken niet de gehele doelgroep van het Vlaamse Integratiedecreet. Enkel bij diegenen die nog thuis wonen, kan de link gelegd worden met de ouders (de moeder of vader bij kinderen bij alleenstaande vaders) en hun nationaliteitshistoriek in rekening worden gebracht. Wel kan men ervan uitgaan dat een groot deel van de groep kinderen van vreemde herkomst die bij hun geboorte automatisch of via nationaliteitsverklaring de Belgische nationaliteit hebben gekregen, in 2004 nog thuis woonden en dus gevat worden in de hierboven beschreven SVR-operationalisering. Zolang men niet over afstammingsgegevens beschikt, is een perfecte en exacte berekening van de groep personen van vreemde herkomst zoals gedefinieerd in het Integratiedecreet niet mogelijk.⁵

In dit artikel wordt ingezoomd op de herkomst van de inwoners in de gemeenten in de Vlaamse Rand rond Brussel om meer inzicht te krijgen in de mate van internationalisering van de bevolking, ten gevolge van de verschillende migratiegolven naar Vlaanderen en de nakomelingen van deze eerste generatiemigratie.

Om de diversiteit in de Randgemeenten enigszins in perspectief te plaatsen, wordt de vergelijking gemaakt met de herkomst van de bevolking in de gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, Vlaams-Brabant, Waals-Brabant en het Vlaamse Gewest.

1. Personen van vreemde herkomst

Op basis van bovenstaande benadering komt SVR tot bijna 108.000 personen van vreemde herkomst in de gemeenten van de Vlaamse Rand op 1 januari 2011. Dat komt overeen met bijna 27% van de totale bevolking. De gemeenten met taalfaciliteiten (31%) scoren nog iets hoger dan de gemeenten zonder taalfaciliteiten (26%).

4 Deze correctie op basis van de gegevens van 2004 gebeurde enkel voor de gemeenten in het Vlaamse Gewest (dus ook de Vlaamse Randgemeenten), niet voor de gemeenten in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en Waals-Brabant.

5 Meer informatie over de gehanteerde methode vindt u in Noppe, J. & Lodewijckx, E. (2012). *De gekleurde samenleving: personen van vreemde herkomst in Vlaanderen*. SVR-Webartikel 2012/3. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering. Dit webartikel is te vinden op www.vlaanderen.be/svr.

Het aandeel personen van vreemde herkomst in de Vlaamse Rand ligt beduidend hoger dan het aandeel in het gehele Vlaamse Gewest (15%), Vlaams-Brabant (16%) en Waals-Brabant (20%), maar een pak lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (62%). Het aandeel personen van vreemde herkomst in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt meer dan 2 keer hoger dan het aandeel in de Vlaamse Rand, drie keer hoger dan het aandeel in Waals-Brabant en 4 keer hoger dan het aandeel in Waals-Brabant en het gehele Vlaamse Gewest.

Naar geslacht is er in elke bestudeerde regio een klein verschil in het voordeel van de mannen. Maar vooral naar leeftijd zijn er opmerkelijke verschillen. In de jongste leeftijdsgroep (0 tot 5 jaar) loopt het aandeel personen van vreemde herkomst op tot 77% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, tot 43% in de gemeenten van de Vlaamse Rand, tot 27% in Vlaams- en Waals-Brabant en tot 25% in het Vlaamse Gewest. Het aandeel neemt vervolgens geleidelijk af naarmate de leeftijd stijgt, met een meer uitgesproken daling in de oudste leeftijdsgroepen.

Opgesplitst naar herkomstgroep⁶ vormen de personen afkomstig uit 'andere landen' (landen buiten Europa, Turkije en Marokko) de grootste groep in de Vlaamse Rand. Het gaat daarbij op de eerste plaats om personen afkomstig uit de Democratische Republiek Congo. Daarna volgen personen afkomstig uit West- en Noord-Europa, Zuid-Europa en Marokko. Dit profiel komt relatief gezien min of meer overeen met het profiel van de personen van vreemde herkomst in heel Vlaams-Brabant en Waals-Brabant, maar wijkt duidelijk af van dat van de personen van vreemde herkomst in het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In het Vlaamse Gewest zijn ook de personen afkomstig uit 'andere landen' nog net de grootste groep, dan volgen de personen afkomstig uit Nederland, Oost-Europa en Marokko. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is de grootste groep de personen afkomstig uit Marokko. Daarna komen de personen uit 'andere landen' en de personen uit West- en Noord-Europa, Zuid-Europa en Oost-Europa.

Maar ook tussen de gemeenten in de Vlaamse Rand met en zonder taalfaciliteiten zijn er duidelijke verschillen. In de gemeenten met taalfaciliteiten ligt het aandeel personen uit West- en Noord-Europa een pak hoger dan in de gemeenten zonder taalfaciliteiten. Ook bij

6 De totale groep personen van vreemde herkomst wordt afhankelijk van het land van herkomst (= oudste nationaliteit bij personen die niet meer thuis wonen, oudste nationaliteit van de moeder bij personen die nog thuis wonen, oudste nationaliteit van de vader bij kinderen die bij alleenstaande vader wonen) verder opgesplitst in verschillende landengroepen:

- Nederland;
- West- en Noord-Europa: Ierland, Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Luxemburg, Oostenrijk, Zwitserland, Liechtenstein, Denemarken, Zweden, Finland, Noorwegen, IJsland;
- Zuid-Europa: Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Malta, Cyprus, Andorra, Monaco, San Marino;
- Oost-Europa: Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije, Roemenië, Albanië, Belarus, Servië, Kosovo, Moldavië, Rusland, Kroatië, Macedonië, Bosnië, Montenegro, Oekraïne, voormalig Joegoslavië, voormalige Sovjet-Unie;
- Turkije;
- Marokko;
- Andere landen.

de personen uit Zuid-Europa en de personen uit 'andere landen' is dit het geval. Het aandeel van personen afkomstig uit Marokko ligt dan weer duidelijk hoger in de gemeenten zonder taalfaciliteiten.

Figuur 1 Aandeel personen van vreemde herkomst volgens de SVR-benadering ten opzichte van de totale bevolking (in %), 1 januari 2011

	Vlaamse Rand						
	Taalfaciliteiten	Geen taalfaciliteiten	Totaal	Vlaams-Brabant	Vlaams-Gewest	Brussels Hoofdst. Gewest	Waals-Brabant
Totaal	31,3	25,5	26,5	16,2	14,6	61,6	19,6
Mannen	31,6	25,8	26,8	16,3	15,0	63,2	19,9
Vrouwen	30,9	25,2	26,2	16,1	14,3	60,1	19,4
0-5 jaar	45,5	42,8	43,2	27,3	25,3	77,0	26,5
6-11 jaar	44,5	39,6	40,5	25,7	23,3	75,3	25,6
12-17 jaar	38,9	33,4	34,4	21,2	18,8	70,5	22,9
18-24 jaar	32,2	28,0	28,8	19,8	18,0	68,3	20,8
25-49 jaar	38,9	31,0	32,3	20,2	18,0	69,8	23,8
50-64 jaar	24,0	16,5	17,8	9,7	9,0	48,5	15,1
65+ jaar	11,4	7,8	8,4	4,4	4,7	27,1	9,0
Nederland	1,3	1,7	1,6	1,4	2,6	0,7	0,5
West- en Noord-Europa*	9,5	3,9	4,9	2,6	1,4	8,6	5,4
Zuid-Europa	6,3	4,6	4,9	2,5	1,4	8,3	4,9
Oost-Europa	3,6	3,0	3,1	2,2	2,2	8,4	1,8
Turkije	1,0	1,7	1,6	0,9	1,8	4,2	0,2
Marokko	2,5	4,8	4,4	2,3	2,2	17,2	2,1
Andere landen	7,2	5,8	6,1	4,4	3,0	14,1	4,8

* Zonder België en Nederland.

Bron: [Rijksregister](#), bewerking SVR.

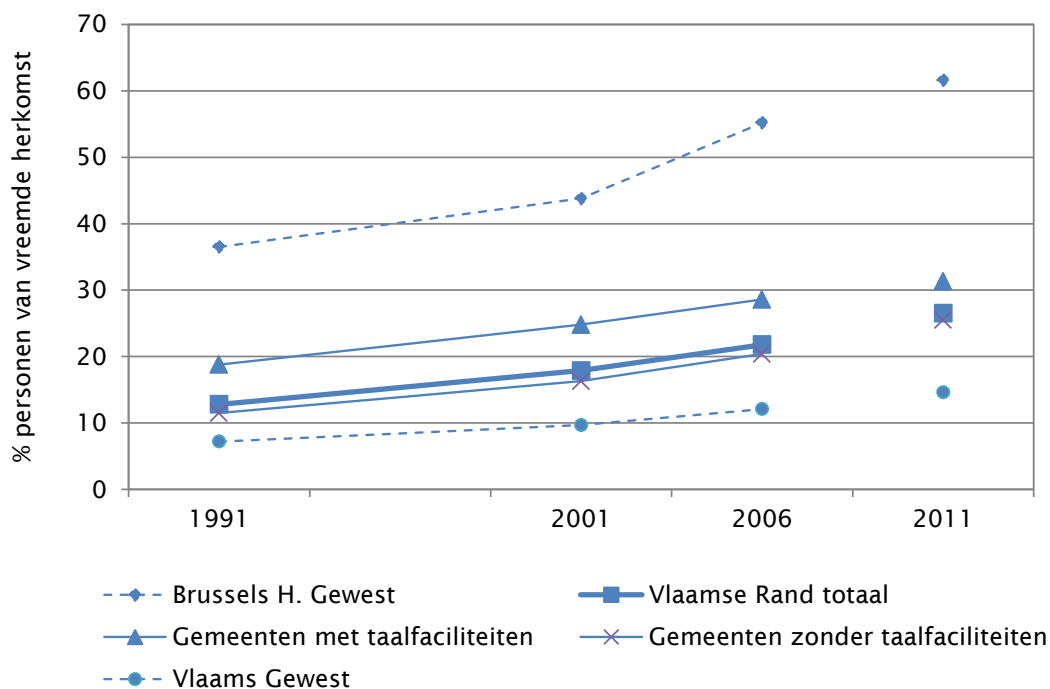
Een gelijkaardige oefening van de VUB voor de jaren 1991, 2001 en 2006 maakt het mogelijk om een evolutie van het aandeel personen van vreemde herkomst tijdens de afgelopen 2 decennia (Willaert, 2010) te schetsen. De cijfers zijn niet perfect vergelijkbaar aangezien andere basisgegevens en een iets andere operationalisering werden gehanteerd, maar ze laten toch toe om algemene trends te zien.⁷

⁷ In de oefening van Willaert (2010) wordt de herkomst bepaald op basis van de nationaliteit bij geboorte. Verder werd aan kinderen die als Belg geboren zijn en nog thuis wonen de nationaliteit (bij de geboorte) van de vader of de moeder toegekend. Indien 1 van de 2 ouders van buitenlandse herkomst is, dan krijgt het kind de (buitenlandse) nationaliteit van oorsprong van deze ouder. Indien de twee ouders van buitenlandse herkomst zijn, dan krijgt het kind de nationaliteit van oorsprong van de moeder.

Willaert baseert zijn berekeningen voor 1991 en 2001 op de gegevens van de laatste 2 volkstellingen en zijn berekeningen voor 2006 op een gekoppeld bestand tussen de volkstelling van 2001 en Rijksregistergegevens van 1 januari 2006 (echter zonder info over de huidige nationaliteit of de nationaliteit bij de geboorte). Personen die zowel in 2001 als in 2006 in de bestanden aanwezig zijn, krijgen voor 2006 de nationaliteit van oorsprong van 2001. Kinderen die geboren zijn na 1/10/2001 en van wie de ouder(s) in 2001 reeds in België aanwezig waren, krijgen de nationaliteit van oorsprong van de vader of de moeder. De overige personen zijn

Figuur 2 maakt duidelijk dat er in alle regio's sprake is van een duidelijke stijging van het aandeel personen van vreemde herkomst tussen 1991 en 2011. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is die stijging scherper dan in de andere regio's, vooral in de periode tussen 2001 en 2006. Die sterke stijging wordt door Willaert (2010) in verband gebracht met het in die periode toegenomen hoge buitenlandse migratiesaldo (meer inwijking dan uitwijking) in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, gecombineerd met een hoog natuurlijk saldo bij de bevolking van vreemde herkomst.

Figuur 2 Aandeel personen van vreemde herkomst ten opzichte van de totale bevolking (in %), 1991, 2001, 2006 en 2011

Bron: 1991-2006: Willaert, 2010; 2011: Rijksregister, bewerking SVR.

2. Vergelijking tussen vreemde herkomst en huidige nationaliteit

In figuur 3 wordt de vergelijking gemaakt tussen cijfers over personen met een huidige vreemde 'nationaliteit' en cijfers over personen van vreemde 'herkomst'. Het is bekend dat heel wat personen met een oudste vreemde nationaliteit in de voorbije decennia de Belgische nationaliteit hebben verworven. Bovendien beschikken de kinderen van deze personen bij hun geboorte automatisch over de Belgische nationaliteit. Een kind van ouders met een vreemde nationaliteit dat in België geboren wordt, kan immers onder bepaalde voorwaarden automatisch of na een nationaliteitsverklaring de Belgische nationaliteit verwerven. Daardoor ligt het aandeel personen van vreemde herkomst beduidend hoger dan het aandeel personen

geïmmigreerd vanuit het buitenland. Zij worden verdeeld over Belgische versus buitenlandse herkomst op basis van deze verhouding bij de buitenlandse immigraties tussen 1996 en 2001.

met een huidige vreemde nationaliteit. Dat blijkt ook uit de vergelijking van de verschillende kolommen in figuur 3.

Er is in alle regio's sprake van een behoorlijke onderschatting van het aandeel personen van vreemde herkomst als enkel gebruik wordt gemaakt van de huidige nationaliteit van de persoon. In de gemeenten van de Vlaamse Rand ligt het aandeel personen van vreemde herkomst op basis van de SVR-benadering 2,1 keer hoger dan het aandeel personen met een huidige vreemde nationaliteit. Ook in Vlaams-Brabant, Waals-Brabant, het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt de onderschattingsfactor telkens tussen 2,0 en 2,2. Enkel in de gemeenten met taalfaciliteiten ligt die factor iets lager. Dat hangt samen met het feit dat in deze gemeenten het aandeel personen van Turkse en Marokkaanse herkomst in de totale groep van personen van vreemde herkomst relatief laag ligt, in vergelijking met de andere regio's. Eerder onderzoek heeft aangewezen dat in de afgelopen decennia vooral deze 2 herkomstgroepen de Belgische nationaliteit hebben verworven (Lodewijckx, 2007).

Figuur 3 Aandeel personen met huidige vreemde nationaliteit en personen van vreemde herkomst volgens de SVR-benadering, telkens ten opzichte van de totale bevolking (in %) en onderschatting van het aandeel personen van vreemde herkomst bij gebruik van huidige vreemde nationaliteit, 1 januari 2011

	Huidige vreemde nationaliteit (1)	Herkomst SVR (2)	Onderschatting herkomst via huidige nationaliteit (2)/(1)
Faciliteitengemeenten	18,5%	31,3%	1,7
Niet-faciliteitengemeenten	11,7%	25,5%	2,2
Totaal Vlaamse Rand	12,9%	26,5%	2,1
Vlaams-Brabant	8,0%	16,2%	2,0
Vlaams Gewest	6,8%	14,6%	2,2
Brussels H. Gewest	31,5%	61,6%	2,0
Waals-Brabant	8,9%	19,6%	2,2

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

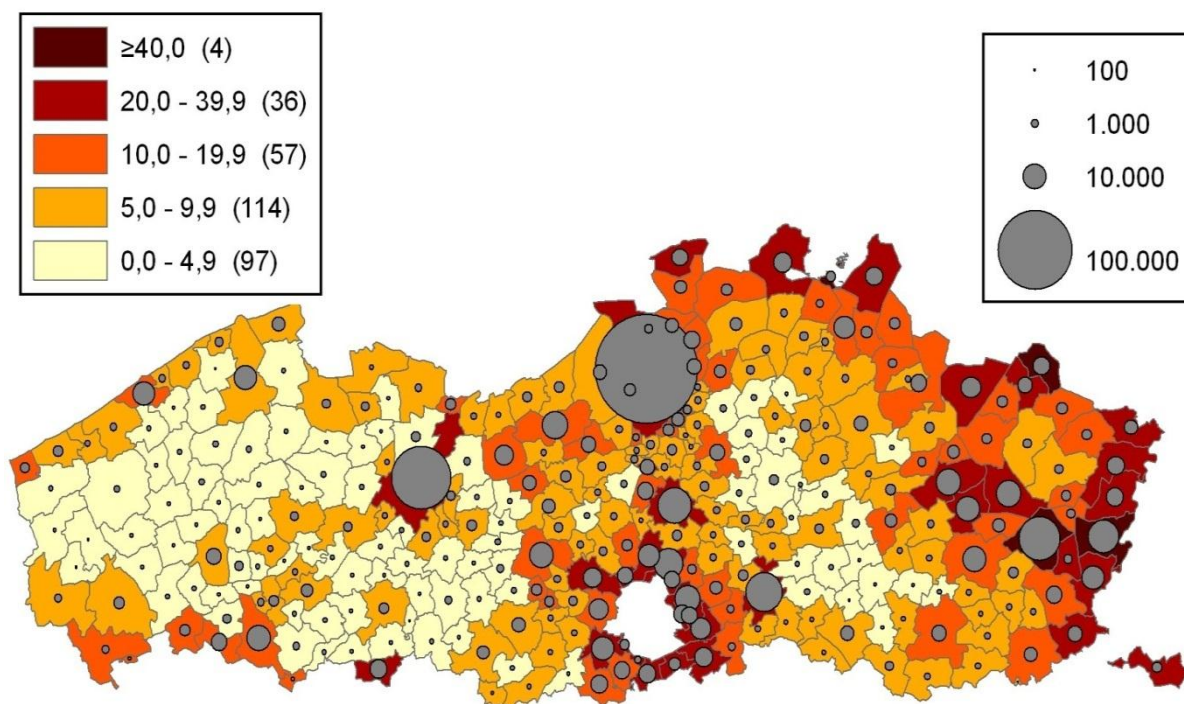
3. Regionale spreiding van personen van vreemde herkomst

Aan de hand van kaarten schetsen we een beeld van de regionale spreiding van de personen van vreemde herkomst over de gemeenten van het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, met extra aandacht voor de gemeenten in de Vlaamse Rand. De exacte aantallen en aandelen ten opzichte van de totale bevolking (totaal en cijfers per geslacht, leeftijdsgroep, herkomstgroep en belangrijkste herkomstlanden) zijn voor de gemeenten van het Vlaamse Gewest te vinden in de nieuwe Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur en de Studiedienst van de Vlaamse Regering op www.lokalestatistieken.be.

Het relatieve aandeel personen van vreemde herkomst ligt in het Vlaamse Gewest het hoogst in Baarle-Hertog (60%), Genk (48%) en Maasmechelen (48%). Ook een aantal gemeenten uit de Vlaamse Rand – meer bepaald uit de oostelijke rand rond Brussel – halen de top 10 van Vlaamse gemeenten met het hoogste aandeel personen van vreemde herkomst. Het gaat om Kraainem (5de plaats), Vilvoorde (6de plaats) en Machelen (8ste plaats).

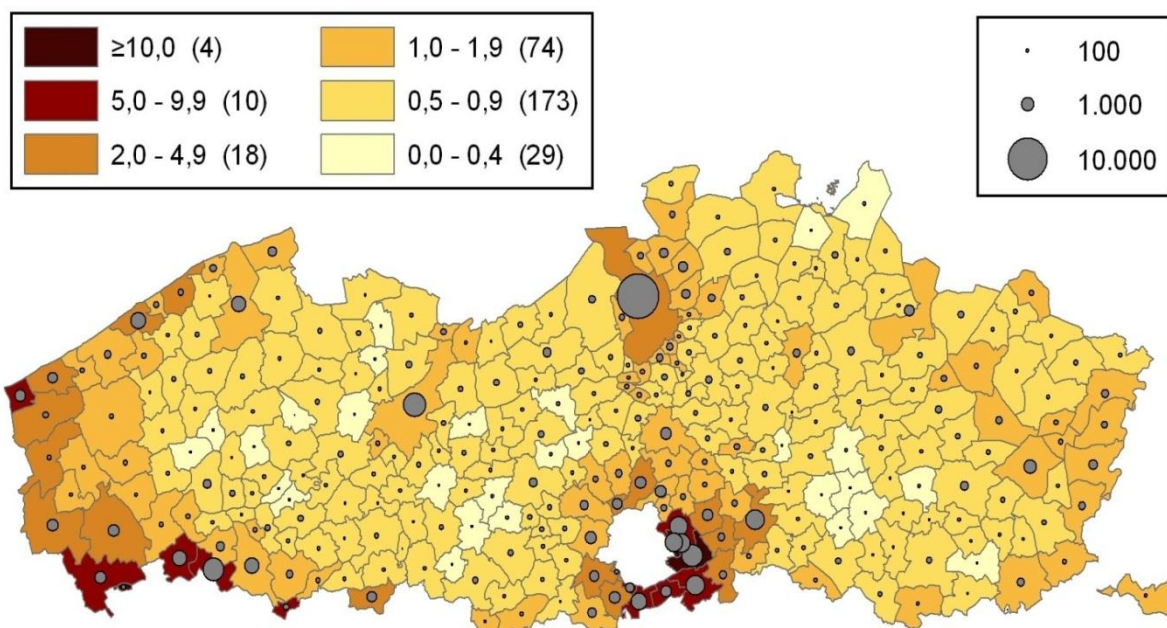
In 40 Vlaamse gemeenten ligt het aandeel personen van vreemde herkomst hoger dan 20% (figuur 4). Het gaat om de gemeenten in Midden-Limburg, de gemeenten aan de grens met Nederland in de provincies Antwerpen en Limburg, de steden Antwerpen, Gent, Mechelen, Leuven en nagenoeg alle gemeenten in de Vlaamse Rand. Dilbeek, Beersel, Meise en Merchtem zijn de enige gemeenten waar dat niet het geval is (figuur 4). Vooral de laatste 2 gemeenten scoren opmerkelijk lager dan de andere randgemeenten. Het aandeel personen van vreemde herkomst ligt in Kraainem goed 4 keer hoger dan in Merchtem.

Figuur 4a Aantal personen van vreemde herkomst (grijze bollen) en % personen van vreemde herkomst ten opzichte van de totale bevolking (kleuren), 1 januari 2011, per gemeente

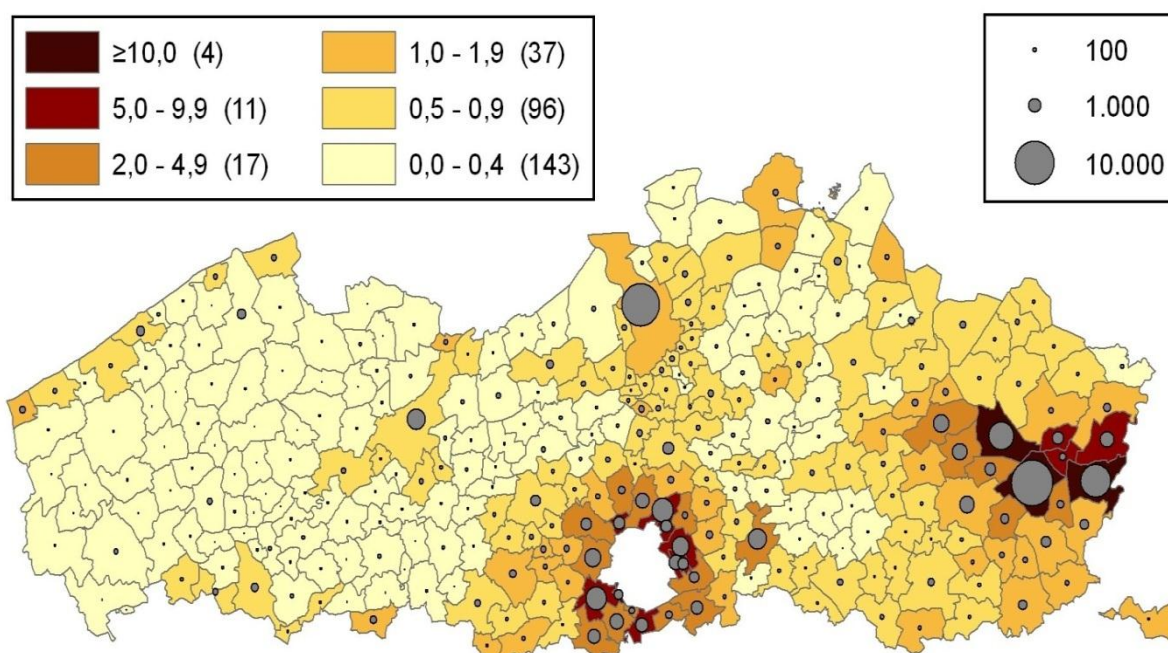

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

Figuur 4b Aantal personen van West- en Noord-Europese herkomst (zonder België en Nederland) (grijze bollen) en % personen van West- en Noord-Europese herkomst ten opzichte van de totale bevolking (kleuren), 1 januari 2011, per gemeente

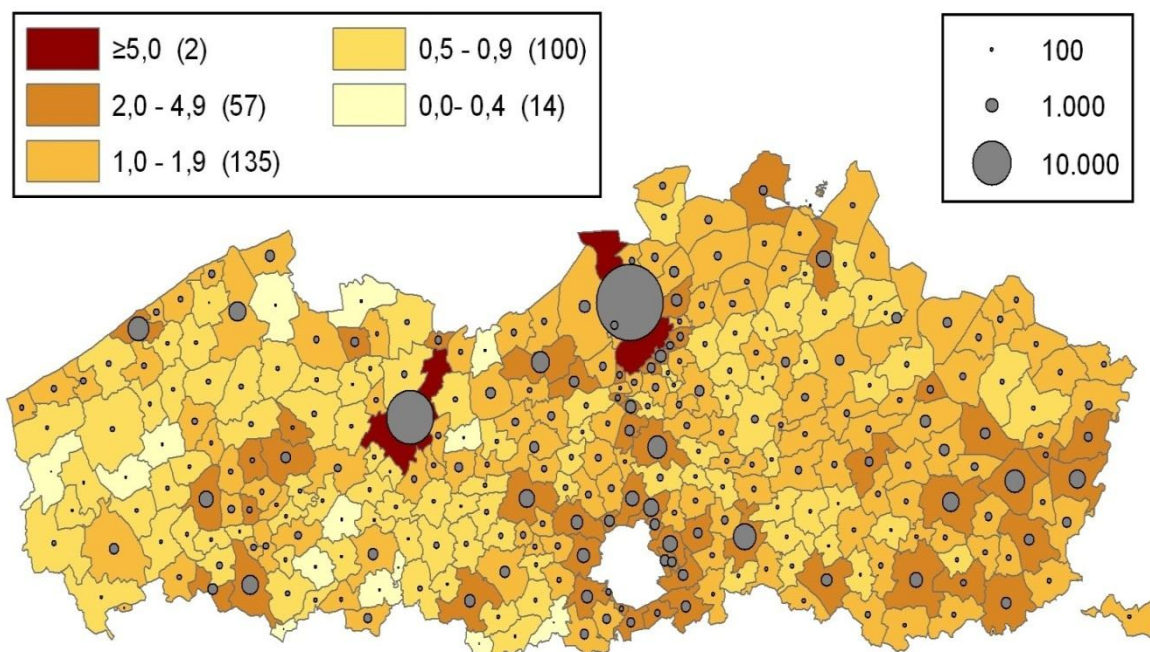

Figuur 4c Aantal personen van Zuid-Europese herkomst (grijze bollen) en % personen van Zuid-Europese herkomst* ten opzichte van de totale bevolking (kleuren), 1 januari 2011, per gemeente

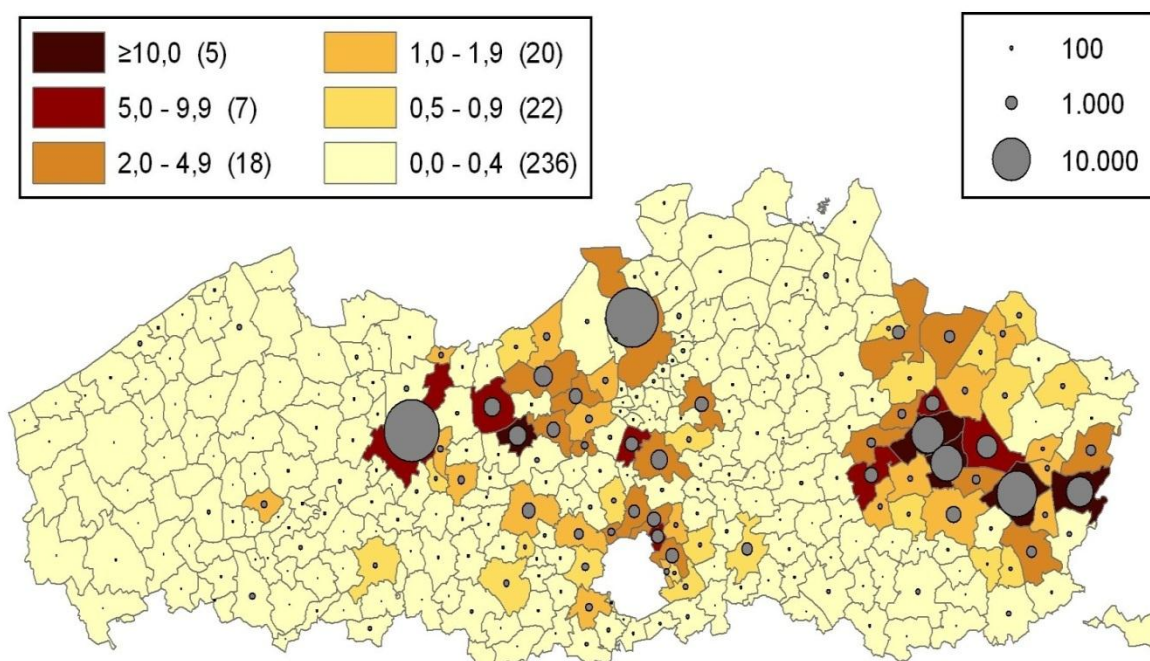

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

Figuur 4d Aantal personen van Oost-Europese herkomst (grijze bollen) en % personen van Oost-Europese herkomst* ten opzichte van de totale bevolking (kleuren), 1 januari 2011, per gemeente

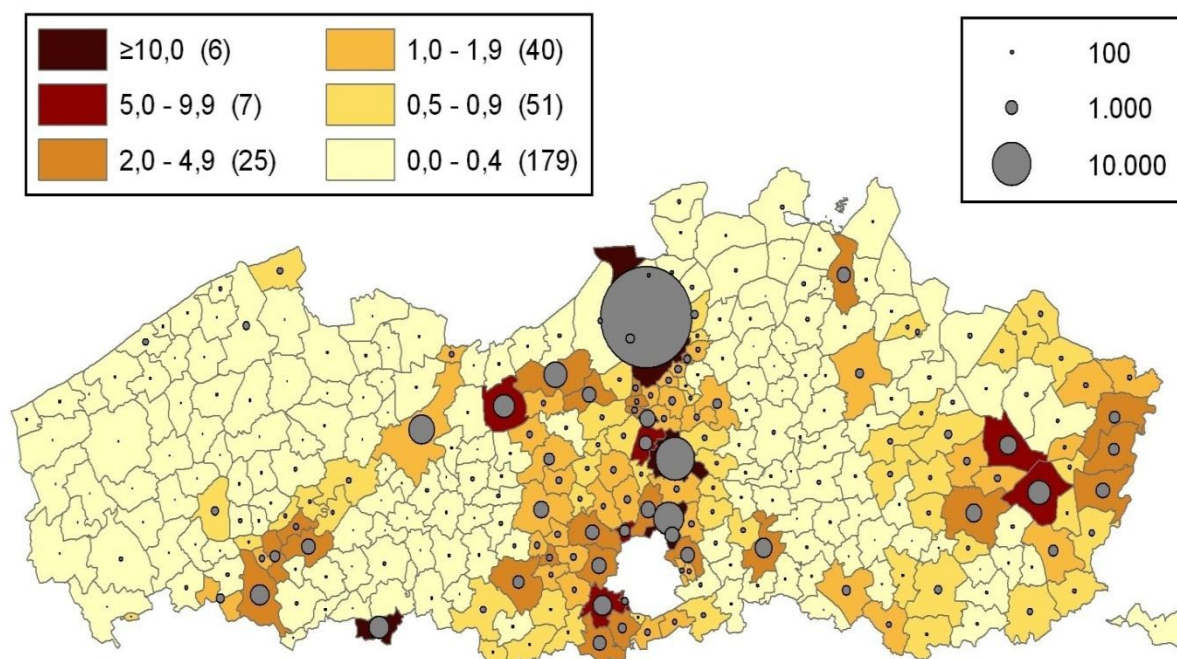

Figuur 4e Aantal personen van Turkse herkomst* (grijze bollen) en % personen van Turkse herkomst ten opzichte van de totale bevolking (kleuren), 1 januari 2011, per gemeente

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

Figuur 4f Aantal personen van Marokkaanse herkomst* (grijze bollen) en % personen van Marokkaanse herkomst* ten opzichte van de totale bevolking (kleuren), 1 januari 2011, per gemeente

Bron: Rijksregister, bewerking SVR

Figuur 5 Aandeel personen van vreemde herkomst volgens de SVR-benadering ten opzichte van totale bevolking (in %) in de gemeenten van de Vlaamse Rand, 1 januari 2011

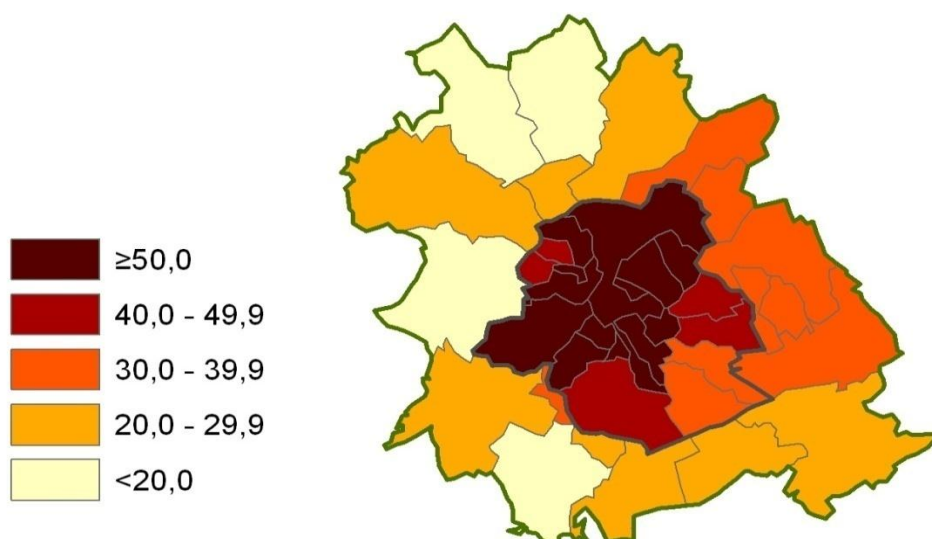
Gemeenten met taalfaciliteiten			Gemeenten zonder taalfaciliteiten		
Gemeente		% ten opzichte van de totale bevolking	Gemeente		% ten opzichte van de totale bevolking
1	Kraainem	39,9	1	Vilvoorde	37,8
2	Drogenbos	34,3	2	Machelen	37,0
3	Wezembeek-Oppem	31,7	3	Zaventem	36,1
4	Wemmel	28,7	4	Tervuren	32,1
5	Sint-Genesius-Rode	28,4	5	Sint-Pieters-Leeuw	27,7
6	Linkebeek	21,8	6	Overijse	27,3
			7	Hoeilaart	24,4
			8	Asse	21,6
			9	Grimbergen	21,5
			10	Dilbeek	18,2
			11	Beersel	18,0
			12	Meise	12,5
			13	Merchtem	9,1

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

In nagenoeg alle gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt het aandeel personen van vreemde herkomst hoger dan 40% van de totale bevolking en daarmee duidelijk hoger dan in de gemeenten van de Vlaamse Rand (figuur 6). In Sint-Joost-Ten-Node loopt het aandeel personen van vreemde herkomst zelfs op tot 85%. Enkel in Oudergem (40%) en Watermaal-Bosvoorde (31%) ligt het aandeel personen van vreemde herkomst op

een niveau dat vergelijkbaar is met dat van de hoogst scorende gemeenten in de Vlaamse Rand.

Figuur 6 Aandeel personen van vreemde herkomst volgens de SVR-benadering ten opzichte van de totale bevolking (in %) in de gemeenten van de Vlaamse Rand en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 1 januari 2011

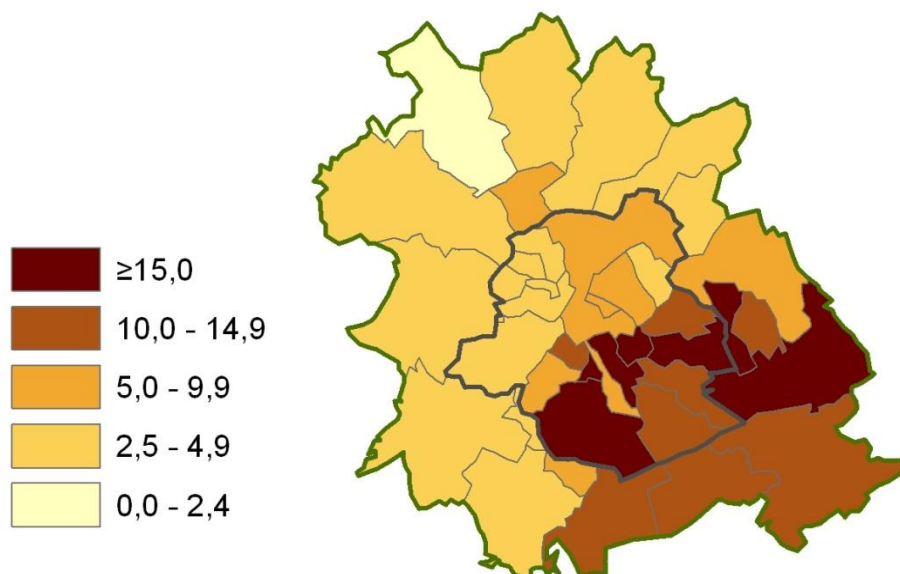
Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

Er wordt verder ingezoomd op de belangrijkste herkomstgroepen in de gemeenten van de Vlaamse Rand en de hoofdstad. Daarbij worden telkens dezelfde categorieën en aanduidingen gebruikt zodat de kaarten ook onderling vergelijkbaar zijn.

Terwijl in de meeste Brusselse gemeenten het globale aandeel personen van vreemde herkomst opvallend hoger ligt dan in de gemeenten in de Vlaamse Rand, is dat bij de personen van West- en Noord-Europese herkomst minder het geval (figuur 7). Bij deze groep zijn het vooral de gemeenten in het zuidoosten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het zuidoosten van de Vlaamse Rand die duidelijk hoger scoren dan de andere gemeenten. In de Vlaamse Rand gaat het op de eerste plaats om Tervuren (19% van de totale bevolking) en Kraainem (15%), in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest om Elsene (20%), Ukkel (16%), Etterbeek (16%) en Sint-Pieters-Woluwe (16%).

In de gemeenten zonder taalfaciliteiten vormen de personen van Nederlandse herkomst de grootste groep binnen de personen van West- en Noord-Europese herkomst. In de gemeenten met taalfaciliteiten en in de Brusselse gemeenten zijn de personen van Franse herkomst het talrijkst.

Figuur 7 Aandeel personen van West- en Noord-Europese herkomst (zonder België) volgens de SVR-benadering ten opzichte van de totale bevolking (in %) in de gemeenten van de Vlaamse Rand en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 1 januari 2011

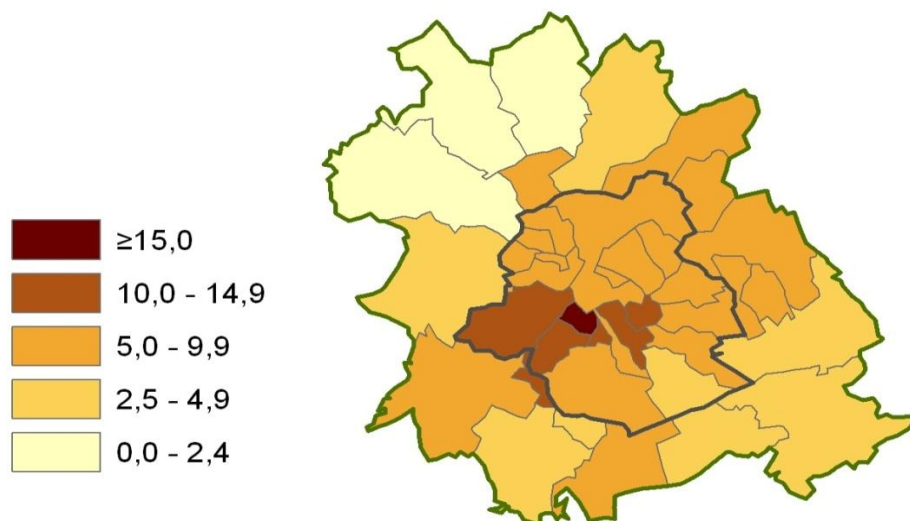
Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

In enkele gemeenten van de Vlaamse Rand ligt het aandeel personen van Zuid-Europese herkomst hoger dan 5% van de totale bevolking (figuur 8), waardoor deze gemeenten, na de oude mijngemeenten in Midden-Limburg, de hoogste percentages van het hele Vlaamse Gewest halen. Drogenbos (10%) scoort het hoogst, kort gevolgd door Sint-Pieters-Leeuw (9%) en Kraainem (9%).

Ook in nagenoeg alle Brusselse gemeenten ligt het aandeel personen van Zuid-Europese herkomst hoger dan 5%. De percentages liggen het hoogst in Sint-Gillis (16%), Vorst (12%), Etterbeek (11%), Elsene (11%) en Anderlecht (10%).

Terwijl het in de gemeenten van Midden-Limburg vooral gaat om personen van Italiaanse herkomst, gaat het in de Vlaamse Rand en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ook om personen van Spaanse, Portugese en Griekse herkomst.

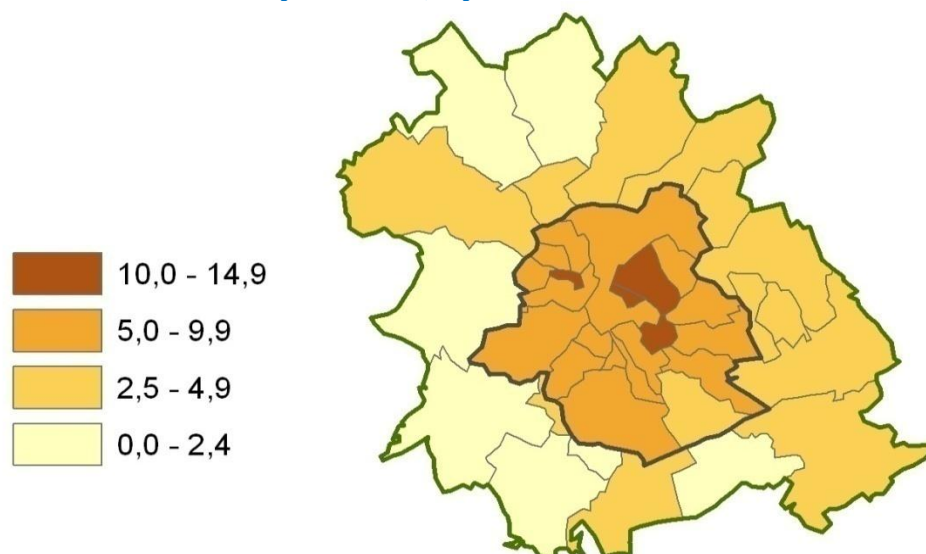
Figuur 8 Aandeel personen van Zuid-Europese herkomst volgens de SVR-benadering ten opzichte van de totale bevolking (in %) in de gemeenten van de Vlaamse Rand en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 1 januari 2011

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

Antwerpen en Gent zijn de enige gemeenten in het Vlaamse Gewest waar het aandeel personen van Oost-Europese herkomst hoger ligt dan 5% van de totale bevolking. In de Vlaamse Rand komt Zaventem wel dicht in de buurt. Nagenoeg alle Brusselse gemeenten rond de kaap van 5% wel (figuur 9). In Sint-Joost-Ten-Node (13%), Etterbeek (12%), Koekelberg (11%) en Schaarbeek (11%) ligt het aandeel personen van Oost-Europese herkomst zelfs boven 10%. In de Vlaamse Rand gaat het voornamelijk om personen van Poolse, Joegoslavische, Roemeense en Sovjet-herkomst. In de Brusselse gemeenten gaat het daarnaast ook nog om personen van Bulgaarse herkomst.

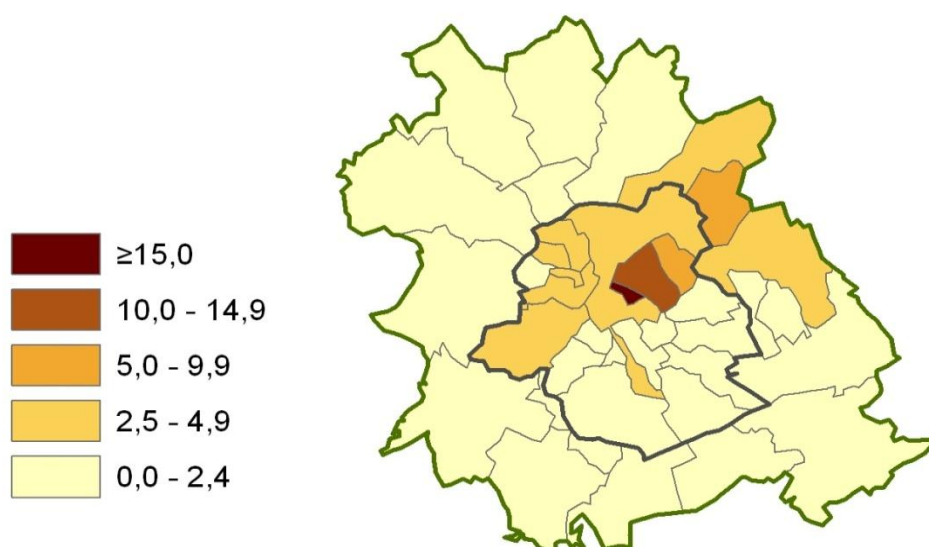
Figuur 9 Aandeel personen van Oost-Europese herkomst volgens de SVR-benadering ten opzichte van de totale bevolking (in %) in de gemeenten van de Vlaamse Rand en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 1 januari 2011

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

De personen van Turkse herkomst wonen veeleer geconcentreerd in een relatief beperkt aantal gemeenten in het Vlaamse Gewest. Het gaat vooral om de gemeenten in Midden- en Noord-Limburg. Buiten Limburg ligt het aandeel personen van Turkse herkomst ten opzichte van de totale bevolking nog relatief hoog in een beperkt aantal gemeenten zoals Zele (11%), Gent (8%) en Machelen (7%). Ook in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wonen de personen van Turkse herkomst geconcentreerd in een beperkt aantal gemeenten (figuur 10). Het gaat vooral om Sint-Joost-Ten-Node (21% ten opzichte van de totale bevolking) en Schaarbeek (15%).

Figuur 10 Aandeel personen van Turkse herkomst volgens de SVR-benadering ten opzichte van de totale bevolking (in %) in de gemeenten van de Vlaamse Rand en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 1 januari 2011

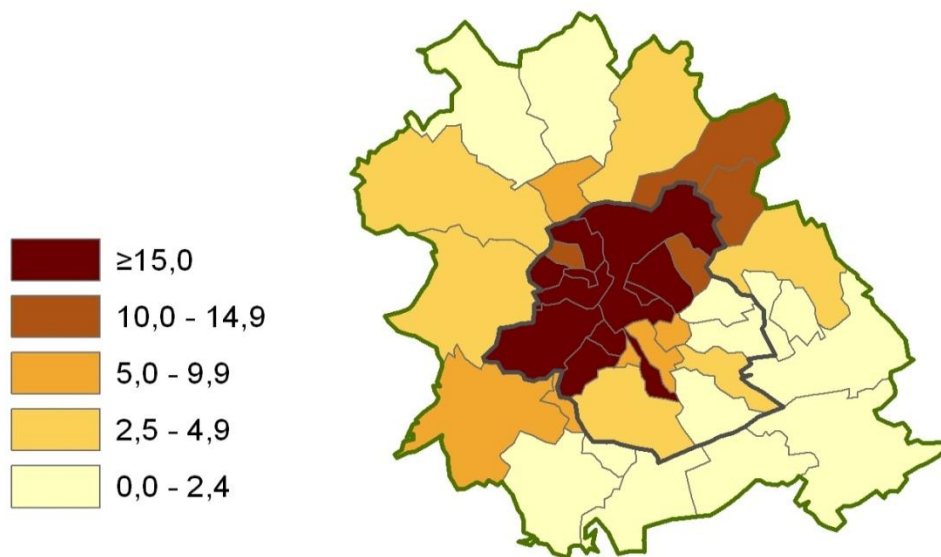

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

De personen van Marokkaanse herkomst ten slotte wonen in het Vlaamse Gewest vooral in de regio tussen Antwerpen en Brussel. Het aandeel personen van Marokkaanse herkomst in de totale bevolking ligt het hoogst in Vilvoorde (14%). Ook andere gemeenten uit de Vlaamse Rand scoren nog relatief hoog. Het gaat om Machelen (11%), Drogenbos (7%), Sint-Pieters-Leeuw (7%) en Wemmel (6%) (figuur 11).

Maar de aandelen ten opzichte van de totale bevolking liggen nog een pak hoger in het noorden en westen van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Sint-Jans-Molenbeek (40%) scoort veruit het hoogst. Ook in Koekelberg (26%), Anderlecht (26%), Brussel (24%), Sint-Joost-Ten-Node (23%) en Schaarbeek (20%) ligt het aandeel personen van Marokkaanse herkomst hoger dan 20% van de totale bevolking.

Figuur 11 Aandeel personen van Marokkaanse herkomst volgens de SVR-benadering ten opzichte van de totale bevolking (in %) in de gemeenten van de Vlaamse Rand en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 1 januari 2011

Bron: Rijksregister, bewerking SVR.

4. Samenvatting

- Doordat momenteel geen sluitende herkomstgegevens beschikbaar zijn, blijft de oefening waarover hier gerapporteerd wordt eerder een ‘onderbouwde benadering’ dan een exacte berekening van de omvang van de personen met vreemde herkomst.

In de nabije toekomst komen hopelijk betere gegevens beschikbaar door een koppeling van de herkomstgegevens van het Rijksregister aan de gegevens van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid.

- Op 1 januari 2011 woonden volgens de SVR-benadering 108.000 [personen van vreemde herkomst](#) in de gemeenten van de Vlaamse Rand. Dat komt overeen met bijna 27% van de totale bevolking. De [gemeenten met taalfaciliteiten](#) (31%) scoren iets hoger dan de [gemeenten zonder taalfaciliteiten](#) (26%). In de jongste leeftijdsgroep (0 tot 5 jaar) loopt het aandeel personen van vreemde herkomst op tot 43% in de gemeenten van de Vlaamse Rand.

Het totale aandeel personen van vreemde herkomst in de Vlaamse Rand ligt beduidend hoger dan het aandeel in het gehele [Vlaamse Gewest](#) (15%), [Vlaams-Brabant](#) (16%) en [Waals-Brabant](#) (20%), maar een pak lager dan in het [Brusselse Hoofdstedelijke Gewest](#) (62%). Een aantal gemeenten uit de oostelijke rand rond Brussel halen de top 10 van Vlaamse gemeenten met het hoogste aandeel personen van vreemde herkomst. Het gaat om Kraainem (5de plaats), Vilvoorde (6de plaats) en Machelen (8ste plaats).

- In de gemeenten van de Vlaamse Rand ligt het aandeel personen van vreemde herkomst op basis van de SVR-benadering 2,1 keer hoger dan het aandeel personen met een [huidige vreemde nationaliteit](#).
- De personen afkomstig uit ‘[andere landen](#)’ (landen buiten Europa, Turkije en Marokko) vormen de grootste groep bij de personen van vreemde herkomst in de Vlaamse Rand. Het gaat in de eerste plaats om personen afkomstig uit de Democratische Republiek Congo. Daarna volgen personen afkomstig uit [West- en Noord-Europa, Zuid-Europa en Marokko](#). In alle regio's is sprake van een duidelijke stijging van het aandeel personen van vreemde herkomst tussen 1991 en 2011.

Literatuurlijst

Lodewijckx, E. (2007). *Ouderen van vreemde herkomst in het Vlaamse Gewest. Origine, sociaaldemografische kenmerken en samenstelling van hun huishouden*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Rapport 2007/2.

Noppe, J. & Lodewijckx, E. (2012). *De gekleurde samenleving: personen van vreemde herkomst in Vlaanderen*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering,). SVR-Webartikel 2012/1.

Van Meeteren, M., Van San, M. & Engbersen, G. (2007). *Irreguliere immigranten in België: inbedding, uitsluiting en criminaliteit*. Rotterdam: Risbo.

Willaert, D. (2010). *De recente internationalisering van het Brussels gewest en de Vlaamse Rand. Interface Demography Working Paper 2010/2*. Brussel: VUB.

JONGE MOEDERS EN HUN KINDEREN

Dirk Moons

Inleiding

De Ikaros-databank⁸ van Kind en Gezin biedt een waaier aan cijfermateriaal over jonge kinderen en hun familiale toestand.

Kind en Gezin registreert alle geboorten, ook van kinderen die niet in het Rijksregister worden opgenomen (wachtregister, niet-geregistreerde illegalen, niet-geregistreerde EU-burgers die gebruik maken van de dienstverlening van Kind en Gezin).

In zowat alle Vlaamse ziekenhuizen, ook in het UZ van Jette en in enkele andere Brusselse kraamklinieken, registreren medewerkers van Kind en Gezin voor elke bevalling een aantal gegevens over het kind en de moeder. Daarnaast vormen de vrijwillige raadplegingen van de consultatiebureaus en de Kind en Gezin-Lijn een bijkomende informatiebron. Zo wordt een grote mate van volledigheid bereikt, ook wat thuisbevallingen en geboorten in Franstalige kraaminstellingen betreft. Toch kan hier en daar een geboorte ongeregistreerd blijven.

Voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is het heel belangrijk te weten dat slechts een deel van de populatie opgenomen is in de Kind en Gezin-databank. Naast het Vlaamse Kind en Gezin is in Brussel immers ook het Franstalige Office de la Naissance et de l'Enfance actief. De databank bevat voor de 19 Brusselse gemeenten nagenoeg enkel de contact- of klantenpopulatie van Kind en Gezin. Dit zijn de cliënten die minimum 1 huisbezoek van Kind en Gezin hebben gehad of zich minstens 1 maal hebben aangeboden op een consultatiebureau van Kind en Gezin.

De gegevens van Kind en Gezin hebben betrekking op kinderen geboren in een bepaald jaar en op de moeders van deze kinderen. De meest recente gegevens geven informatie over kinderen geboren in 2009. Het gaat niet enkel om kinderen die bij hun geboorte in een gemeente van de Vlaamse Rand of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ingeschreven werden. Ook met verhuisbewegingen na de geboorte wordt rekening gehouden.

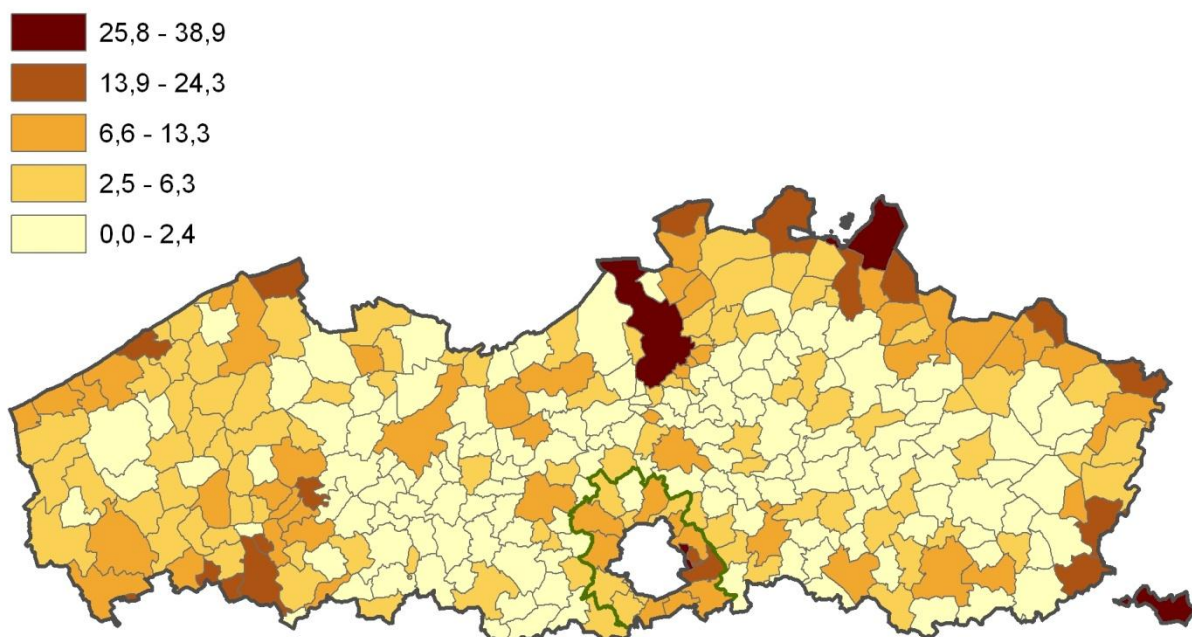
Uit voorzichtigheidsoverwegingen dient hier vermeld te worden dat de Kindrapporten van Kind en Gezin niet als doel hebben om als talentelling te fungeren voor de populaties in de gemeenten.

8 Sinds midden 2010 is overgestapt op Mirage.

1. Nationaliteit van het kind

Van de kinderen die in 2009 in het Vlaamse Gewest geboren zijn (en waarvan de nationaliteit bekend is), had 8% niet de Belgische nationaliteit. Er zijn grote verschillen tussen de 308 Vlaamse gemeenten. In het noorden van de provincies Antwerpen en Limburg en in het oosten van de provincie Limburg is het aandeel niet-Belgisch geboren kinderen hoog. In Baarle-Hertog, Voeren, Ravels en Antwerpen hebben meer dan 25% van de kinderen niet de Belgische nationaliteit. Ook merken we in een aantal gemeenten van de Vlaamse Rand hoge aandelen niet-Belgische kinderen.

Figuur 1 Nationaliteit van de kinderen geboren in 2009, aandeel niet-Belgische nationaliteit, per gemeente van het Vlaamse Gewest, in %*

* Berekend op basis van het aantal geboorten met gekende nationaliteit.

Bron: Kind en Gezin, Provinciale Kinderopvang Rapporten, bewerking SVR.

In de Vlaamse Rand is het aandeel niet-Belgische kindjes (8,2%) ongeveer gelijk aan dit van het Vlaamse Gewest (8,0%). Vooral in de gemeenten met taalfaciliteiten, verder kortweg faciliteitengemeenten genoemd, werden in 2009 beduidend meer kinderen geboren met een niet-Belgische nationaliteit dan in de andere randgemeenten.

Figuur 2 Nationaliteit van de kinderen geboren in 2009, in %*

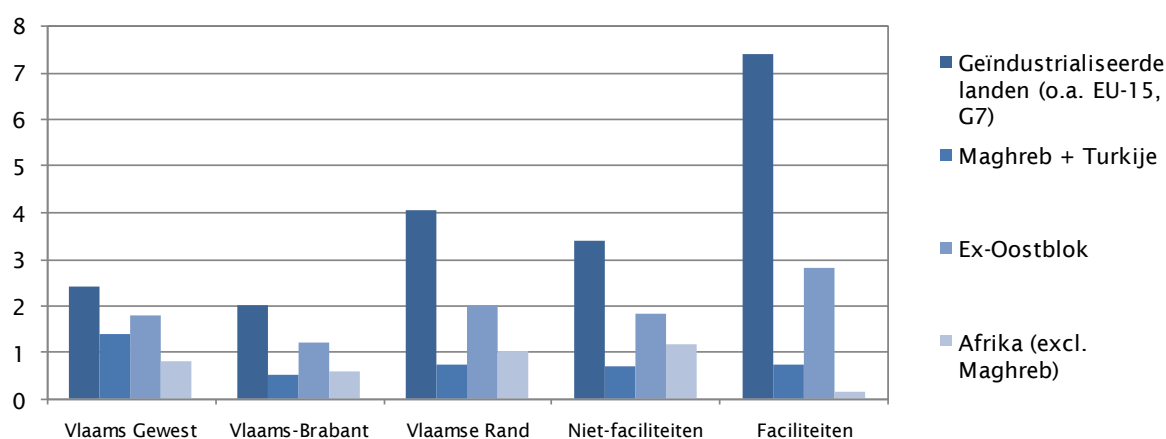
	Belg	Niet-Belg
Vlaamse Gewest	92,0	8,0
Vlaams-Brabant	95,0	5,0
Vlaamse Rand	91,8	8,2
Niet-Faciliteiten	92,3	7,7
Faciliteitengemeenten	88,9	11,1

* Berekend op basis van het aantal geboorten met gekende nationaliteit. Het percentage geboorten met een onbekende nationaliteit is laag, voor de randgemeenten gaat het om 1,5% onbekend of niet ingevuld.

Bron: Kind en Gezin, Kinderopvang in kaart – Vlaams Brabant, bewerking SVR.

In de Vlaamse Rand hebben de niet-Belgische kindjes, nog veel meer dan in de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest, een nationaliteit van een geïndustrialiseerd land. Dit is in de zes faciliteitengemeenten nog meer uitgesproken, zelfs meer dan drie keer zoveel.

Figuur 3 Nationaliteit van de kinderen geboren in 2009, opgedeeld naar landengroep*, in %**

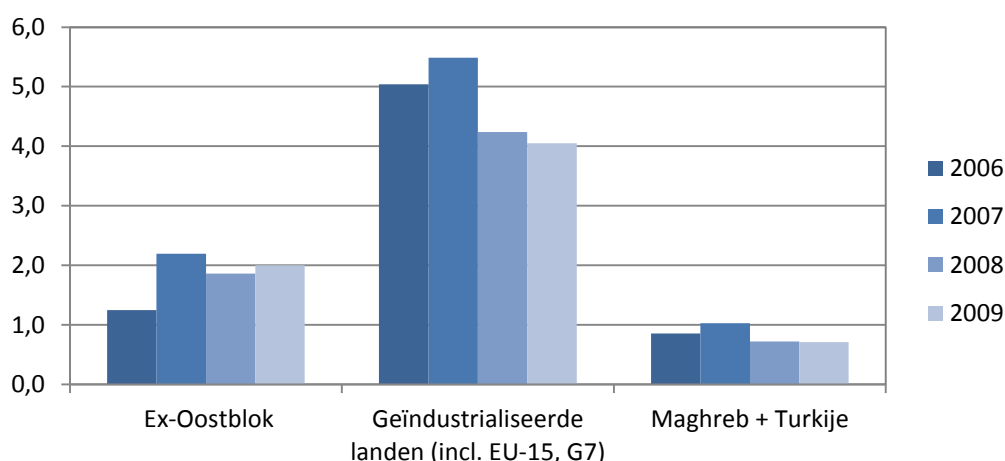

* Zie noot 1.

** Berekend op basis van het aantal geboorten met gekende nationaliteit.

Bron: Kind en Gezin, Gemeentelijke Kind Rapporten, bewerking SVR.

Figuur 4 Nationaliteit van de niet-Belgische kinderen, Vlaamse Rand, opgedeeld naar belangrijkste landengroep, geboren in de jaren 2006 tot 2009, in %*

* Berekend op basis van het aantal geboorten met gekende nationaliteit.

Bron: Kind en Gezin, Ikaros-databank, bewerking SVR.

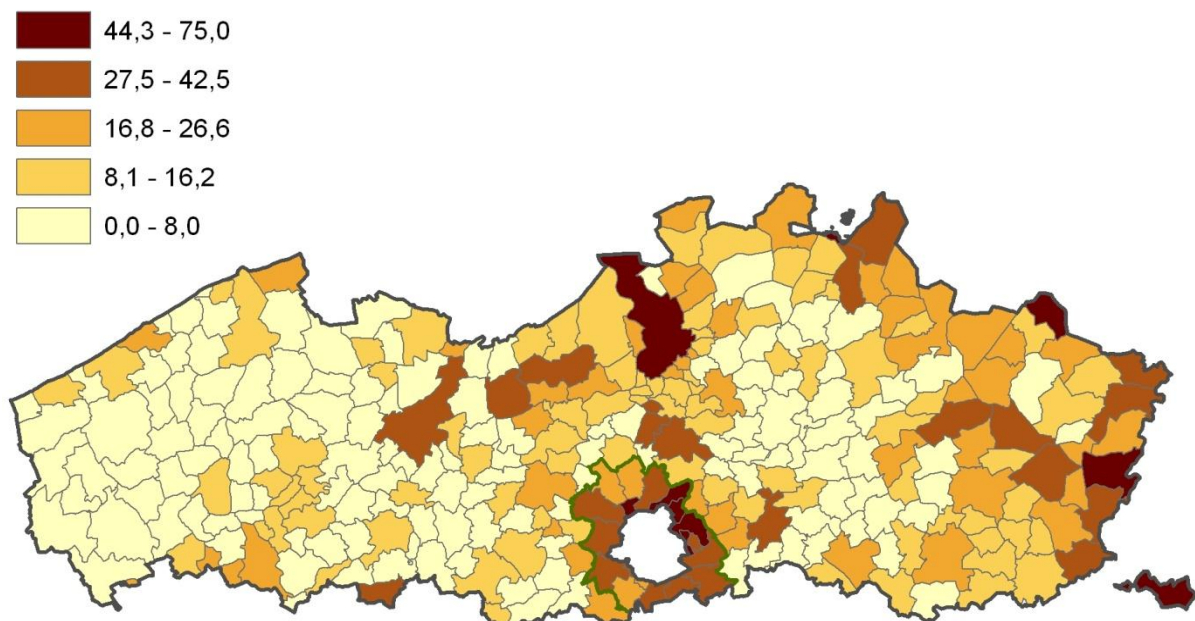
Als we de evolutie tijdens de laatste vijf jaar bekijken, dan merken we dat in de Vlaamse Rand het aandeel kinderen met een nationaliteit van een geïndustrialiseerd land afneemt en dat het aandeel kinderen met nationaliteit van het ex-Oostblok toeneemt. Een deel van de verklaring is te vinden in de recente toetreding van de Oost-Europese landen tot de internationale instellingen. Zo werden de Baltische staten, Hongarije, Polen, Slovenië, Slowakije en Tsjechië in 2004 lid van de Europese Unie en Bulgarije en Roemenië in 2007. Een ander deel is mogelijk te verklaren door het feit dat gezinnen met jonge kinderen ‘gemakkelijker’ uit Brussel migreren. Aangezien het aandeel kinderen geboren met een ex-Oost-Blok nationaliteit ook sterk gestegen is in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, valt het ook te verwachten dat een deel migreert naar de Vlaamse Rand.

2. Nationaliteit van de moeder

De sterke toename van de nationaliteitsverwerving en de toekenning van de Belgische nationaliteit aan vreemdelingen ingevolge de wetswijzigingen van 1984, 1991 en 1999, zijn een bepalende factor voor de aanwezigheid van buitenlandse bevolking in ons land. Daarenboven werd vastgesteld dat niet-Europeanen vaker de Belgische nationaliteit verwerven dan Europeanen (Pissart et al., 2008).

Om een genuanceerd beeld van de bevolkingssamenstelling te krijgen, richten we onze blik op de nationaliteit van de moeders van de kinderen geboren in 2009 en op de plaats waar ze wonen op 1 januari 2010. Belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat Kind en Gezin slechts de nationaliteit van de moeder bij geboorte kan registreren als het in contact gekomen is met de ouders/moeder. In de Vlaamse Rand kiezen nogal wat ouders ervoor om helemaal niet of niet door Kind en Gezin opgevolgd te worden, waardoor de cijfers niet ingevuld/onbekend er hoger liggen dan elders in Vlaanderen.

Figuur 5 Nationaliteit bij geboorte van de moeders van kinderen geboren in 2009, aandeel niet-Belgische nationaliteit, per gemeente van het Vlaamse Gewest, in %*

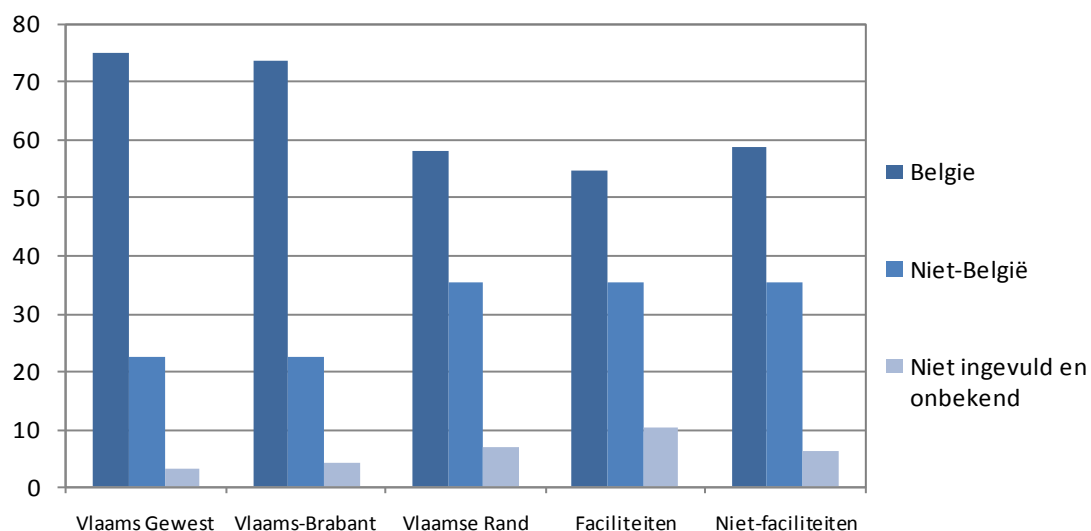

* Berekend op basis van het aantal geboorten met gekende nationaliteit.

Bron: Kind en Gezin, Gemeentelijke Kind Rapporten en Provinciale Kinderopvang Rapporten

Er zijn grote verschillen tussen de Vlaamse gemeenten. In Kraainem, Antwerpen, Zaventem, Machelen en Vilvoorde hebben meer dan de helft van de kinderen die in 2009 geboren zijn, een moeder van vreemde nationaliteit. In de kleine Belgische enclave in Nederland, Baarle-Hertog, is dat zelfs 75%. In Herne, Zuienkerke, Koekelare, Vleteren, Spiere-Helkijn, Pittem en Horebeke hebben alle kindjes die in 2009 geboren zijn een moeder van Belgische nationaliteit.

Figuur 6 Nationaliteit van de moeders van kinderen geboren in 2009, in %*

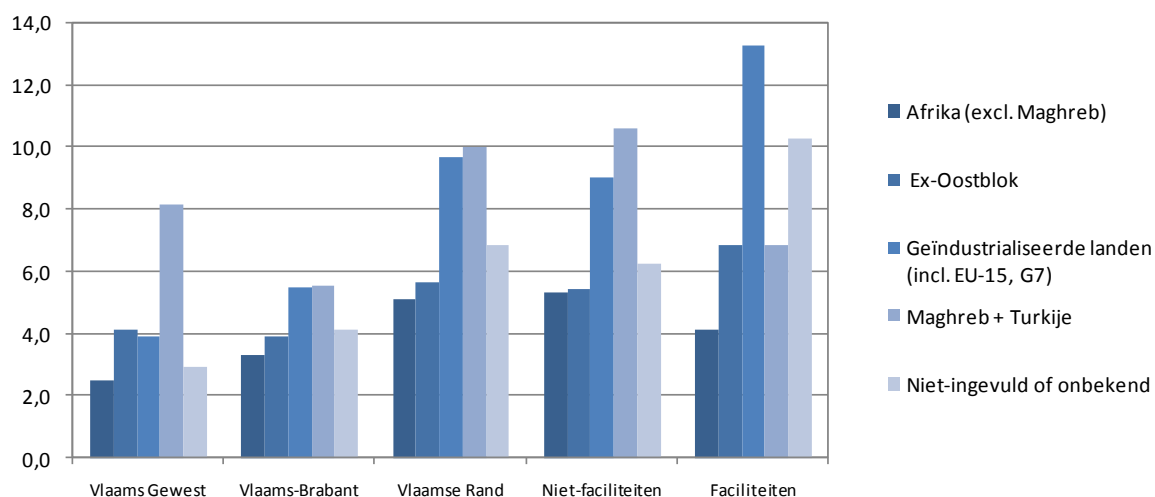
* Berekend op het totaal aantal geboorten.

Bron: Kind en Gezin, Ikaros-databank, bewerking SVR.

Van een vijfde (22%) van de kinderen geboren in 2009 en op 1 januari 2010 wonend in het Vlaamse Gewest, had de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit. In Vlaams-Brabant is het aandeel moeders van niet-Belgische nationaliteit ongeveer even groot als in het Vlaamse Gewest. In de Vlaamse Rand is het aandeel niet-Belgische moeders heel wat hoger (35%). Opvallend zijn de hogere aandelen “niet ingevulde of onbekende nationaliteit” in de Vlaamse Rand, 10% in de faciliteitengemeenten. Hoe groter het aandeel van de categorie “niet ingevuld of onbekend”, hoe groter de afwijking op de werkelijke situatie kan zijn (Willaert, 2010).

De (beperkte) informatie van Kind en Gezin over de Brusselse kinderen geeft een heel ander beeld dan het Vlaamse Gewest: bijna 70% van de kinderen heeft er een moeder die een andere nationaliteit had bij de geboorte. Volgens Office de la Naissance et de l'Enfance (ONE), de Franstalige tegenhanger van Kind en Gezin, hadden 31,6 % van de kinderen waarvan in 2006 en 2007 geboorteaangifte is gedaan, een moeder van buitenlandse herkomst (Parmentier, 2009). Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heeft in het totale werkingsgebied van ONE (Franse Gemeenschap) het hoogste aandeel kinderen met moeders van niet-Belgische herkomst. Toch ligt dit aandeel heel wat lager dan bij Kind en Gezin. Het ONE-cijfer voor Waals-Brabant (<12% moeders van vreemde herkomst) (Parmentier, 2009) ligt ook heel wat lager dan het Kind en Gezin-cijfer voor Vlaams Brabant (20% moeders van vreemde herkomst). Deels ligt de verklaring voor het verschil in het feit dat Kind en Gezin alle geboorten registreert en niet enkel de wettelijke aangiften, terwijl ONE de officiële geboorteaangifte als basis hanteert.

Figuur 7 Aandeel herkomstlanden van moeders van kinderen geboren in 2009, naar landengroep*, in %**

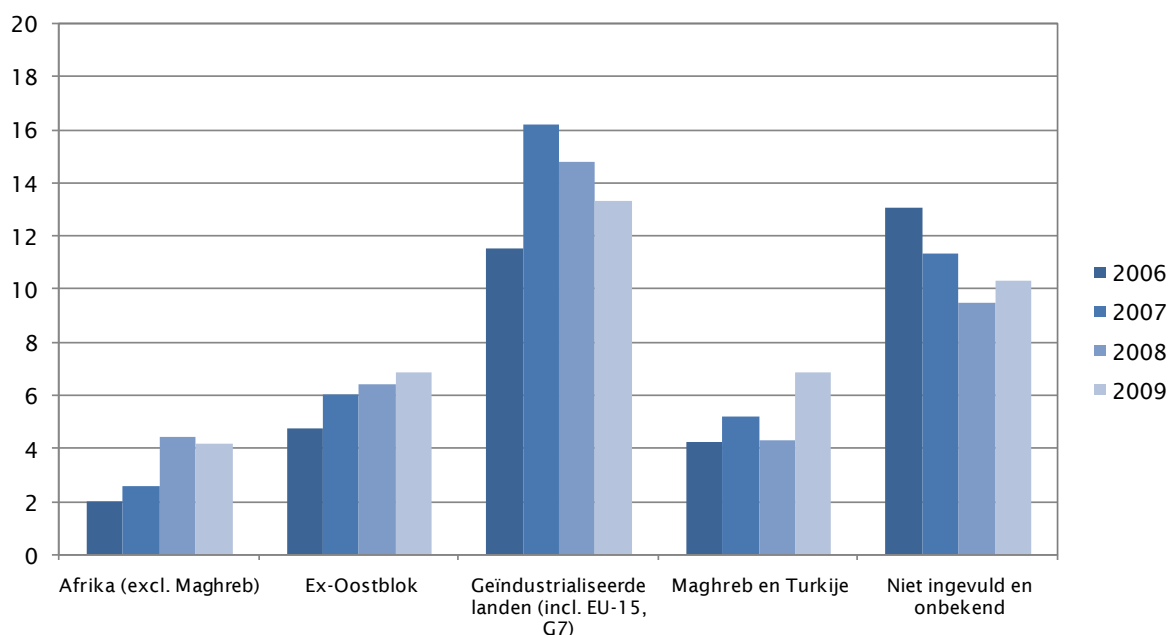
* Zie noot 1. ** Berekend op het totaal aantal geboorten.

Bron: Kind en Gezin, bewerking SVR.

In vergelijking met het Vlaamse Gewest en de provincie Vlaams-Brabant heeft de Vlaamse Rand een groter aandeel moeders van Afrikaanse, ex-Oostblok, geïndustrialiseerde landen, Maghrebijnse en Turkse nationaliteit. Moeders met Afrikaanse en Maghrebijnse/Turkse nationaliteit vinden we vooral in de niet-faciliteitengemeenten. In de 6 faciliteitengemeenten zijn de moeders uit het ex-Oostblok en uit de geïndustrialiseerde landen meer vertegenwoordigd.

Doorheen de tijd zien we dat in de faciliteitengemeenten het aandeel moeders van een geïndustrialiseerd herkomstland hoog is, maar afneemt. Het aandeel uit ex-Oostblok neemt toe. Het aandeel moeders met Afrikaanse nationaliteit verdubbelde in twee jaar tijd, maar lijkt sindsdien stabiel te blijven. Het aandeel 'niet ingevuld of onbekende nationaliteit' schommelt rond de 10%.

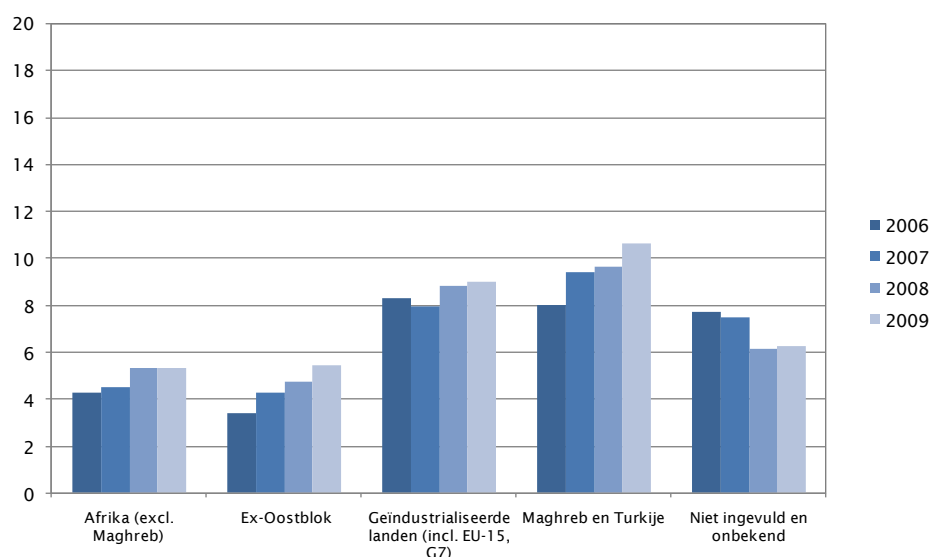
Figuur 8 Nationaliteit van de moeder van de faciliteitengemeenten, opgedeeld naar landengroep, evolutie van 2006 tot 2009, in %*

Bron: Kind en Gezin, Ikarosdatabank, bewerking SVR* Berekend op het totaal aantal geboorten.

In de overige randgemeenten zijn de moeders met Maghrebijnse en Turkse nationaliteit de grootste groep, en neemt hun aandeel jaar na jaar toe. Hun aandeel is heel wat hoger dan in de faciliteitengemeenten. Het aandeel uit geïndustrialiseerde landen is er dan weer heel wat lager dan in de 6 faciliteitengemeenten en lijkt licht toe te nemen. Verder neemt ook het aandeel uit ex-Oostbloklanden jaar na jaar toe. Opgelet want ook in de niet-faciliteitengemeenten is het aandeel niet ingevuld of onbekend hoog.

Figuur 9 Nationaliteit van de moeder van de niet-faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand, opgedeeld naar landengroep, evolutie van 2006 tot 2009, in %*

* Berekend op het totaal aantal geboorten.

Bron: Kind en Gezin, Ikaros-databank, bewerking SVR.

De gemeenten van de Vlaamse Rand zijn intern verschillend. Door de grote verscheidenheid van nationaliteit onderscheiden ze zich bovendien van de andere regio's. De moeders van de kinderen die in 2009 geboren zijn in de Vlaamse Rand, tellen allemaal samen 114 verschillende herkomstlanden. Om dit goed te kunnen interpreteren, dient dit aantal afgezet te worden tegenover het aantal geboorten. In het Vlaamse Gewest zijn er per 1000 geboorten 2,4 verschillende herkomstlanden van de moeders. In de niet-faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand zijn dat er al 31 en in de faciliteitengemeenten zijn de moeders van 94 verschillende herkomstlanden per 1000 geboorten.

Figuur 10 Aantal verschillende nationaliteiten* van de moeders en het aantal verschillende nationaliteiten per 1000 geboorten, kinderen geboren in 2009, in aantal en in promille**

	Aantal nationaliteiten	Nationaliteiten per 1000 geboorten
Vlaams Gewest	167	2,4
Vlaams Brabant	129	11,4
Vlaamse Rand	114	27,8
<i>Niet-faciliteiten</i>	109	31,4
<i>Faciliteiten</i>	59	94,1

* zie noot 1.

** Berekend op basis van het aantal moeders met gekende nationaliteit.

Bron: Kind en Gezin, Ikaros-databank, bewerking SVR.

3. Taal tussen moeder en kind

In de databank van Kind en Gezin wordt eveneens de taal geregistreerd die de moeder tegen het jonge kind spreekt. Deze variabele kan gebruikt worden als een indicator voor internationalisering (Willaert, 2010). De taal tussen moeder en kind is de opvoedingstaal waarin het kind in zijn thuismilieu hoofdzakelijk wordt grootgebracht. Wanneer meerdere talen gesproken worden, wordt een afweging gemaakt in de richting van de taal die overwegend gesproken wordt. De gegevens worden door de regioteamleden van Kind en Gezin tijdens contacten in de kraamklinieken en via de huisbezoeken geregistreerd (Eggermont, 2009).

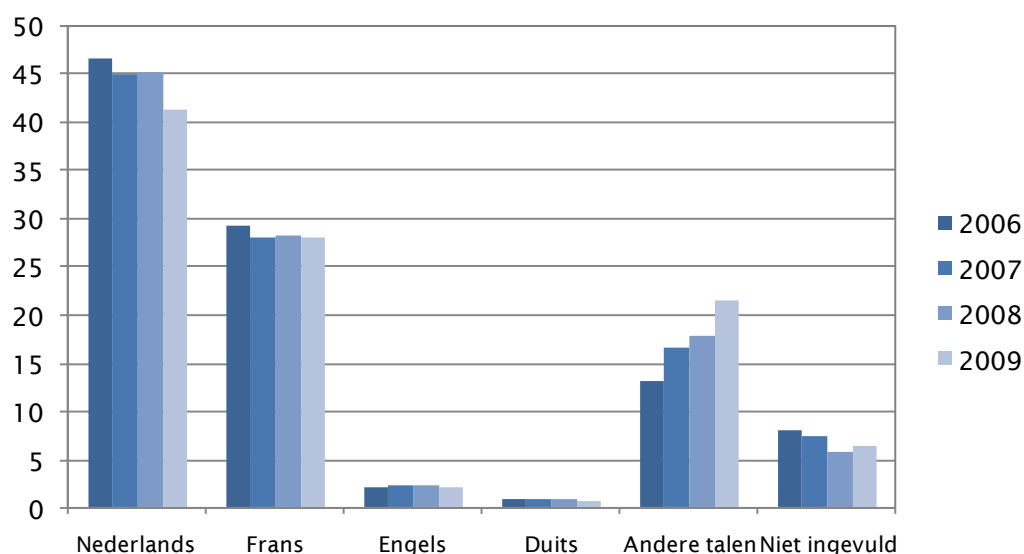
Voor een kwart (24%) van de kinderen wonend in het Vlaamse Gewest en geboren in 2009 is de thuistaal niet het Nederlands. Het aandeel pasgeboren kinderen dat thuis geen Nederlands spreekt, ligt in Vlaams-Brabant iets hoger. In de Vlaamse Rand neemt het aandeel toe tot 60%. De faciliteitengemeenten spannen de kroon: in meer dan 85% van jonge gezinnen met een pasgeboren baby is de opvoedingstaal niet het Nederlands. In de Vlaamse Rand en zeker in de faciliteitengemeenten is het aandeel Franstaligen hoog. Maar ook het aandeel Engels- en Duitstaligen is er veel hoger dan in het Vlaamse Gewest. Ook wat de taal tussen moeder en kind betreft, is het aandeel niet-ingevuld of onbekend hoger in de Vlaamse Rand dan in de rest van Vlaanderen.

Figuur 11 Taal tussen moeder en kind, kinderen geboren in 2009, in %

	Nederlands	Frans	Engels	Duits	Andere talen	Niet-ingevuld
Vlaamse Gewest	75,7	4,2	1,1	0,1	16,1	2,7
Vlaams-Brabant	65,5	15,6	1,4	0,4	13,2	3,8
Vlaamse Rand	37,1	32,4	2,2	0,6	21,0	6,7
<i>Niet-faciliteiten</i>	41,5	28,0	2,1	0,6	21,6	6,3
<i>Faciliteiten</i>	14,1	55,1	2,6	0,9	17,5	9,8

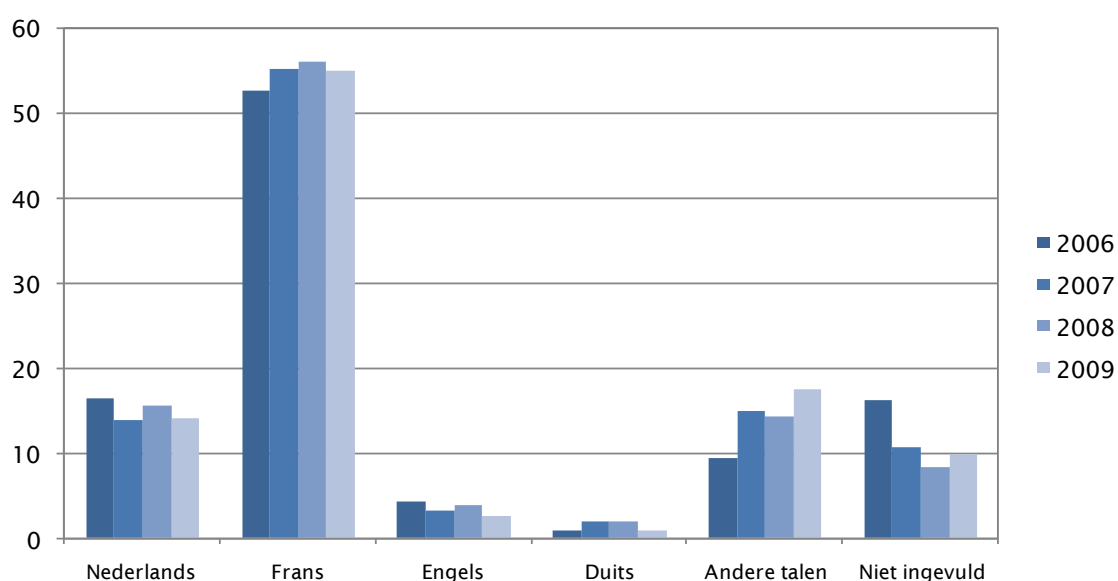
Bron: Kind en Gezin, Ikaros-databank, bewerking SVR.

Figuur 12 Taal tussen moeder en kind in de niet-faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand, kinderen geboren tussen 2006 en 2009, in %

Bron: Kind en Gezin, Ikaros-databank, bewerking SVR.

Figuur 13 Taal tussen moeder en kind in de faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand, kinderen geboren tussen 2006 en 2009, in %

Bron: Kind en Gezin, Ikaros-databank, bewerking SVR.

In een **tijdspanne van 4 jaar** wordt in de **niet-faciliteitengemeenten** steeds minder Nederlands gesproken tussen moeder en kind. De afname van het Nederlands is er niet te wijten aan een toename van het Frans, maar vooral aan een toename van de categorie “andere talen”. Het Frans als opvoedingstaal bij pasgeboren kinderen, gaat in de niet-faciliteitengemeenten zelfs licht achteruit.

In de faciliteitengemeenten daarentegen neemt niet alleen het aandeel kinderen dat met de moeder “andere talen” spreekt toe, maar ook het aandeel dat thuis Frans spreekt. De aandelen Nederlands- en Engelstaligen nemen er af alsook het aandeel “niet ingevuld”. Een betere registratie kan de verschuivingen voor een deel verklaren.

Naast een ‘ontnederlandsing’ ziet Willaert (2010) in de lichte achteruitgang van het Frans de eerste tekenen van de ‘ontfransing’ van de Vlaamse Rand. Met de hoge aantallen ‘onbekend’ moeten we echter voorzichtig zijn met deze vorm van besluitvorming, daarvoor is de afname te klein. Aansluitend bij Willaert (2010) kan er wel gesteld worden dat de andere talen dan Nederlands, Frans, Duits of Engels aan een forse opmars bezig zijn bij de huishoudens met pasgeboren kinderen en dat er een duidelijke trend naar een verdere internationalisering van de Vlaamse Rand aanwezig is.

4. Samenvatting

- De Vlaamse Rand telt een hoog aandeel **pasgeboren kinderen** met **nationaliteiten** van **andere geïndustrialiseerde landen**. De laatste jaren stijgt het aandeel baby’s met een nationaliteit uit de **vroegere Oostbloklanden**. Dit kan deels verklaard worden door de recente opname van Oost-Europese landen in de internationale instellingen.
- Het aandeel van moeders met niet-Belgische nationaliteit in de Vlaamse Rand is vergelijkbaar met sommige steden en met de Maasstreek. In de Vlaamse Rand zijn de **herkomstlanden zeer verschillend**, met hoge aandelen uit Afrikaanse landen, Maghreb/Turkije (vooral in de niet-faciliteiten) en uit geïndustrialiseerde landen en uit ex-Oostbloklanden.
- Meer dan elders in Vlaanderen wordt in de gezinnen met pasgeboren kinderen in de Vlaamse Rand **Frans, Engels, Duits en “andere talen” gesproken tussen moeder en kind**. In de niet-faciliteitengemeenten neemt het Nederlands als opvoedingstaal af, ten voordele van ‘andere’ talen (en niet ten voordele van Frans). In de faciliteitengemeenten wordt in de jonge gezinnen steeds meer Frans en “andere talen” gesproken met de pasgeboren kinderen. Het is nog te vroeg om van een echte ‘ontfransing’ van de Vlaamse Rand te spreken, maar de opmars van “andere talen” als opvoedingstaal in jonge gezinnen wijst wel op een verdere internationalisering van de Vlaamse Rand.

Noot

Naast de Belgische nationaliteit onderscheidt Kind & Gezin volgende groepen:

- de groep “geïndustrialiseerde landen” omvatten de G7 (Verenigde Staten, Canada, Japan, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Italië), de andere EU-landen van vóór de uitbreidingen van 01/05/04 en 01/01/07 (Nederland, Luxemburg, Denemarken, Finland, Griekenland, Ierland, Oostenrijk, Portugal, Spanje en Zweden) en daarnaast nog Australië, Nieuw-Zeeland, Noorwegen en Zwitserland;
- Maghreb + Turkije zijn Marokko, Algerije, Tunesië en Turkije;

- ex-Oostblok is Rusland met zijn Europese deelrepublieken en 8 van 10 nieuwe EU-lidstaten (niet Malta en Cyprus);
- Midden-Oosten omvat: Afghanistan, Bahrein, de Verenigde Arabische Emiraten, Egypte, Irak, Iran, Israël, Jemen, Jordanië, Koeweit, Libanon, Oman, Pakistan, Qatar, Saoedi-Arabië en Syrië;
- Afrika omvat Afrika verminderd met Algerije, Tunesië, Marokko en Egypte;
- Azië heeft betrekking op Azië zonder Rusland, Turkije en het Midden-Oosten.

Literatuurlijst

Pissart, F., Verbruggen, N., Vansynghel, H., Goldman, H., De Smet, F. (2008). *Belgische debatten voor een migratiebeleid. Factsandfigures*. Koning Boudewijnstichting en Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Brussel.

Willaert, D. (2010). *De recente internationalisering van het Brussels gewest en de Vlaamse Rand*. Interface Demography, VUB, Brussel.

Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*. Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel.

Desmet, G. en Lemaître, J. (2007). *De Vlaamse Rand: socio-economisch profiel en een blik op het Vlaamse karakter*. Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel.

Eggermont, R., (2009). *Gemeentelijke kindrapporten – Beschrijving van de tabellen*. Kind en Gezin. Brussel.

Kind en Gezin (2010). *Kinderopvang in kaart. Provincie Vlaams-Brabant*. Brussel. (download op 30/11/11).

Kind en Gezin (2010). *Kinderopvang in kaart. Provincie Antwerpen*. Brussel. (download op 1/12/11).

Kind en Gezin (2010). *Kinderopvang in kaart. Provincie Limburg*. Brussel. (download op 1/12/11).

Kind en Gezin (2010). *Kinderopvang in kaart. Provincie West-Vlaanderen*. Brussel. (download op 1/12/11).

Kind en Gezin (2010). *Kinderopvang in kaart. Provincie Oost-Vlaanderen*. Brussel. (download op 1/12/11).

Kind en Gezin (2010). *Kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in kaart*. Brussel. (download op 1/12/11).

Parmentier, B. (2009). *Rapport. Banque de Données Médico-Sociales*. Office de la Naissance en de l'Enfance (ONE). Brussel.

LEERLINGEN EN ONDERWIJS

Dirk Festraets

Inleiding

Leerlingengegevens kunnen een indicatie geven van de internationalisering van de populatie van schoolgaande kinderen en jongeren in de Vlaamse Rand rond Brussel.

Om de situatie van vreemdelingen in het onderwijs te onderzoeken liggen twee sporen open: de thuistaal en de nationaliteit van de leerlingen. Doordat vele allochtonen de Belgische nationaliteit verwerven, wordt hun aandeel onderschat als we enkel het nationaliteit criterium gebruiken. Het criterium “thuistaal niet Nederlands” geeft een betere indicatie van de omvang van de bevolking van niet-Belgische herkomst. Aan dit criterium kleeft echter het nadeel dat het departement Onderwijs van de Vlaamse administratie geen informatie vraagt over de landen van herkomst. Bovendien is het criterium “thuistaal niet Nederlands” enkel beschikbaar voor het onderwijs georganiseerd door de Vlaamse Gemeenschap (in het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest) in het kader van de financiering van het gelijkekansenbeleid. Voor het onderwijs van de Franse Gemeenschap is deze informatie niet beschikbaar, wel voor het Franstalige onderwijs (van de Vlaamse Gemeenschap) in de faciliteitengemeenten in de Rand. Vandaar dat we in deze bijdrage beide criteria gebruiken. Tenzij anders vermeld, hebben de cijfers betrekking op het schooljaar 2010-2011.

1. Leerlingenpopulatie naar nationaliteit

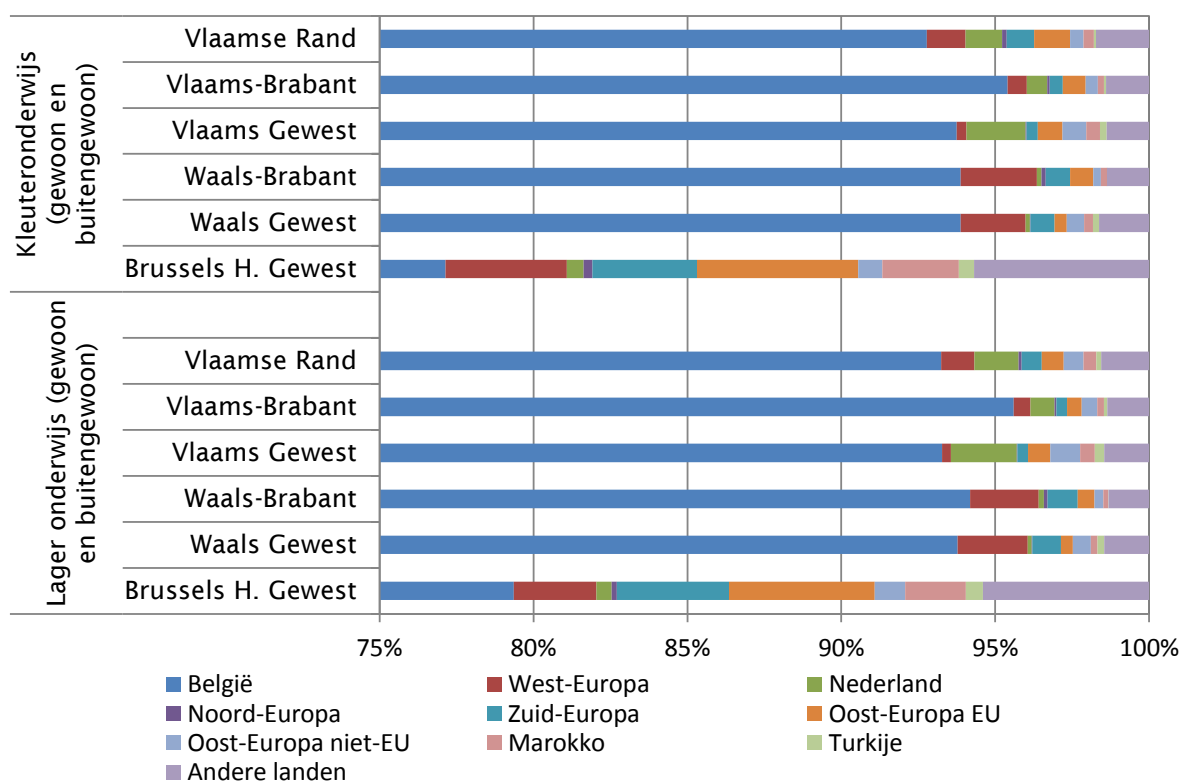
1.1. *Niet-Belgen in het basis- en secundair onderwijs*

Het aandeel van leerlingen met niet-Belgische nationaliteit in het basisonderwijs bedraagt in de Vlaamse Rand 7%. In het secundair onderwijs daalt dit aandeel tot 5%. Deze aandelen verschillen nauwelijks met die van het Nederlandstalig onderwijs als geheel en met de situatie in het Franstalig onderwijs in Waals-Brabant en het Waalse Gewest. Het vreemdelingenaandeel in het Nederlandstalig én het Franstalig onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt aanzienlijk hoger, met name 20%. De verschillen tussen het Nederlandstalig onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en in het Vlaamse Gewest zijn klein.

De eerste reden voor het lagere aandeel vreemdelingen in het secundair in vergelijking met het basisonderwijs in de Vlaamse Rand, is te vinden in het feit dat er geen Franstalige secundaire scholen in de Vlaamse Rand bestaan, terwijl de Vlaamse Gemeenschap wel Franstalig basisonderwijs financiert in de faciliteitengemeenten. In het Franstalige basisonderwijs in de faciliteitengemeenten worden enkel leerlingen toegelaten die in deze

gemeente wonen en Frans als thuistaal hebben. Vele leerlingen uit dit Franstalig basisonderwijs stappen blijkbaar over naar Franstalige middelbare scholen in Brussel of Waals-Brabant, of gaan naar Europese en internationale scholen⁹. De tweede reden voor het lager aandeel buitenlanders in het secundair onderwijs is het feit dat het aantal vreemdelingen dat de Belgische nationaliteit verwerft met de leeftijd toeneemt. Dit verklaart ook waarom in het Brusselse onderwijs het vreemdelingenaandeel in het secundair lager ligt dan in het basisonderwijs. Het Waalse Gewest vertoont een omgekeerde trend: daar is het vreemdelingenaandeel in het secundair hoger dan in het basisonderwijs. Het gaat vooral over West- en Zuid-Europeanen, die minder geneigd zijn om zich tot Belg te laten naturaliseren dan andere nationaliteitengroepen.

Figuur 1 Aandeel nationaliteitengroepen in het gewoon en buitengewoon kleuter- en lager onderwijs (%), schooljaar 2010-2011

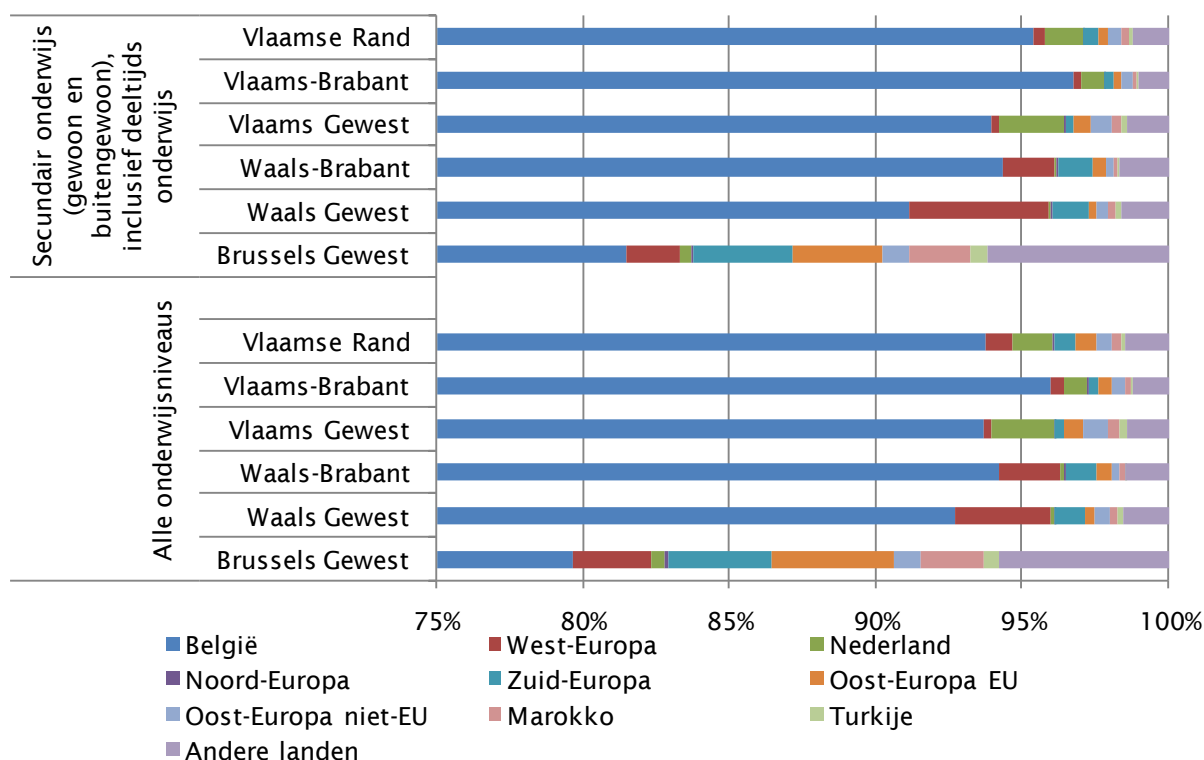

Bron: O&V, bewerking SVR.

De Nederlandstalige basisscholen in de zes faciliteitengemeenten in de Rand trekken 4% buitenlandse leerlingen aan. De Franstalige kleuterscholen tellen in de Vlaamse Rand 25% en de Franstalige lagere scholen 19% niet-Belgische leerlingen, waarvan een zeer hoog aandeel Europeanen. Er zijn geen Franstalige secundaire scholen in de Vlaamse Rand.

⁹ Het departement Onderwijs verzamelt geen gegevens over de internationale scholen. Een enquête van SVR bij de Europese en internationale scholen in Brussel en in de Vlaamse Rand leverde een te lage respons op om betrouwbaar te zijn.

Figuur 2 Aandeel nationaliteitengroepen in het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs en voor alle onderwijsniveaus (%), schooljaar 2010-2011

Bron: O&V, bewerking SVR.

In de Vlaamse Rand (alle niveaus samen) is het aandeel buitenlandse leerlingen met een Europese nationaliteit (4%) vergelijkbaar met het Vlaamse Gewest. Dit aandeel ligt hoger in het Waalse (5%) en vooral in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (12% van de leerlingen). In het Brussels onderwijs overwegen Zuid- en Oost-Europeanen, terwijl elders de West-Europese nationaliteiten domineren.

Het aandeel leerlingen in het basisonderwijs met een Marokkaanse, Turkse of andere niet-Europese nationaliteit bedraagt 2% in het Vlaamse en Waalse Gewest en 1,5% in Vlaams-Brabant. In de hoofdstad loopt dit aandeel op tot 8,5%. De leerlingen met een Marokkaanse of Turkse nationaliteit maken slechts 3% van het totale aantal uit. Wel dient hierbij opgemerkt dat een groot aantal leerlingen van Marokkaanse of Turkse herkomst de Belgische nationaliteit hebben verworven en dus niet in deze cijfers zijn opgenomen.

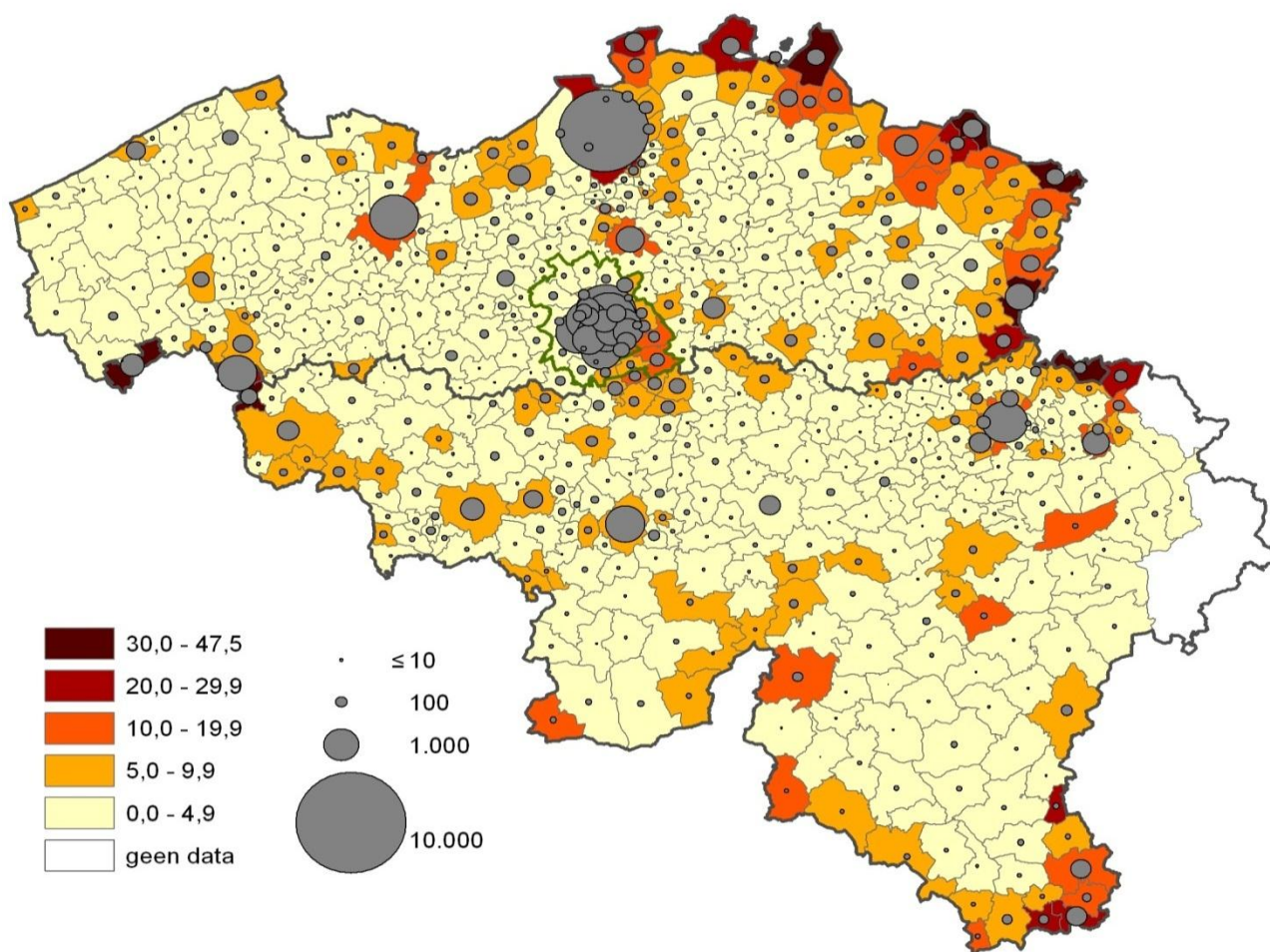
1.2. Geografische spreiding van niet-Belgische leerlingen

Het aandeel buitenlandse leerlingen varieert sterk binnen de gewesten en zelfs binnen de Vlaamse Rand. Het aandeel en de absolute aantallen niet-Belgische leerlingen en leerlingen met een Europese nationaliteit (behalve Oost-Europa buiten de EU) worden op kaart per gemeente weergegeven.

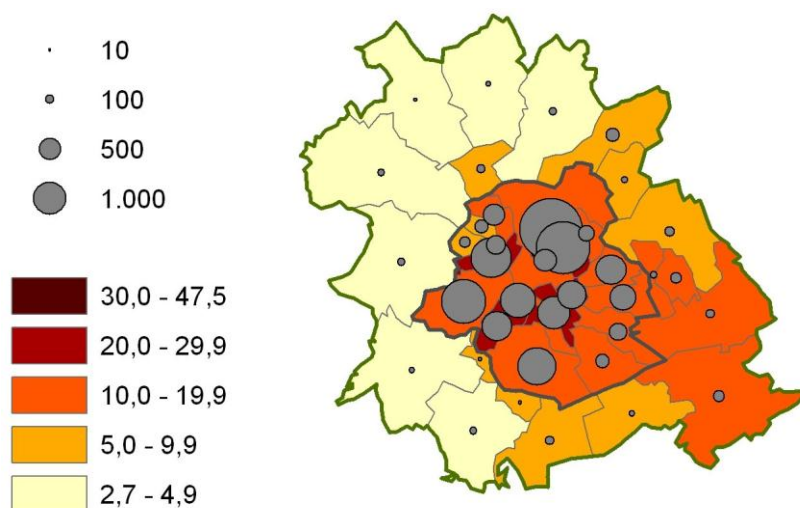
Figuur 3 geeft de aanwezigheid van niet-Belgen weer in het lager onderwijs. Het aandeel ligt daar hoger dan in het secundaire onderwijs en dan in het kleuteronderwijs.

Uit de kaart blijkt dat het aandeel niet-Belgische leerlingen in het lager onderwijs zeker niet hoger is in de Vlaamse Rand dan elders, het aandeel is wel groter dan in de rest van Vlaams-Brabant. In Brussel is de aanwezigheid van niet-Belgische leerlingen in het lager onderwijs veel groter dan in de Vlaamse Rand, zowel naar aandelen als naar absolute aantallen. Binnen de Vlaamse Rand ligt het zwaartepunt in de oostelijke rand, maar ook in de overige faciliteitengemeenten, in Hoeilaart en Vilvoorde. Op Vlaams niveau zijn sterke concentraties te vinden in Antwerpen en langs de Nederlandse grens evenals in Gent, Mechelen en Heers. In Wallonië vinden we hoge concentraties in Waals-Brabant (in het verlengde van de oostelijke Vlaamse Rand), in de grote centra maar ook in grensstreek, met name tegen Aken en Maastricht, Luxemburg-Stad en Rijsel.

Figuur 3 Niet-Belgen (alle nationaliteiten) in het gewoon en buitengewoon lager onderwijs,

in % en absolute aantallen (bollen), schooljaar 2010-2011

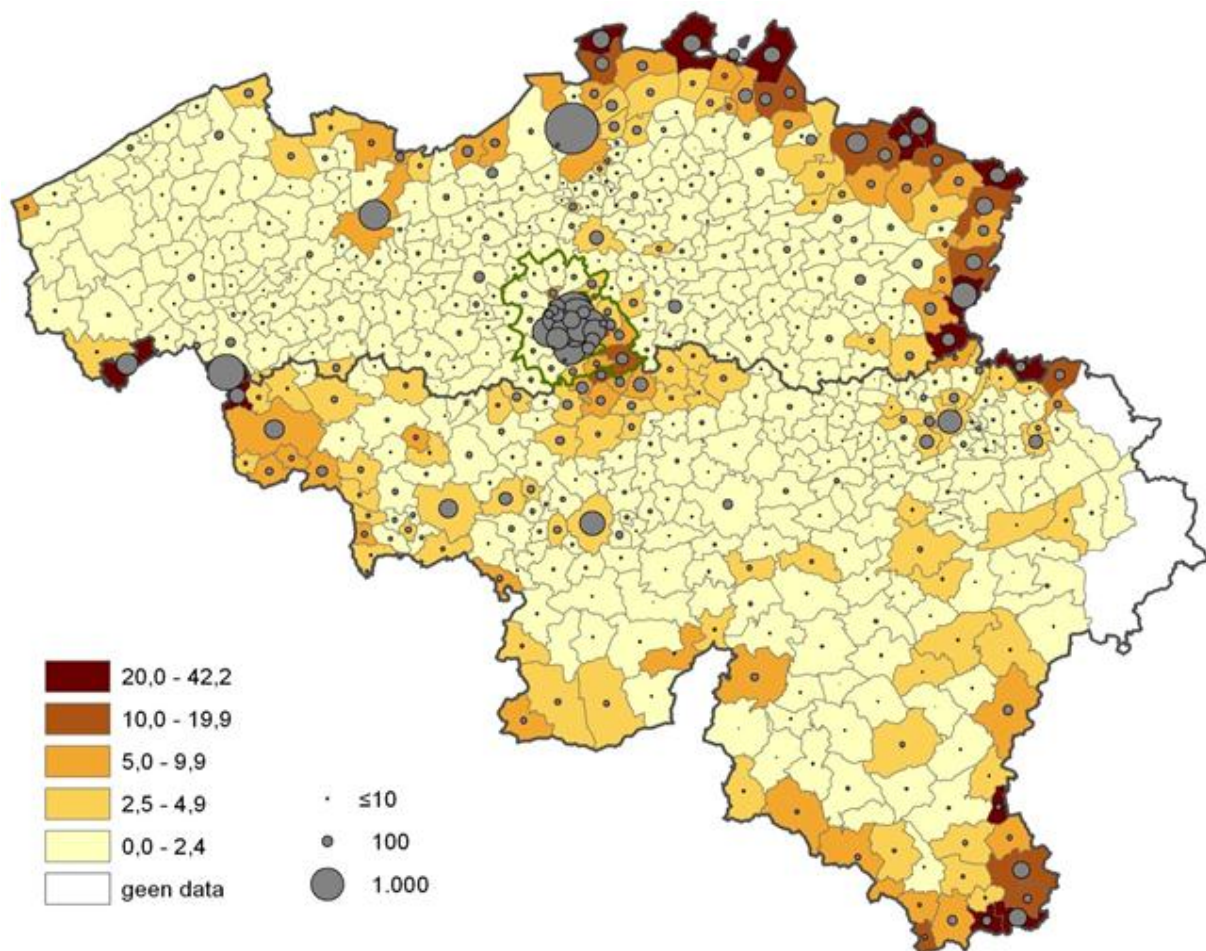
Bron: O&V, bewerking SVR.

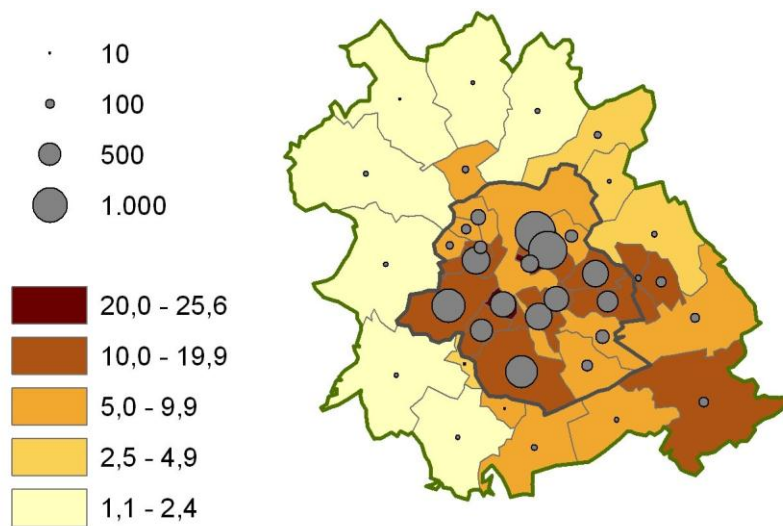
De volgende kaart (figuur 4) toont dat zowel in de Vlaamse Rand als in de rest van Vlaanderen de verdeling van vreemdelingen met een Europese nationaliteit (behalve Oost-Europa buiten de EU) verschilt van die van buitenlandse leerlingen in globo. De leerlingen

met een Europese nationaliteit in het lager onderwijs lopen vooral school in de zuidoostelijke rand en in de faciliteitengemeenten Linkebeek, Wemmel, Kraainem en Wezembeek-Oppem. Op Vlaams niveau zien we de grootste concentraties langs de Nederlandse grens, in Antwerpen, Gent en De Panne. In de overige steden is de concentratie minder groot. Ook in Wallonië blijft de concentratie in Waals-Brabant en in de buurt van voornoemde buitenlandse steden Aken en Maastricht, Luxemburg-Stad en Rijsel.

Leerlingen met een Marokkaanse of Turkse nationaliteit zijn in de Vlaamse Rand vooral te vinden in de noordoostelijke rand (Vilvoorde en Machelen). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, waar het aandeel veel hoger ligt dan in de Rand of in de rest van Vlaanderen, zijn deze leerlingen vooral te vinden in het verlengde hiervan, langs het kanaal. In Vlaanderen vinden we de sterkste concentraties van Marokkaanse en Turkse leerlingen in Antwerpen en Gent, maar ook in Mechelen, Boom, Lokeren en Zele. Hoge concentraties zijn er eveneens in Midden-Limburg. In Wallonië zijn deze nationaliteiten minder aanwezig en zijn ze eerder geconcentreerd in grote steden.

Figuur 4 Niet-Belgen (Europeanen zonder Oost-Europeanen buiten EU) in het gewoon en buitengewoon lager onderwijs, in % en absolute aantallen (bollen), schooljaar 2010-2011

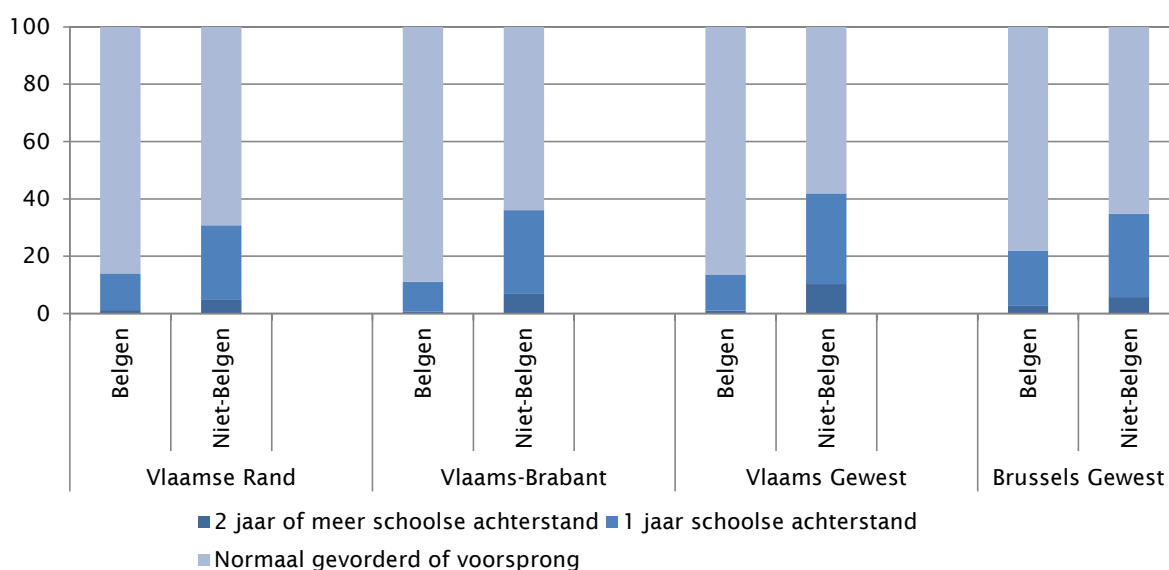
Bron: O&V, bewerking SVR.

2. Schoolse achterstand

Zowel in het gewoon lager als voltijds secundair onderwijs is de schoolse vertraging bij Belgische leerlingen minder aanwezig dan bij niet-Belgische.

In het lager onderwijs bedraagt het aandeel leerlingen met schoolse achterstand onder Belgische leerlingen in het Vlaamse Gewest 14%, onder de niet-Belgische leerlingen loopt dit aandeel op tot 42%. In Vlaams-Brabant en vooral in de Vlaamse Rand ligt dit aandeel onder niet-Belgische leerlingen lager, terwijl het aandeel onder Belgische leerlingen weinig verschilt van het Vlaamse gemiddelde. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt het aandeel leerlingen met schoolachterstand hoger onder Belgische leerlingen en is het aandeel leerlingen met schoolse achterstand lager onder buitenlandse leerlingen.

Figuur 5 Schoolse achterstand in het gewoon lager onderwijs¹⁰ (in %), naar nationaliteit, schooljaar 2010-2011

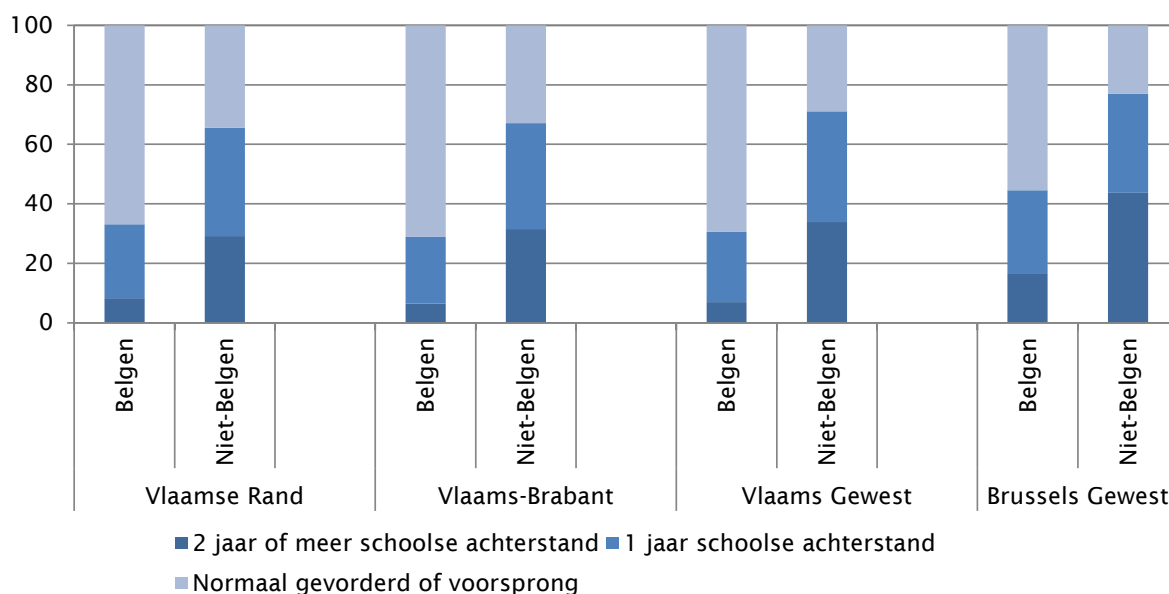

Bron: O&V, bewerking SVR.

In het secundair onderwijs ligt het aandeel leerlingen met schoolse vertraging veel hoger dan in het lager onderwijs. Onder Belgische leerlingen in het Vlaamse Gewest loopt dit aandeel op tot 31%, onder buitenlandse leerlingen tot 71%. Dit aandeel loopt nog hoger op in het BSO en TSO. In vergelijking met het lager onderwijs zijn de verschillen tussen het Vlaamse Gewest, Vlaams-Brabant en de Vlaamse Rand kleiner, maar de schoolse vertraging onder niet-Belgen in de Rand en Vlaams-Brabant is nog altijd iets minder groot. De schoolse vertraging onder Belgen is in de drie gebieden ongeveer even groot. Een mogelijke verklaring is de afwezigheid van Franstalige secundaire scholen in de Rand. Franstalige scholen trekken een zeer hoog aandeel EU-leerlingen of leerlingen uit rijke OESO-landen aan. In Brussel ligt het aandeel leerlingen met schoolse vertraging hoger dan in het Vlaamse Gewest, zowel voor Belgische als buitenlandse leerlingen.

¹⁰ Het zogenaamde methode-onderwijs (Steiner-, Freinetscholen en dergelijke) wordt buiten beschouwing gelaten, omdat deze scholen de leerlingen niet altijd per leerjaar registreren.

Figuur 6 Schoolse achterstand in het gewoon voltijds secundair onderwijs¹¹ (in %), naar nationaliteit, schooljaar 2010-2011

Bron: O&V, bewerking SVR.

3. Leerlingenpopulatie naar thuistaal

Het kenmerk 'thuistaal verschillend van de onderwijstaal' is alleen beschikbaar voor het gewoon onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, zowel in het Vlaamse als in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Aangezien wettelijk alleen kinderen die thuis Frans spreken de Franstalige basisscholen van de Vlaamse Gemeenschap mogen bezoeken, is dit kenmerk geen goede maat voor de taalverhoudingen in de faciliteitengemeenten. De gezinstaal is in de Franstalige basisscholen in alle gevallen immers gelijk aan de onderwijstaal. De leerlingen aldaar scoren dus nooit op het kenmerk 'thuistaal verschillend van de onderwijstaal'.¹² Voor de taalverhoudingen aldaar kan verwezen worden naar punt 5.2.

3.1. Thuistaal in het basis- en secundair onderwijs

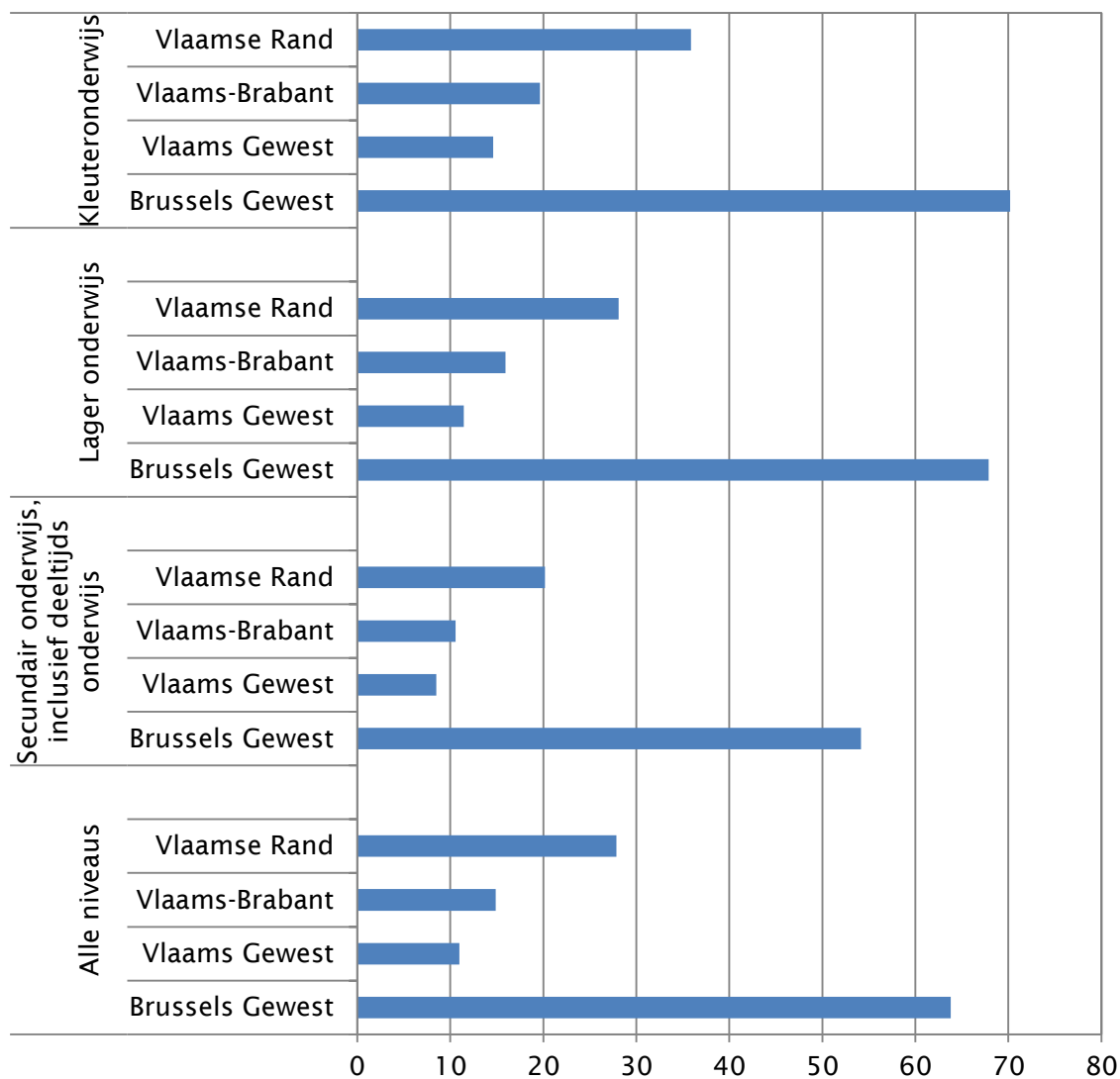
Meer dan een vierde (28%) van de leerlingen (alle onderwijsniveaus) in de Vlaamse Rand voldoet aan het kenmerk 'thuistaal niet onderwijstaal'. In Vlaams-Brabant is dit cijfer 15%, in het Vlaamse Gewest als geheel slechts 11%. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is bij 64% van de leerlingen de thuistaal niet de onderwijstaal. In tegenstelling tot het nationaliteitskenmerk geeft de thuistaal een aanzienlijk hoger aandeel 'niet-Nederlands-taligen' in de Rand (en Brussel) dan in de Vlaamse Gemeenschap als geheel. Dit geldt voor alle onderwijsniveaus.

¹¹ Zonder onthaalklas anderstalige nieuwkomers, derde leerjaar derde graad, vierde graad en modulair onderwijs.

¹² De taal die de leerling in het gezin spreekt, is niet de onderwijstaal indien de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met drie gezinsleden (de leerling niet meegerekend) met maximum één gezinslid de onderwijstaal spreekt. Broers en zussen worden als één gezinslid beschouwd.

Zoals bij de leerlingenpopulatie naar nationaliteit daalt het aandeel anderstalige leerlingen naarmate het onderwijsniveau stijgt. De verklaring is waarschijnlijk te vinden in het ontbreken van Franstalige secundaire scholen in de Vlaamse Rand.

Figuur 7 Thuistaal niet Nederlands (in %), naar onderwijsniveau (zonder buitengewoon onderwijs), schooljaar 2009-2010

Bron: O&V, bewerking SVR.

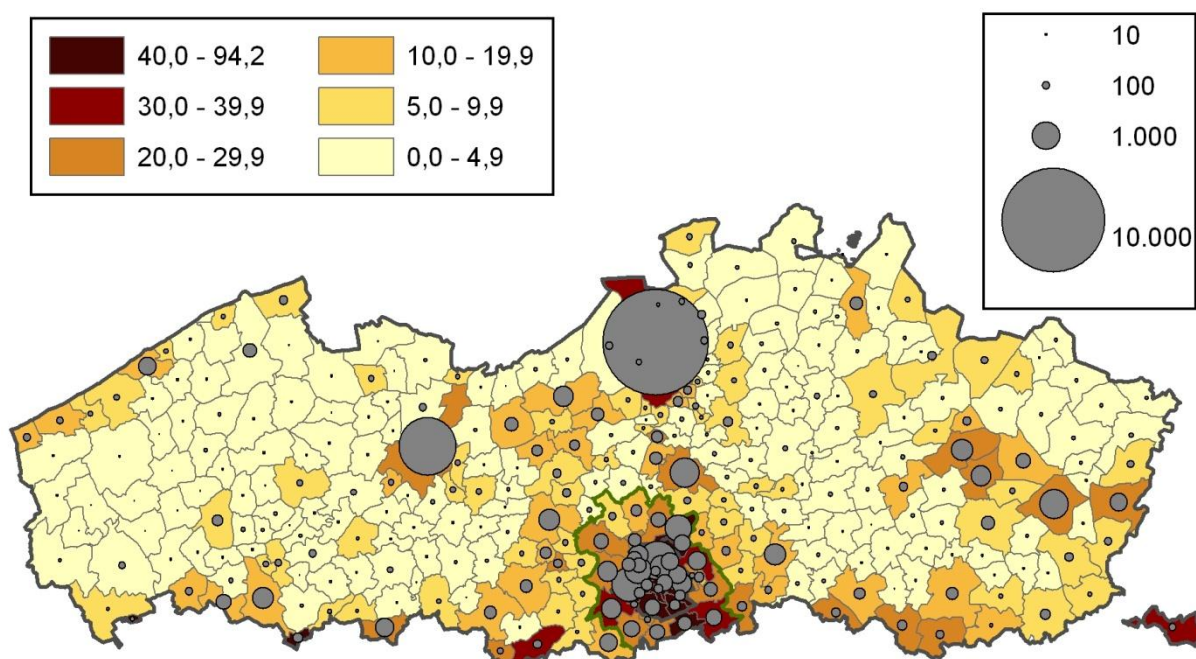
3.2. Geografische spreiding van leerlingen naar thuistaal

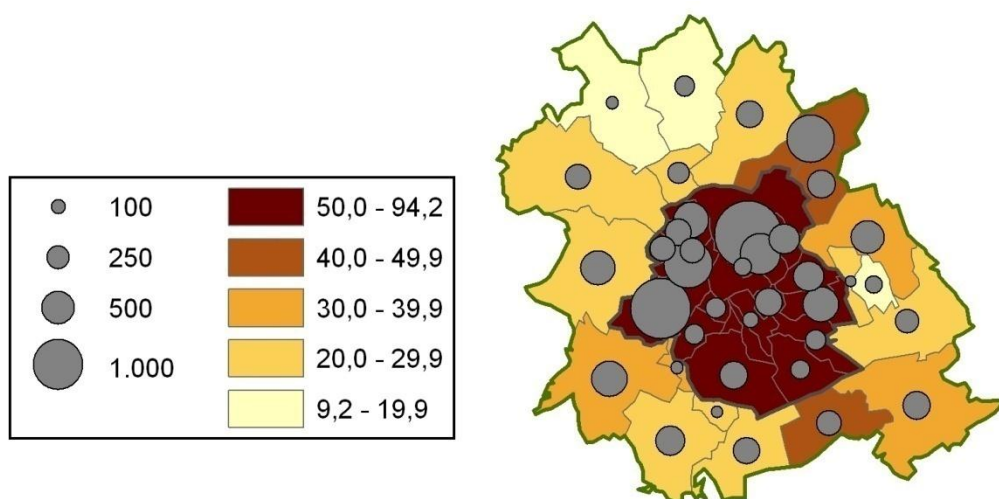
Het aandeel leerlingen met een thuistaal die verschillend is van de onderwijstaal varieert sterk binnen de gewesten en zelfs binnen de Vlaamse Rand.

Onderstaande kaart (figuur 8) geeft de aanwezigheid van leerlingen met een verschillende thuistaal dan de onderwijstaal in het lager onderwijs weer. Het buitengewoon onderwijs is hier, bij gebrek aan cijfers, niet weergegeven.

Uit de kaart blijkt dat het aandeel niet-Nederlandstalige leerlingen in het lager onderwijs zich sterker manifesteert in de Vlaamse Rand en vooral in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan elders. Binnen de Vlaamse Rand ligt het zwaartepunt niet langer in de oostelijke rand, zoals bij het nationaliteitskenmerk. Het thuistaalcriterium is echter geen goede maat voor de taalverhoudingen in de faciliteitengemeenten omdat de Franstaligen daar niet aantikken voor het kenmerk 'thuistaal verschillend van de onderwijstaal'. Met dit grote voorbehoud kunnen we stellen dat uitschieters te vinden zijn in Hoeilaart en Vilvoorde. Deze gemeenten kennen ook een hoog aandeel niet-Belgische leerlingen. Het aandeel 'niet-Nederlandstaligen' bedraagt hier ongeveer 40%. Eenzelfde percentage vinden we eveneens in Zaventem en Sint-Pieters-Leeuw. De koploper blijkt Machelen te zijn met een aandeel van meer dan 45%. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest hebben alle gemeenten aandelen hoger dan 50%. Op Vlaams niveau zijn sterke concentraties te vinden in Antwerpen (35%) en langs de taalgrens. In gemeenten aan de Nederlandse grens tellen we uiteraard weinig niet-Nederlandstalige leerlingen in het lager onderwijs, ze tellen wel een hoog aandeel niet-Belgische leerlingen (Nederlanders).

Figuur 8 Thuistaal verschillend van de onderwijstaal in het gewoon lager onderwijs, in % en absolute aantallen (bollen), schooljaar 2009-2010

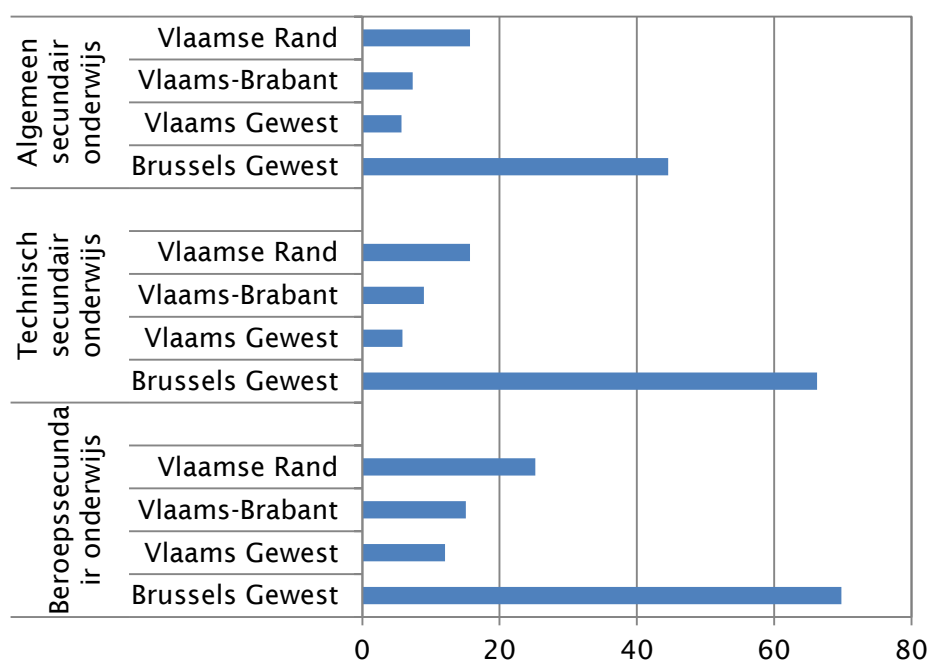

Bron: O&V, bewerking SVR.

3.3. Thuis taal naar onderwijsvorm in het secundair onderwijs

Er zijn naar onderwijsvorm (ASO, TSO, BSO en KSO) in het secundair onderwijs verschillende aandelen 'thuis taal niet Nederlands' vast te stellen. Omdat het KSO in de Vlaamse Rand niet voorkomt, wordt hier alleen ASO, TSO en BSO behandeld. We stellen vast dat de aandelen van leerlingen waarvan de thuis taal niet overeenstemt met de onderwijstaal het hoogst zijn in het BSO, gevolgd door het TSO en het ASO. Dit geldt zowel voor de Vlaamse Rand, Vlaams-Brabant, het Vlaamse als het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Figuur 9 Thuis taal niet Nederlands (in %), naar onderwijsvorm secundair onderwijs, schooljaar 2009-2010

Bron: O&V, bewerking SVR.

4. Inschrijvingsratio's

De inschrijvingsratio's¹³ in de Vlaamse Rand liggen zowel in het kleuter- als het lager onderwijs onder het gemiddelde van het Vlaamse Gewest. De inschrijvingsratio voor het kleuteronderwijs ligt 19,6 procentpunten onder het Vlaamse gemiddelde, voor het lager onderwijs ligt de ratio in de Vlaamse Rand 26,2 procentpunten lager. Dit betekent dat minder kinderen uit de desbetreffende leeftijdsgroepen school lopen binnen de Vlaamse Rand. Vele ouders blijven hun kinderen aldus naar een school buiten de Vlaamse Rand of naar een Europese of internationale school sturen, ondanks het feit dat Franstaligen in de faciliteitengemeenten hun kinderen in eigen gemeente naar een Franstalige basisschool kunnen sturen. Wel dient opgemerkt te worden dat Franstalige basisscholen in de Vlaamse Rand in de regel alleen ontstaan voor inwoners uit de eigen gemeente.

Figuur 10 Inschrijvingsratio's (in %) in het kleuter- en lager onderwijs (gewoon en buitengewoon), schooljaar 2010-2011

	Kleuteronderwijs	Lager onderwijs
Brussels H. Gewest	25,9	19,9
Vlaamse Rand	104,0	75,1
Vlaams-Brabant	115,6	91,5
Vlaams Gewest	123,6	101,3

Bron: O&V, bewerking SVR (aantal leerlingen); FOD Economie, ADSEI (aantal inwoners).

5. Inrichtende instanties van onderwijs

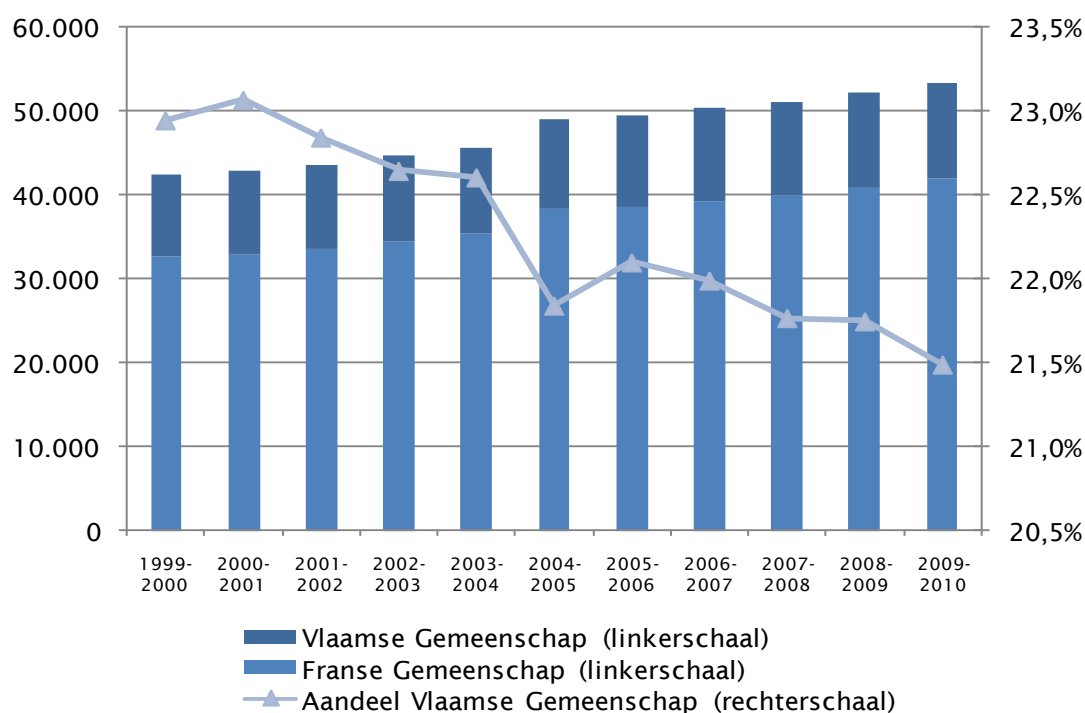
5.1. Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bieden zowel de Franse Gemeenschap als de Vlaamse Gemeenschap onderwijs aan. In het gewoon kleuter-, lager en voltijds secundair onderwijs zaten in het schooljaar 2009-2010 in totaal 220.017 leerlingen. Daarvan volgde bijna 18% les in een school(afdeling) van de Vlaamse Gemeenschap. Het aandeel van de Vlaamse Gemeenschap in het onderwijsaanbod in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vertoont belangrijke verschillen naargelang van het onderwijsniveau: 21,5% in het gewoon kleuteronderwijs, 17,5% in het gewoon lager onderwijs en 15% in het gewoon voltijds secundair onderwijs. Het aandeel zakt dus naarmate het onderwijsniveau stijgt. Vele leerlingen verlaten blijkbaar het Vlaamse onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest na het basisonderwijs.

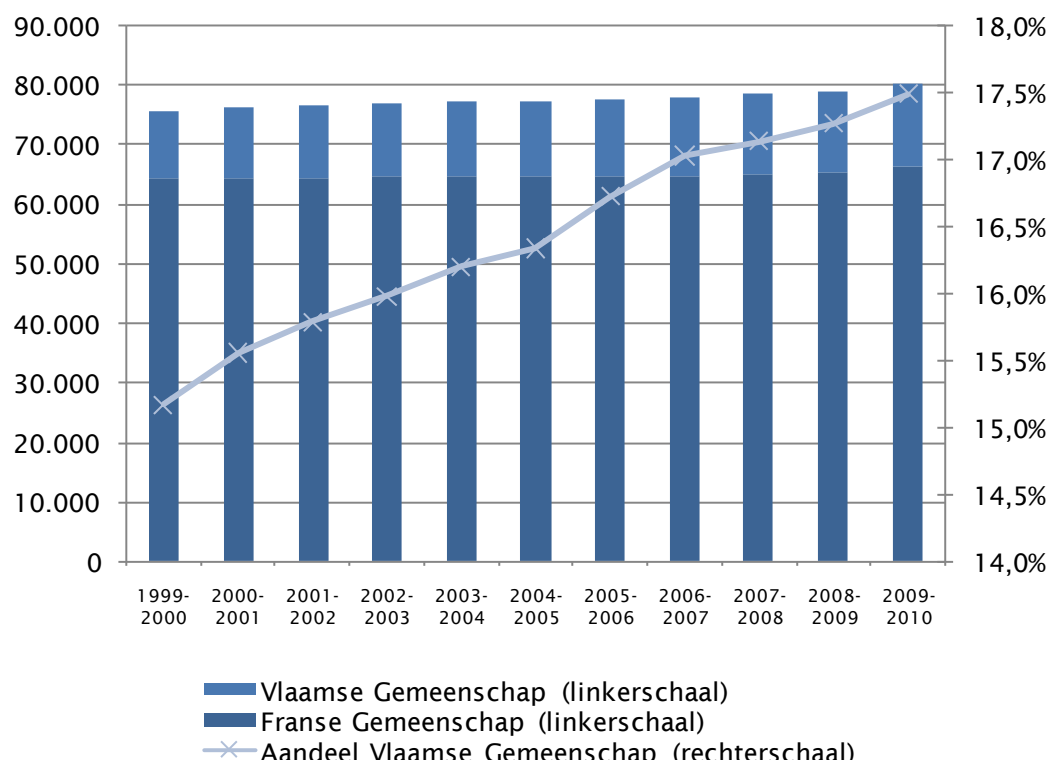
Het aandeel daalt over de tijd in het kleuteronderwijs, maar neemt toe in het lager en secundair onderwijs.

¹³ De inschrijvingsratio geeft de verhouding weer tussen het aantal ingeschreven leerlingen in vestigingsplaatsen van scholen in een bepaald gebied en het aantal inwoners van de relevante leeftijdscategorie in dat gebied. Voor het kleuteronderwijs is die categorie de 3- tot en met 5-jarigen, voor het lager onderwijs de 6- tot en met 11-jarigen. De inschrijvingsratio's kunnen de 100% overschrijden doordat kleuters uit andere gebieden zich inschrijven, maar ook doordat kleuters vóór hun 3 jaar naar school kunnen gaan.

Figuur 11 Gewoon kleuteronderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest naar gemeenschap, absolute aantallen en aandeel Vlaamse Gemeenschap (%), van schooljaar 1999-2000 tot 2009-2010

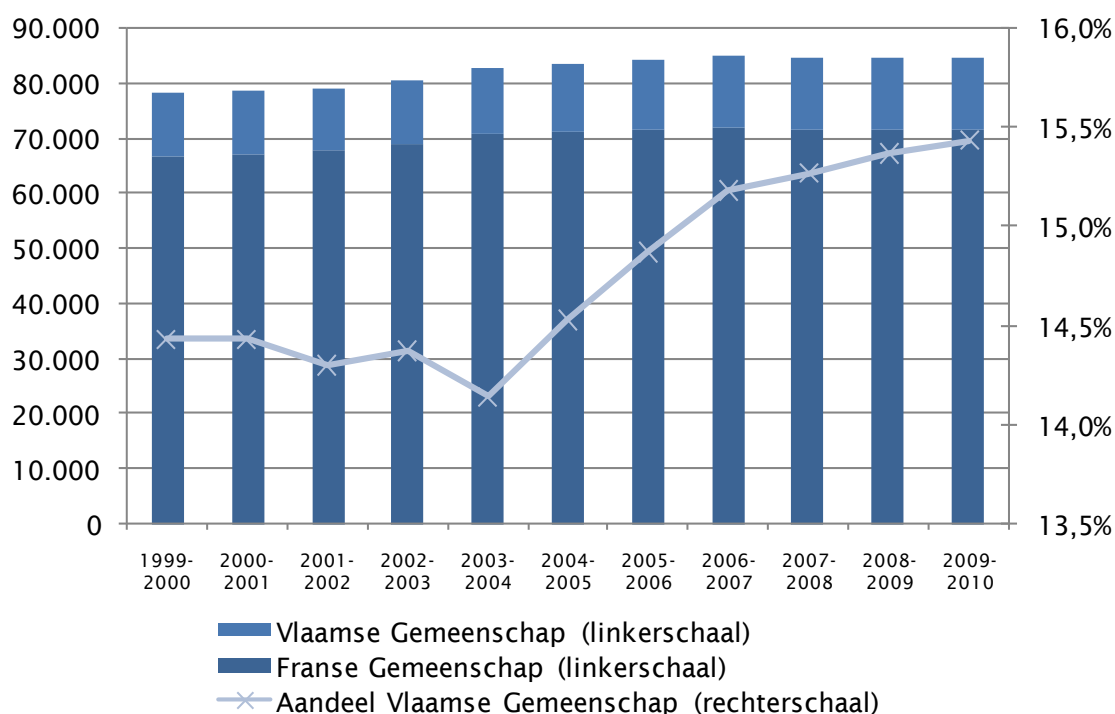

Figuur 12 Gewoon lager onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest naar gemeenschap, absolute aantallen en aandeel Vlaamse Gemeenschap (%), van schooljaar 1999-2000 tot 2009-2010

Bron: ETNIC en O&V.

Figuur 13 Gewoon voltijds secundair onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest naar gemeenschap, absolute aantallen en aandeel Vlaamse Gemeenschap (%), van schooljaar 1999-2000 tot 2009-2010

Bron: ETNIC en O&V.

Het leerlingenpubliek van de Vlaamse scholen in de hoofdstad is zeer divers, zowel qua culturele achtergrond als naar gezinstaal. Ongeveer een kwart van de leerlingen komt uit een taalgemengd gezin (één van de ouders is Nederlandstalig). Verder valt op dat naarmate het onderwijsniveau stijgt, het aandeel van de leerlingen uit een homogeen Nederlandstalig gezin toeneemt. Dit groeit van 10% in het kleuteronderwijs tot 30% in het secundair onderwijs. Omgekeerd daalt het aandeel uit een homogeen Frans- of anderstalig gezin.

Figuur 14 Nederlandstalig gewoon onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, naar onderwijsniveau, culturele achtergrond en gezinstaal (%), schooljaar 2009-2010

	% westerse achtergrond	% homogeen Nederlands- talig	% taal gemengd	% homogeen Franstalig	% homogeen anderstalig
Kleuteronderwijs	47,8	9,6	25,9	29,5	35
Lager onderwijs	52,3	10,8	26,2	31,6	31,4
Voltijds secundair onderwijs	63,3	30,1	25,8	22,5	21,5

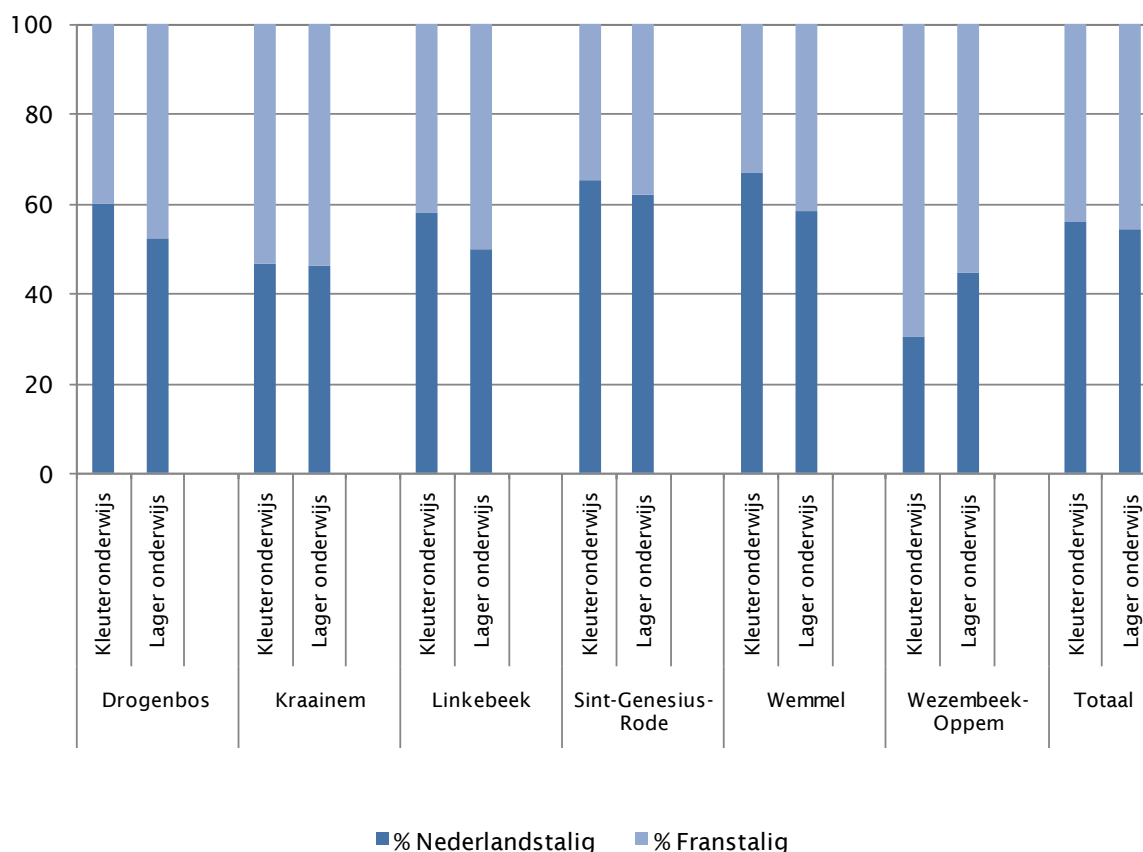
Bron: VGC en O&V.

5.2. Faciliteitengemeenten in de Vlaamse Rand

Meer dan de helft van de leerlingen die school lopen in één van de zes faciliteitengemeenten in de Vlaamse Rand, gaat naar een Nederlandstalige school(afdeling): voor het kleuteronderwijs is het Nederlandstalig aandeel 56%, voor het lager onderwijs 54%. Het hoogste Nederlandstalige aandeel in het kleuteronderwijs wordt gehaald in Wemmel (67%); in het lager onderwijs in Sint-Genesius-Rode (62%). De laagste aandelen noteren we in Wezembeek-Oppeem (30% en 44%).

In vergelijking met het schooljaar 2007-2008 is het leerlingenaandeel van de Nederlandstalige scholen licht afgenomen. Toen bedroeg dit aandeel zowel in het kleuter- als het lager onderwijs 57%.

Figuur 15 Taalverhoudingen in het kleuter- en lager onderwijs in de zes faciliteitengemeenten (in %), schooljaar 2010-2011

Bron: SVR en VGC

6. Samenvatting

- 7% van het aantal **leerlingen in het basisonderwijs** heeft in de Vlaamse Rand **geen Belgische nationaliteit**. In het secundair onderwijs daalt dit aandeel tot 5%. Deze aandelen verschillen nauwelijks met die van het Vlaamse onderwijs als geheel en met Waals-Brabant en het Waalse Gewest. Het vreemdelingenandeel ligt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (Nederlandstalig + Franstalig onderwijs) aanzienlijk hoger (20%).
- In de Vlaamse Rand is het **aandeel buitenlandse leerlingen met een Europese nationaliteit** (4%) gelijk aan dat in de rest van het Vlaamse Gewest. Dit aandeel ligt echter hoger in het Waalse (5%) en vooral het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (12% van de leerlingen).
- De geografische spreiding van **leerlingen met een Europese nationaliteit** (behalve Oost-Europa buiten de EU) verschilt van die van buitenlandse leerlingen in globaal. Eerstgenoemden lopen vooral school in de zuidoostelijke rand en in de faciliteitengemeenten Linkebeek, Wemmel, Kraainem en Wezembeek-Oppeem. De noordoostelijke rand (Vilvoorde, Machelen en Zaventem) en de faciliteitengemeente Drogenbos hebben een groot aandeel buitenlandse leerlingen van **Turkse en Marokkaanse nationaliteit**.
- Zowel in het gewoon lager als voltijds secundair onderwijs komt **schoolse vertraging** minder voor bij Belgische leerlingen dan bij niet-Belgische. In Vlaams-Brabant en vooral in de Vlaamse Rand ligt dit aandeel onder buitenlandse leerlingen echter lager, terwijl het aandeel onder Belgische leerlingen daar weinig verschilt van het Vlaamse gemiddelde.
In het secundair onderwijs ligt het aandeel leerlingen met schoolse vertraging veel hoger dan in het lager onderwijs. Dit aandeel loopt op van ASO naar het BSO en TSO.
- In de Vlaamse Rand voldoet 28% van de leerlingen (alle onderwijsniveaus) aan het kenmerk '**thuis taal niet onderwijstaal**' (leerlingen in Franstalig basisonderwijs in de faciliteitengemeenten voldoen niet aan dit criterium). In Vlaams-Brabant is dit cijfer 15%, in het Vlaamse Gewest als geheel slechts 11%. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bedraagt het 64%.
Het aandeel leerlingen dat thuis een andere taal spreekt dan op school daalt naarmate het onderwijsniveau stijgt. Vele Franstalige ouders sturen blijkbaar hun kinderen naar het Franstalige basisonderwijs in de Vlaamse Rand, maar stappen nadien over naar Franstalige middelbare scholen in Brussel, Waals-Brabant of naar Europese en internationale scholen.
- De **inschrijvingsratio** voor het kleuteronderwijs in de Vlaamse Rand ligt 19,6 procentpunten onder het Vlaamse gemiddelde, voor het lager onderwijs ligt de ratio in de Vlaamse Rand 26,2 procentpunten lager. Dit betekent dat minder kinderen uit de desbetreffende leeftijdsgroepen schoollopen in hun woongemeente binnen de Vlaamse Rand.

- In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest biedt zowel de [Franse Gemeenschap als de Vlaamse Gemeenschap](#) onderwijs aan. Van alle leerlingen zit bijna 18% in een school(afdeling) van de Vlaamse Gemeenschap. Het aandeel leerlingen in Nederlandstalige scholen in de hoofdstad zakt naarmate het onderwijsniveau stijgt: 21,5% in het gewoon kleuteronderwijs, 17,5% in het gewone lager onderwijs en 15% in het gewone voltijds secundair onderwijs. Ongeveer een kwart van de leerlingen komt uit een taalgemengd gezin (één van de ouders is Nederlandstalig). Verder valt op dat naarmate het onderwijsniveau stijgt, het aandeel van de leerlingen uit een homogeen Nederlandstalig gezin toeneemt. Dit groeit van 10% in het kleuteronderwijs tot 30% in het secundair onderwijs.
- Meer dan de helft van de leerlingen die schoollopen in een van de zes [faciliteitengemeenten](#) in de Vlaamse Rand, gaat naar een Nederlandstalige school(afdeling). Voor het kleuteronderwijs is het Nederlandstalige aandeel 56%, voor het lager onderwijs 54%. Er zijn geen Franstalige secundaire scholen in de Rand.

ACTIEVE BEVOLKING

Myriam Vanweddungen

Inleiding

De (beroeps)actieve bevolking omvat de werkenden en de werkzoekenden. Om deze componenten in kaart te brengen, maken we gebruik van verschillende bronnen.

De bedoeling van dit artikel is, ook al is het maar partieel, een zicht te krijgen op het internationale karakter van de actieve bevolking tussen 18 en 64 jaar. Afhankelijk van de bron wordt hieraan een andere invulling gegeven naargelang de beschikbare informatie.

We starten met een algemeen overzicht van de werkenden naar nationaliteit om vervolgens iets meer te zeggen over loontrekkende werknemers en zelfstandigen. Ook de inkomende en uitgaande pendel(intensiteit) komen kort aan bod.

In een tweede deel wordt dieper ingegaan op de werkzoekende bevolking. We bestuderen hun herkomst en de taalachterstand.

1. Werkende bevolking

In 2008 blijkt het aandeel niet-Belgen in het totaal aantal werkenden¹⁴ groter te zijn in de Vlaamse Rand (9,4%) dan in het Vlaamse Gewest (4,4%). De nabijheid van de vele, ook internationale jobs in Brussel is hier wellicht niet vreemd aan. Toch is de verhouding buitenlanders in de werkende bevolking in de Vlaamse Rand nog altijd lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest waar één op de vier van de werkende inwoners een niet-Belg is.

Figuur 1 Aantal werkenden naar nationaliteit en aandeel werkenden met de niet-Belgische nationaliteit, 2de kwartaal 2008, in %

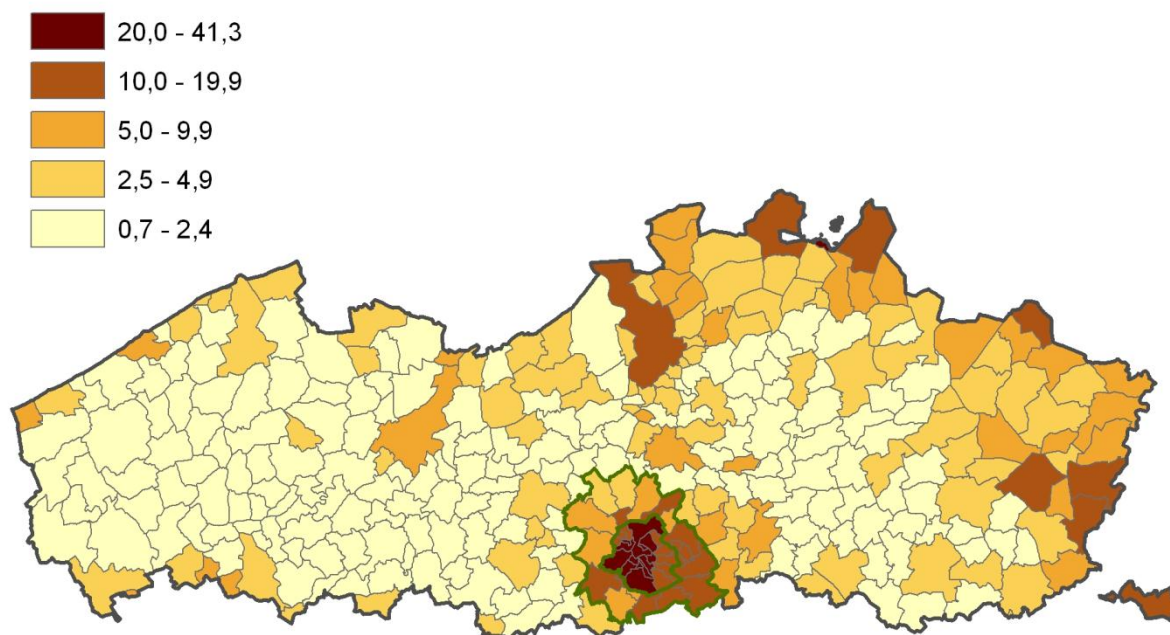
	Belg	Niet-Belg	Totaal	Aandeel niet-Belg
Vlaamse Rand	148.398	15.403	163.801	9,4
Faciliteitengemeenten	22.124	3.267	25.391	12,9
Overige randgemeenten	126.274	12.136	138.410	8,8
Vlaams-Brabant	439.478	26.037	465.515	5,6
Waals-Brabant	137.720	12.180	149.900	8,1
Vlaams Gewest	2.529.666	117.509	2.647.175	4,4
Brussels H. Gewest	254.655	87.370	342.025	25,5

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt & Sociale Bescherming bij de KSZ, basistoepassing 5 bewerking Steunpunt WSE, bewerking SVR.

¹⁴ De werkenden (18-64 jaar) zijn zowel de loontrekkenden (gekend bij RSZ en RSZPPO), de zelfstandigen en de helpers (RSVZ) als degenen die een loontrekkende job combineren met een zelfstandig bijberoep of zelfstandigen met een loontrekkend bijberoep. Het gaat hier om de woonplaats (domicilie) van de betrokken personen, deze gaat dus niet noodzakelijk gelijk zijn aan de plek waar eventuele arbeid wordt verricht.

In de faciliteitengemeenten ligt het aandeel werkenden met een niet-Belgische nationaliteit (12,9%) hoger dan in de overige randgemeenten (8,8%). Tussen de 19 randgemeenten onderling zijn er heel wat verschillen. In Kraainem, Drogenbos en Tervuren heeft bijna één op de zes werkende inwoners een buitenlandse nationaliteit. Aan de andere kant van het spectrum zitten Merchtem en Meise waar respectievelijk 2,8% en 4,3% van de werkende 18-64-jarigen niet over de Belgische nationaliteit beschikt.

Figuur 2 Aandeel werkenden met de niet-Belgische nationaliteit, per gemeente, Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 2de kwartaal 2008, in %

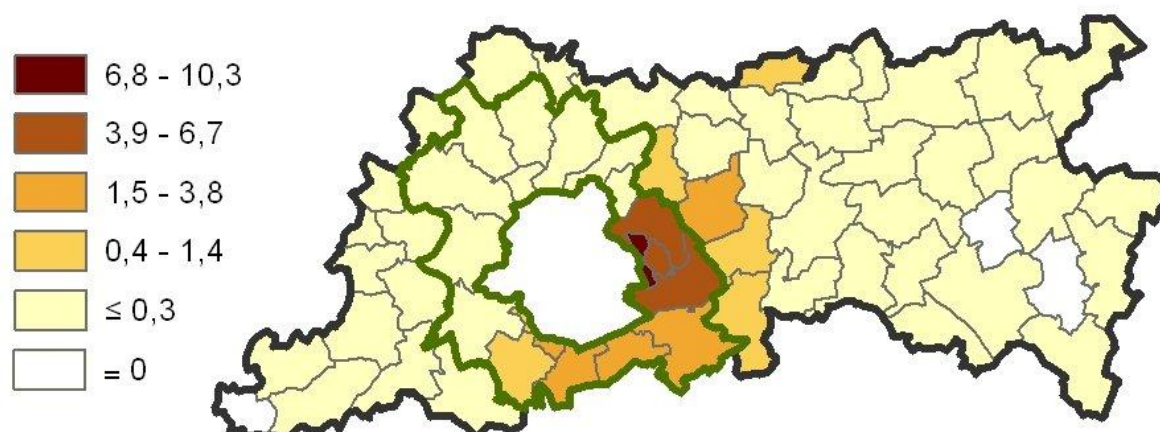
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt & Sociale Bescherming bij de KSZ, basistoepassing 5 bewerking Steunpunt WSE, bewerking SVR.

In de Vlaamse Rand rond Brussel, voornamelijk in de residentiële gemeenten in het (zuid)oosten, vestigen zich heel wat medewerkers van internationale bedrijven, internationale instellingen en diplomatieke zendingen. Tot deze groep internationale werknemers behoren ambtenaren van de Europese Unie en bevoorrechte vreemdelingen¹⁵. Zij maken in sommige randgemeenten een behoorlijk deel van de bevolking uit anno 2011: Kraainem (10,4%), Wezembeek-Oppeem (6,7%), Tervuren (5,3%), Zaventem (4,7%), Overijse (3,8%), Hoeilaart (3,2%) en Sint-Genesius-Rode (2,3%).

¹⁵ Het betreft een indicatieve lijst. Het gaat immers niet om alle werknemers van de EU, en evenmin om alle bevoorrechte vreemdelingen. Het gaat meer bepaald om de volgende twee groepen (zie http://statbel.fgov.be/nl/binaries/MetadataSheet_ADMIN_DTST_22_NL_D1_tcm325-67379.pdf):

- het register van de ambtenaren van de Europese Unie (omzendbrief van 13/3/89);
- het register van de bevoorrechte vreemdelingen (koninklijk besluit van 30/10/91 betreffende de documenten voor het verblijf in België van bepaalde bevoorrechte vreemdelingen), met andere woorden werknemers van buitenlandse vertegenwoordigingen of van internationale instellingen in België.

Figuur 3 EU-ambtenaren en geprivilegieerde vreemdelingen, per gemeente, Vlaams-Brabant, 2011, in % van de bevolking

Bron: Rijksregister, bewerking Steunpunt sociale planning provincie Vlaams-Brabant, bewerking SVR.

De werkenden omvatten naast bezoldigde werknemers ook zelfstandigen¹⁶. Bij opdeling naar nationaliteit blijkt dat het aantal niet-Belgische zelfstandigen in het Vlaamse Gewest¹⁷ tussen 2000 en 2010 gestegen is met 73,3%. In het totaal aantal zelfstandigen in Vlaanderen klimt hun aandeel van 4,1% naar 5,9%. In verhouding tot het totaal aantal zelfstandige ondernemers telt het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in 2010 een aanzienlijk groter aandeel niet-Belgische zelfstandigen (34,1%). Een studie van UNIZO¹⁸ toont aan dat de meeste buitenlandse nationaliteitsgroepen min of meer gelijkmatig verdeeld zijn over de verschillende gewesten, behalve de Europeanen uit de nieuwe EU12-lidstaten¹⁹ waarvan meer dan 60% zich vooral in Brussel vestigt.

Figuur 4 Evolutie van het totaal aantal zelfstandigen en het aandeel niet-Belgische zelfstandigen, van 2000 tot 2010, 31 december, in %

	2000	2005	2010
Vlaamse Rand			
Aantal zelfstandigen	31.704	34.693	38.602
Aandeel niet-Belgische zelfstandigen	8,1	9,0	12,0
Faciliteitengemeenten			
Aantal zelfstandigen	6.591	7.262	7.925
Aandeel niet-Belgische zelfstandigen	11,0	11,7	14,5

Overige randgemeenten

16 Hier wordt de ruime categorie zelfstandigen gebruikt waarin zowel zelfstandigen als helpers opgenomen zijn. Zelfstandigen en helpers zijn personen die zelfstandig zijn in hoofdberoep, in bijberoep en na pensioen(leeftijd).

17 De geografische spreiding bij de RSVZ gebeurt overeenkomstig het officieel adres (domicilie) of het opgegeven adres van de verzekeringsplichtigen. Dit stemt niet noodzakelijk overeen met de plaats waar de beroepsactiviteit wordt uitgeoefend.

18 Niet-Belgische ondernemers in België, september 2011. UNIZO-Studiedienst. Beschikbaar via <http://www.unizo.be/uwzaakleden/viewobj.jsp?id=4781203>.

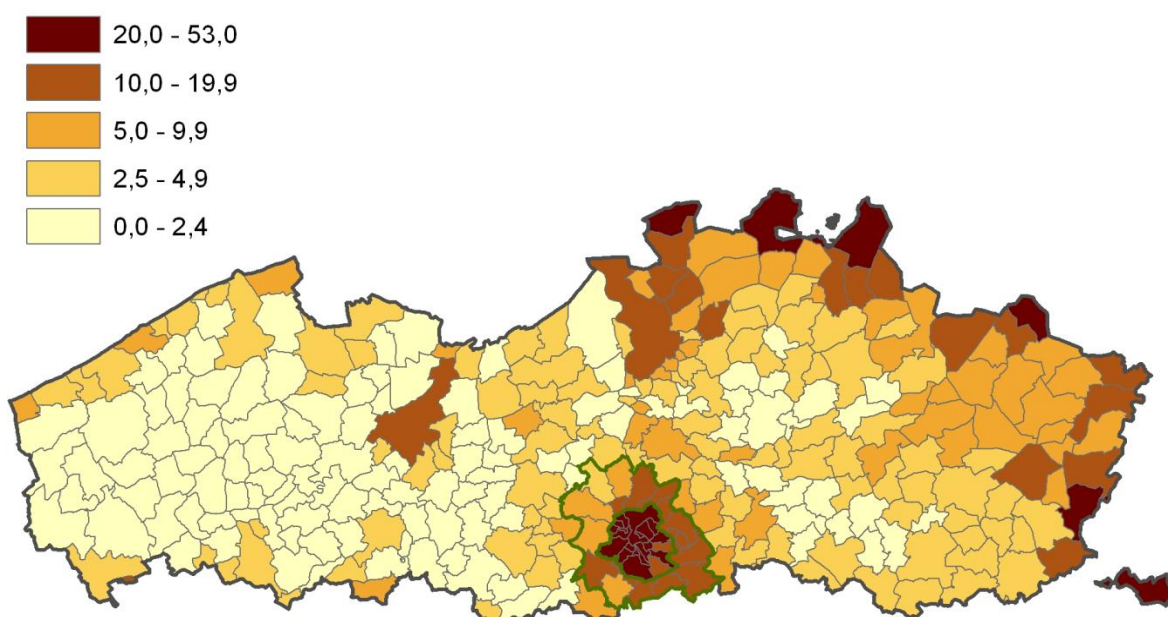
19 De EU12 heeft betrekking op Bulgarije, Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije en Tsjechië.

Aantal zelfstandigen	25.113	27.431	30.677
Aandeel niet-Belgische zelfstandigen	7,3	8,3	11,4
Vlaams-Brabant			
Aantal zelfstandigen	83.171	90.765	101.259
Aandeel niet-Belgische zelfstandigen	4,7	5,3	7,1
Waals-Brabant			
Aantal zelfstandigen	32.679	36.005	40.332
Aandeel niet-Belgische zelfstandigen	6,5	6,9	7,7
Vlaams Gewest			
Aantal zelfstandigen	489.339	539.773	590.763
Aandeel niet-Belgische zelfstandigen	4,1	4,6	5,9
Brussels H.Gewest			
Aantal zelfstandigen	66.732	72.886	86.630
Aandeel niet-Belgische zelfstandigen	20,9	25,1	34,1

Bron: RSVZ.

De internationale aantrekkingskracht van Brussel straalt een stukje af op de Vlaamse Rand waar 12% van de zelfstandigen een buitenlandse nationaliteit heeft in 2010. In de facilitiegemeenten loopt dit zelfs op tot 14,5%. Er is een groot verschil in de spreiding van de niet-Belgische zelfstandigen over de 19 randgemeenten. De aanwezigheid van zelfstandige ondernemers met een niet-Belgische nationaliteit is het grootst in Drogenbos, Kraainem, Tervuren, Zaventem en Vilvoorde waar hun aandeel meer dan 15% bedraagt. In Meise en Merchtem is amper 6,1% en 2,6% van de zelfstandigen niet-Belgisch.

Figuur 5 Aandeel zelfstandigen met de niet-Belgische nationaliteit, per gemeente, Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 31 december 2010, in %

Bron: RSVZ, bewerking SVR.

De buitenlandse ondernemers zijn niet in alle bedrijfstakken even sterk aanwezig. Anno 2010 zijn de zelfstandigen met de niet-Belgische nationaliteit in de meerderheid in de nijverheid binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De deelname van de niet-Belgische ondernemers in de sector van de vrije beroepen is er beperkter.

In het Vlaamse Gewest, waar het aandeel buitenlandse zelfstandigen verhoudingsgewijs veel lager is maar in aantal hoger, ontplooiën de zelfstandige niet-Belgen relatief meer handelsactiviteiten, ze zijn weinig actief in de landbouw en visserij.

In de Vlaamse Rand is bijna één op de vijf zelfstandigen in de industrie niet-Belg. In de bedrijfstakken landbouw en visserij en vrije beroepen werken weinig buitenlanders: geen één op de tien zelfstandigen is buitenlander. Tussen de diverse randgemeenten zijn verschillen te noteren. In de industrie in Drogenbos en Sint-Pieters-Leeuw zijn drie op de tien zelfstandigen niet-Belg; in Merchtem zijn er dat nog geen 5%. Plusminus 18% van de zelfstandigen die handel drijven in Drogenbos, Kraainem en Zaventem hebben de buitenlandse nationaliteit. In de sector van de vrije beroepen zijn er in Overijse en Tervuren respectievelijk 15,4% en 19,4% niet-Belgische zelfstandigen actief, tegen 1,8% in Merchtem. In Drogenbos beschikt ruim 25% van de zelfstandigen die diensten leveren over een niet-Belgische nationaliteit en ook in Vilvoorde en Kraainem zijn bijna één op de vijf zelfstandige ondernemers in de dienstensectoren niet-Belgisch.

Figuur 6 Aandeel zelfstandigen met de niet-Belgische nationaliteit, naar bedrijfstak, 31 december 2010, in %

	Vlaamse Rand	Faciliteiten gemeenten	Overige randgemeenten	Vlaams-Brabant	Vlaams Gewest	Brussels H. Gewest
Landbouw en visserij	3,3	9,7	2,7	1,8	1,9	27,7
Nijverheid	19,5	21,6	19,0	11,0	7,2	60,9
Handel	11,8	14,6	11,0	7,5	7,3	29,4
Vrije beroepen	9,2	11,3	8,4	5,8	4,1	19,8
Diensten	11,1	13,7	10,6	5,6	4,6	34,9
Diverse beroepen	20,4	28,8	18,8	12,4	12,1	51,7
Totaal	12,0	14,5	11,4	7,1	5,9	34,1

Bron: RSVZ, bewerking SVR.

In welke mate wordt het jobaanbod in de randgemeenten ingevuld door eigen inwoners of door inkomende pendelaars? Omgekeerd, in welke mate wijken de inwoners van de randgemeenten uit naar andere gemeenten om hun werk uit te oefenen? De cijfergegevens uit de Vlaamse Arbeidsrekening laten het voorlopig nog niet toe om pendelstromen tussen gemeenten in kaart te brengen, maar wel om de inkomende en uitgaande pendel(intensiteit) te meten.

Figuur 7 Inkomende pendel bij loontrekkende binnenlandse werkgelegenheid, in personen vanaf 15 jaar, jaargemiddelde 2009

	Geen pendel (woongemeente is werkgemeente)	Pendel (woongemeente is niet werkgemeente)	Loontrekkende binnenlandse werkgelegenheid	Inkomende pendel (%)
Asse	2.210	12.358	14.568	84,8
Beersel	922	5.709	6.631	86,1
Dilbeek	1.693	8.692	10.385	83,7
Drogenbos	114	3.550	3.664	96,9
Grimbergen	1.846	8.276	10.122	81,8
Hoeilaart	352	1.270	1.622	78,3
Kraainem	141	1.476	1.616	91,3
Linkebeek	68	939	1.007	93,2
Machelen	670	19.587	20.258	96,7
Meise	778	2.428	3.206	75,7
Merchtem	758	1.699	2.458	69,1
Overijse	1.209	3.136	4.345	72,2
Sint-Genesius-Rode	469	1.718	2.187	78,6
Sint-Pieters-Leeuw	1.397	4.707	6.104	77,1
Tervuren	723	1.680	2.403	69,9
Vilvoorde	2.802	21.473	24.276	88,5
Wemmel	414	3.362	3.776	89,0
Wezembeek-Oppeem	240	1.062	1.301	81,6
Zaventem	2.382	41.576	43.958	94,6
Vlaamse Rand	19.188	144.699	163.887	88,3
faciliteitengemeenten	1.444	12.107	13.552	89,3
overige randgemeenten	17.743	132.592	150.335	88,2
Vlaams-Brabant	69.042	284.396	353.439	80,5
Waals-Brabant	19.739	93.396	113.135	82,6
Vlaams Gewest	635.254	1.475.465	2.110.719	69,9
Brussels H. Gewest	51.666	548.045	599.711	91,4

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening op basis van RSZ Gedecentraliseerde statistiek, RSVZ, RSZ, RSZPPO, RIZIV, RVA (bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

De inkomende pendelintensiteit²⁰, die duidt op de mate waarin een gemeente inwoners van een andere gemeente aantrekt om er te komen werken, is anno 2009 hoger in de Vlaamse Rand (88,3%) dan in het Vlaamse Gewest (69,9%). Ook het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kent een hoge inkomende pendelintensiteit (91,4%). Hoewel dit hoge aandeel mee naar omhoog getrokken wordt door pendelstromen vanuit naburige gemeenten, wordt een groot deel van de Brusselse arbeidsplaatsen ingevuld door loontrekkenden uit gemeenten buiten de Brusselse gemeenten en dan vooral vanuit steden in de provincies Vlaams-Brabant (Leuven, Dilbeek, Vilvoorde) en Oost-Vlaanderen (Gent, Aalst) of Antwerpen-stad. Dit blijkt uit een studie van het Steunpunt Werk en Sociale Economie (WSE)²¹.

20 Wordt berekend als het aandeel personen dat vanuit een andere gemeente komt werken in gemeente x, ten opzichte het totaal aantal werknemers die een job uitoefenen in gemeente x.

21 WSE Report 4-2010. De Vlaamse centrumsteden in kaart gezet. Leuven 2010. Beschikbaar via <http://www.steunpuntwse.be/view/nl/5314834?section=samenvatting>.

De randgemeenten met de hoogste inkomende pendel zijn Drogenbos waar 96,9% van de werkende personen elders woont, Machelen (96,7%) en Zaventem (94,6%). De jobs in deze gemeenten worden vooral ingevuld door inwoners uit andere Vlaams-Brabantse gemeenten of Brusselse gemeenten. De laagste inkomende pendelpercentages zijn voor Merchtem (69,1%), Tervuren (69,9%) en Overijse (72,2%).

Figuur 8 Uitgaande pendel bij loontrekkende beroepsbevolking (15-64 jaar), jaargemiddelde 2009

	Geen pendel (werkgemeente is woongemeente)	Pendel (werkgemeente is niet woongemeente)	Loontrekkende beroepsbevolking	Uitgaande pendel (%)
Asse	10.775	19.790	30.565	64,7
Beersel	912	7.230	8.142	88,8
Dilbeek	1.679	12.452	14.131	88,1
Drogenbos	110	1.588	1.698	93,5
Grimbergen	1.833	11.089	12.922	85,8
Hoeilaart	344	3.007	3.351	89,7
Kraainem	140	3.159	3.299	95,8
Linkebeek	68	1.332	1.400	95,1
Machelen	663	4.413	5.076	86,9
Meise	768	6.210	6.978	89,0
Merchtem	753	5.162	5.915	87,3
Overijse	1.203	6.028	7.232	83,4
Sint-Genesius-Rode	465	4.379	4.844	90,4
Sint-Pieters-Leeuw	1.384	10.229	11.613	88,1
Tervuren	714	5.644	6.357	88,8
Vilvoorde	2.788	11.963	14.751	81,1
Wemmel	407	4.413	4.821	91,6
Wezembeek-Oppeem	239	3.385	3.624	93,4
Zaventem	2.373	7.909	10.282	76,9
Vlaamse Rand	27.616	129.383	157.000	82,4
faciliteitengemeenten	1.429	18.256	19.685	92,7
overige randgemeenten	26.188	111.127	137.314	80,9
Vlaams-Brabant	68.496	331.534	400.030	82,9
Waals-Brabant	19.603	103.043	122.646	84,0
Vlaams Gewest	631.076	1.648.311	2.279.388	72,3
Brussels H. Gewest	51.232	235.736	286.968	82,1

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening op basis van RSZ Gedecentraliseerde statistiek, RSVZ, RSZ, RSZPPO, RIZIV, RVA (bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

De uitgaande pendel²², die aangeeft in hoeverre inwoners uit hun woonplaats vertrekken om elders te gaan werken, blijkt in 2009 hoger te zijn in de Vlaamse Rand (82,4%) dan in Vlaanderen (72,3%). Dit cijfer is ook vergelijkbaar met het totaal van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (82,1%) en ligt iets onder de uitgaande pendelintensiteit van Waals-Brabant (84%).

Het zijn randgemeenten zoals Kraainem (95,8%), Linkebeek (95,1%), Drogenbos (93,5%), Wezembeek-Oppeem (93,4%) en Wemmel (91,6%) die een grote uitgaande pendel van hun inwoners optekenen. Het zijn vooral residentiële gemeenten met een uitgesproken woonfunctie die voor hun werkzaamheid sterk afhankelijk zijn van het job aanbod in naburige steden en gemeenten.

2. Werkzoekende bevolking

Om een zicht te krijgen op de herkomst van de niet-werkende werkzoekenden²³ (NWWZ) worden de VDAB-cijfers naar herkomst of origine²⁴ gebruikt en niet deze naar nationaliteit²⁵.

Figuur 9 Totaal (aantal) en aandeel (in %) niet-werkende werkzoekenden, naar herkomst, juni 2011

	Vlaamse Rand	Faciliteiten gemeenten	Overige randgemeent en	Vlaams- Brabant	Vlaams Gewest
België	54,1	59,0	53,0	67,2	66,2
Nederland	1,4	0,7	1,5	1,1	2,9
West-Europa	3,2	5,3	2,8	2,2	1,6
Noord-Europa	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Zuid-Europa	5,9	7,3	5,6	3,9	2,4
Oost-Europa EU	1,3	1,2	1,3	1,7	1,9
Oost-Europa niet- EU	3,3	2,9	3,4	2,9	4,0
Turkije	4,4	1,9	4,9	2,8	4,7
Marokko	10,7	6,7	11,6	6,4	6,8
Andere landen	15,5	14,7	15,6	11,7	9,4
Totaal	10.970	1.908	9.062	25.405	182.510

Bron: VDAB Arvastat, bewerking SVR.

22 Wordt berekend als het aandeel loontrekkende inwoners uit een gemeente x die in een andere gemeente gaan werken ten opzichte van de totale loontrekkende bevolking in gemeente x.

23 Dit zijn de werkzoekenden met de hoogste graad van beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt en gedefinieerd overeenkomstig de bepalingen van Eurostat (het EU-bureau voor de statistiek). In Vlaanderen wordt het dossier van de werkzoekende, ingeschreven bij de VDAB, als basis genomen. Het gaat om de toestand van deze dossiers op het einde van de maand, en dus telkens om een momentopname (en dus niet om dynamische gegevens).

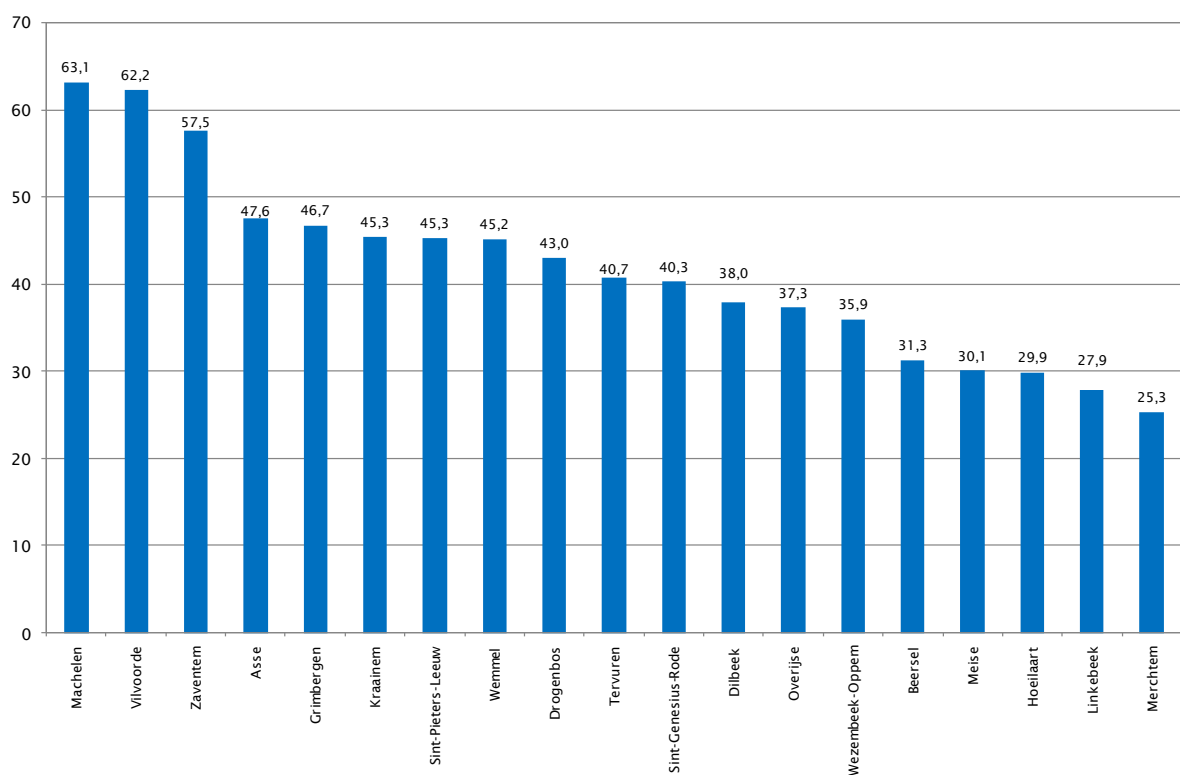
24 Voor cijfers vanaf januari 2007 baseert de VDAB de indeling van de NWWZ naar origine op de huidige en de vorige nationaliteit. De VDAB krijgt deze gegevens uit het Rijksregister. Hierdoor kunnen nieuwe Belgen met een vorige nationaliteit uit een ander land gedetecteerd worden.

Aangezien de Brusselse tegenhanger ACTIRIS enkel over gegevens naar nationaliteit beschikt en niet naar origine, kan er enkel vergeleken worden binnen het Vlaamse Gewest.

25 De indeling naar nationaliteit gebeurt volgens de officiële identiteitsgegevens van de werkzoekenden.

Net zoals in 2007 blijkt in 2011 in de Vlaamse Rand een kleiner aandeel werkzoekenden van Belgische herkomst te wonen dan in Vlaanderen als geheel. In vergelijking met 2007 is het aandeel van NWWZ van Belgische herkomst zowel in het Vlaamse Gewest als in de Vlaamse Rand afgenomen. Anno 2011 zijn in Vlaanderen twee op de drie werkzoekenden van Belgische herkomst; in de Vlaamse Rand zijn er dit ruim de helft. Dat betekent dat de overige 46% werkzoekenden in de Vlaamse Rand een huidige of vorige nationaliteit heeft van buiten België. Zo heeft ongeveer één op de tien werkzoekenden daar een Marokkaanse herkomst en is bijna 6% afkomstig uit Zuid-Europa. Daarnaast is 4,4% van de NWWZ in de Vlaamse Rand van Turkse herkomst.

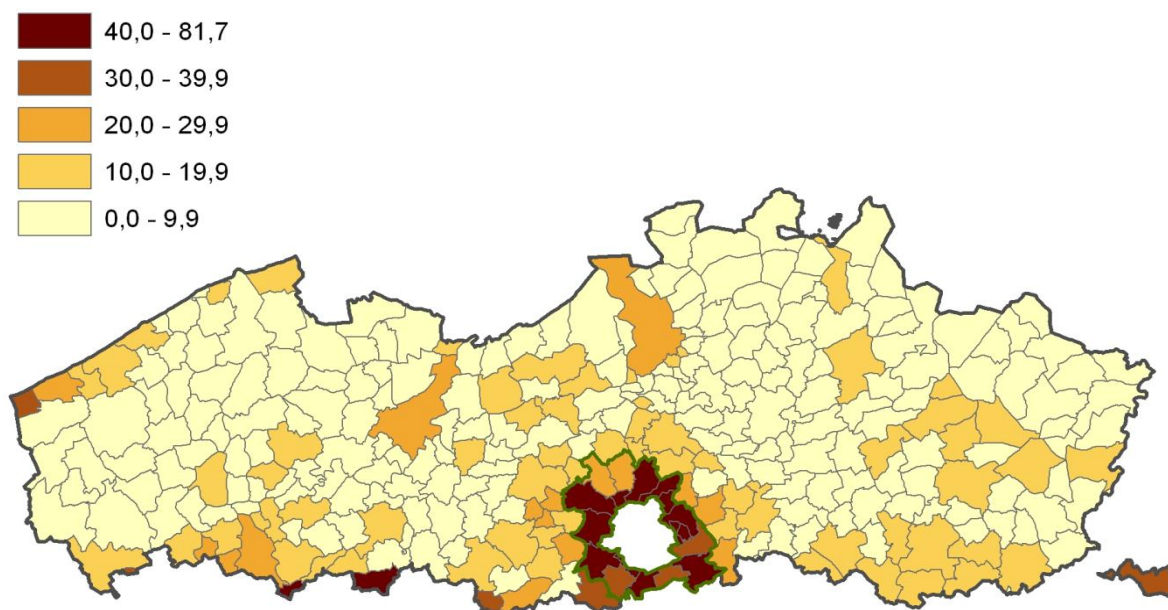
Figuur 10 Aandeel niet-werkende werkzoekenden met een niet-Belgische herkomst, per gemeente, Vlaamse Rand, juni 2011, in %

Bron: VDAB Arvastat, bewerking SVR.

De intergemeentelijke verschillen zijn groot. In Machelen, Vilvoorde en Zaventem heeft meer dan de helft van de NWWZ een niet-Belgische herkomst. Marokko en Turkije staan aan de top van herkomstlanden in deze gemeenten. Ander uitersten zijn Merchtem, Linkebeek en Hoeilaart waar niet meer dan drie (of minder) op de tien van de werkzoekenden een huidige of vorige nationaliteit van buiten ons land heeft.

Figuur 11 Aandeel niet-werkende werkzoekenden met taalachterstand, per gemeente, Vlaams Gewest, juni 2011, in %

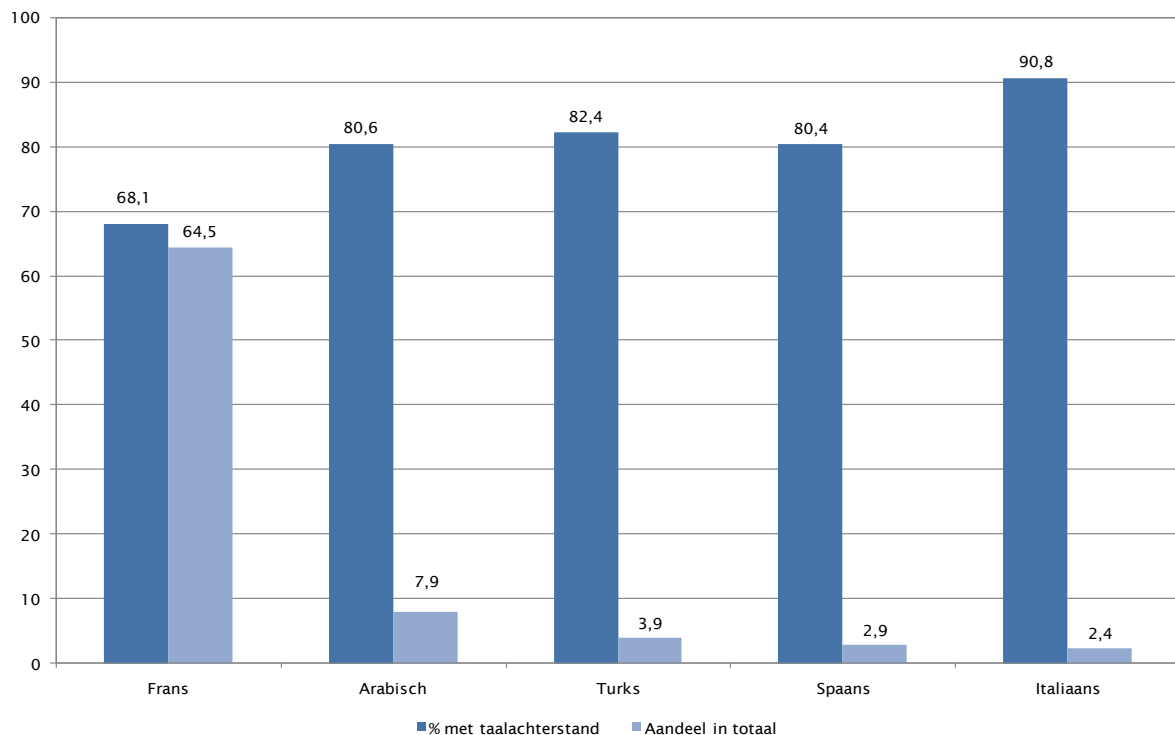
Bron: VDAB, bewerking SVR.

Op basis van het dossier over herkomst en moedertaal van de werkzoekenden blijkt dat er in het Vlaamse Gewest 15,8% een taalachterstand Nederlands²⁶ heeft in 2011. In de Vlaamse Rand is de taalachterstand het grootst en loopt het aandeel op tot 48,6%. Van de 10.970 niet-werkende werkzoekenden daar kennen er 5.329 weinig of geen Nederlands.

Tussen de 19 randgemeenten zijn er bij de werkzoekenden aanzienlijke verschillen op het vlak van taalachterstand Nederlands. Top 3 gemeenten met de meeste taalachterstand zijn Drogenbos (81,7%), Linkebeek (75,5%) en Kraainem (75,2%). Meise (27,5%) en Merchtem (23,7%) registreren de laagste cijfers.

²⁶ De VDAB onderscheidt 4 taalkennisniveaus: geen kennis, beperkte kennis, goede kennis en zeer goede kennis. Werkzoekenden met taalachterstand Nederlands hebben geen of een beperkte kennis van het Nederlands.

Figuur 12 Aandeel niet-werkende werkzoekenden met taalachterstand en aandeel in het totaal, volgens moedertaal, Vlaamse Rand, juni 2011, in %

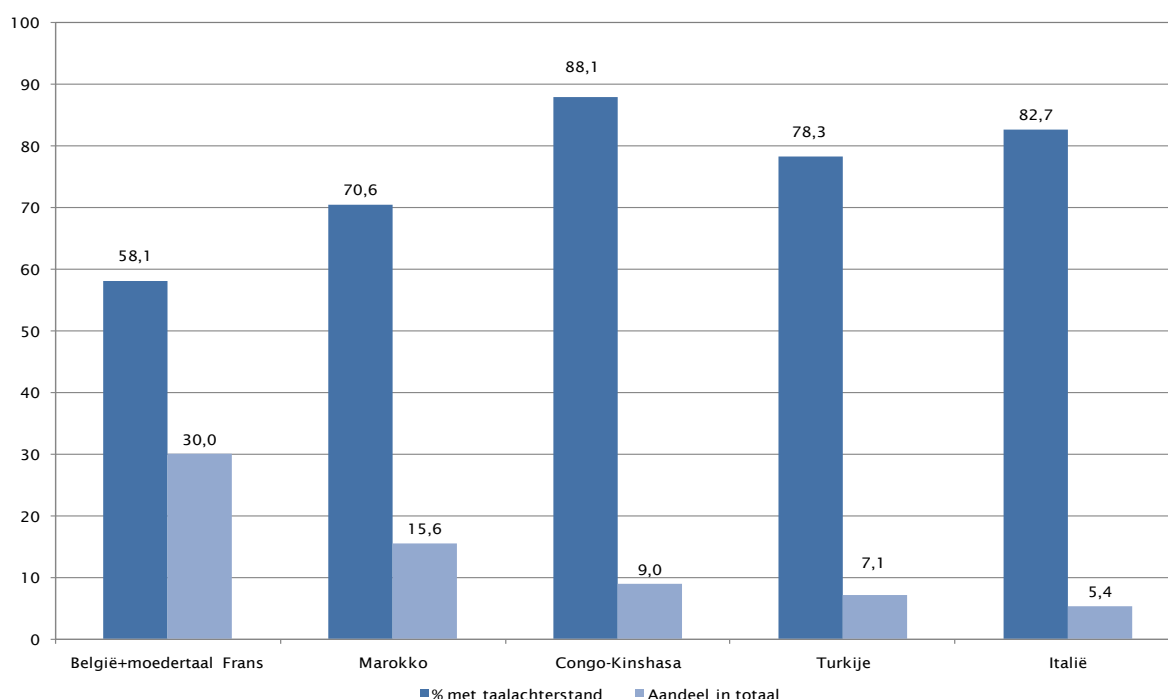

Bron: VDAB.

Frans is de moedertaal van 64,5% van de werkzoekenden met taalachterstand in de Vlaamse Rand. De VDAB wijst er in zijn studie op dat de oriëntatie van de NWWZ op het tweetalige Brussel en op Wallonië, de faciliteiten in de eigen gemeente en de bediening in de Franse moedertaal in de winkels de druk verlaagt om Nederlands te leren²⁷. Op een tweede plaats, op grote afstand, volgt het Arabisch (7,9%) als moedertaal. De taalachterstand bij deze NWWZ komt op 80,6%. De top 5 wordt verder aangevuld met Turks, Spaans en Italiaans. De taalachterstand Nederlands bij deze laatste groep is met 90,8% bijzonder groot.

27 VDAB Ontcijfert nummer 24. Taalachterstand Nederlands bij werkzoekenden. Brussel, 2011. Beschikbaar via <http://vdab.be/trends/ontcijfert/ontcijfert2011nr24.pdf>.

Figuur 13 Aandeel niet-werkende werkzoekenden met taalachterstand en aandeel in het totaal, volgens herkomstland, Vlaamse Rand, juni 2011, in %

Bron: VDAB.

De Belgische werkzoekenden met moedertaal Frans zijn de grootste groep (30%) en steken met kop en schouder uit boven de werkzoekenden van Marokkaanse afkomst die met een aandeel van 15,6% op een tweede plaats komen. Bij deze laatste groep heeft wel 70,6% een taalachterstand Nederlands. Bij de werkzoekenden van Congolese herkomst ligt de taalachterstand (88,1%) eveneens zeer hoog. Ook bij werkzoekenden met Turkse en Italiaanse wortels loopt de taalachterstand danig op met respectievelijk 78,3% en 82,7%.

Figuur 14 Aantal niet-werkende werkzoekenden met taalachterstand, volgens herkomst en moedertaal, Vlaamse Rand, juni 2011

Herkomst	Moedertaal	NWWZ	NWWZ met taalachterstand	Aandeel met taalachterstand (in %)	Aandeel in totaal (in %)
EU27 en EVA-landen	Frans	3.373	2.094	62,1	39,3
	<i>waarvan Belgen</i>	<i>2.740</i>	<i>1.589</i>	<i>58,0</i>	<i>29,8</i>
	Nederlands	3.295	7	0,2	0,1
	Andere	695	537	77,3	10,1
	(Sub)totaal	7.363	2.638	35,8	49,5
Buiten EU27 en EVA-landen	Frans	1.678	1.344	80,1	25,2
	Nederlands	216	7	3,2	0,1
	Andere	1.713	1.340	78,2	25,1
	(Sub)totaal	3.607	2.691	74,6	50,5
Totaal		10.970	5.329	48,6	100,0

Bron:VDAB.

Uit de combinatie van herkomst en moedertaal kan afgeleid worden dat bijna 30% van de NWWZ met een taalachterstand in de Vlaamse Rand werkzoekenden van Belgische afkomst zijn met Frans als moedertaal. Dat is meer dan in geheel Vlaanderen waar de Franstalige Belgen nauwelijks 10,4% vormen van de werkzoekenden met taalachterstand Nederlands. Dit relatief lage aandeel werkzoekenden van Belgische herkomst illustreert de toegenomen diversiteit van de werkzoekende bevolking in Vlaanderen en de Vlaamse Rand, aldus de VDAB.

Werkzoekenden met een huidige of vorige nationaliteit buiten de EU27²⁸ of de EVA-landen²⁹ maken de helft (50,5%) uit van de werkzoekende populatie met een taalachterstand Nederlands. De taalachterstand loopt op tot 80,1% bij deze groep werkzoekenden die als moedertaal Frans hebben. De VDAB wijst erop dat de Vlaamse Rand mogelijk verder zal verkleuren ten gevolge van de bevolkingsexplosie en de verdere immigratie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

3. Samenvatting

- Het [aandeel niet-Belgen in het totaal aantal werkenden](#) is groter in de Vlaamse Rand dan in het Vlaamse Gewest.
- [Internationale werknemers](#) maken een flink deel uit van de bevolking in sommige randgemeenten.
- Het [aandeel niet-Belgische zelfstandigen](#) klimt in de Vlaamse Rand tot 12%; dat is dubbel zo hoog als in het Vlaamse Gewest, maar nog een stuk lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest waar circa één op de drie zelfstandige ondernemers de buitenlandse nationaliteit heeft.
- Zowel de [inkomende](#) als de [uitgaande pendelintensiteit](#) is in de Vlaamse Rand hoger dan in het Vlaamse Gewest.
- Het [aandeel niet-werkende werkzoekenden van niet-Belgische herkomst](#) stijgt in de Vlaamse Rand, net zoals in het Vlaamse Gewest. In 2011 is 46% van de NWWZ van niet-Belgische nationaliteit, dit is minder dan in het Vlaamse Gewest.
- In de Vlaamse Rand heeft bijna de helft van de niet-werkende werkzoekenden een [taalachterstand Nederlands](#). Dat zijn er meer dan in het Vlaamse Gewest waar één op zes werkzoekenden weinig of geen Nederlands kent. Franstalige Belgen maken bijna 30% uit van de werkzoekenden met taalachterstand Nederlands in de Vlaamse Rand; dat is een stuk hoger dan in Vlaanderen als geheel (10,4%).

28 De 27 lidstaten van de Europese Unie (EU27) zijn: België, Denemarken, Duitsland, Griekenland, Spanje, Frankrijk, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Finland, Zweden, Cyprus, Tsjechië, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slowakije, Slovenië, Bulgarije, Roemenië en het Verenigd Koninkrijk.

29 De EVA-landen zijn IJsland, Liechtenstein, Noorwegen en Zwitserland.

BUITENLANDSE ONDERNEMINGEN

Michael Goethals

Inleiding

Buitenlandse ondernemingen kunnen op verschillende manieren gedefinieerd worden. Zo kan er gekeken worden naar de aandeelhoudersstructuur en worden ondernemingen bestempeld als buitenlands van zodra een bepaald percentage van het kapitaal in buitenlandse handen is. Deze invalshoek is vrij complex en vereist dat de aandeelhoudersstructuur van elke onderneming gekend is, wat zeker niet altijd het geval is bij buitenlandse ondernemingen.

Een eenvoudiger manier om buitenlandse ondernemingen af te bakenen, is een beroep te doen op de KruispuntBank Ondernemingen (KBO) die sinds 1 januari 2005 bestaat. De herkomst van de onderneming wordt als registratiekenmerk gebruikt. Binnen de KBO wordt een onderscheid gemaakt tussen de buitenlandse ondernemingen met een bijhuis in België en buitenlandse ondernemingen die zich niet vestigen in België maar die er wel actief zijn, opererende vanuit de buitenlandse zetel. Aangezien de eerste groep van ondernemingen een specifiek bijhuis opgeeft, is het Belgische verblijfsadres gekend. Van de tweede groep is enkel het buitenlandse adres gekend.

Op 1 januari 2011 zijn volgens de KBO 32.568 buitenlandse ondernemingen actief in België, als volgt onderverdeeld in 2 groepen:

- 1) ondernemingen zonder bijhuis in België: 21.646 (66,5%);
- 2) ondernemingen met een bijhuis in België: 10.920 (33,5%).

Het cijfermateriaal in dit hoofdstuk heeft enkel betrekking op de buitenlandse ondernemingen met een bijhuis in ons land. We bestuderen achtereenvolgens de geografische spreiding van deze buitenlandse ondernemingen en de aard van hun activiteiten.

1. Aantal buitenlandse ondernemingen

In de Vlaamse Rand rond Brussel zijn 791 buitenlandse ondernemingen met een bijhuis in ons land gevestigd; wat overeenkomt met 7,2% van alle buitenlandse ondernemingen in België. De grote meerderheid (86%) van deze buitenlandse bedrijven is gelegen in Vlaanderen en Brussel (respectievelijk 4.888 en 4.570 ondernemingen). In de provincie Vlaams-Brabant is 10,2% van de buitenlandse ondernemingen met een bijhuis gevestigd.

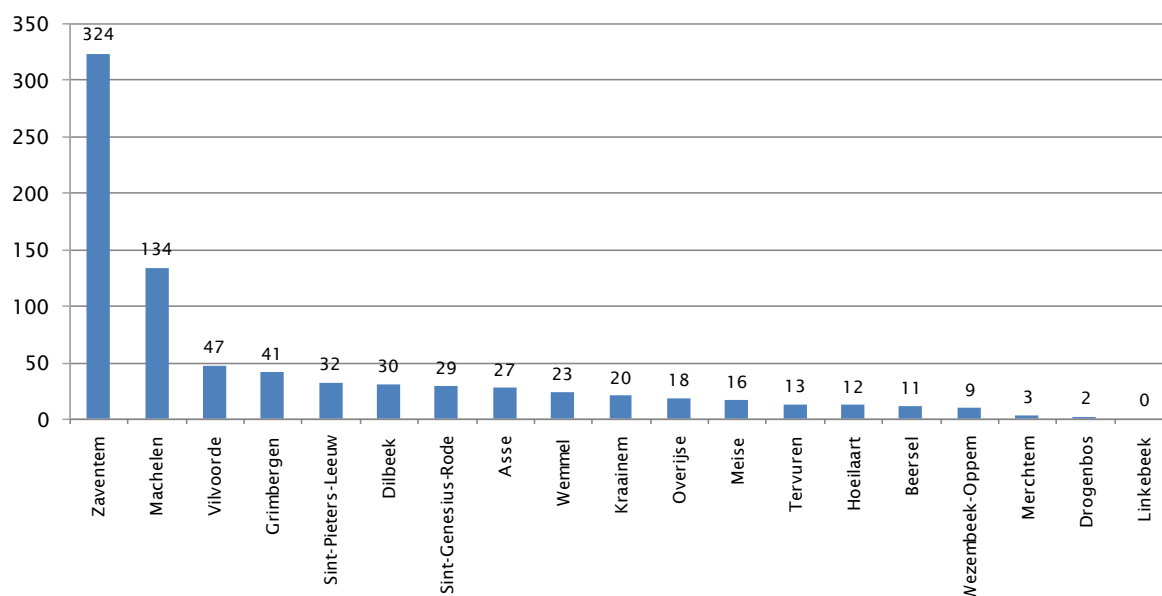
Figuur 1 Aantal buitenlandse ondernemingen met een bijhuis in België, naar locatie, 1 januari 2011

	Aantal	%
Vlaams Gewest	4.888	44,8
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4.570	41,8
Waals Gewest	1.416	13,0
Vlaams-Brabant	1.109	10,2
Vlaamse Rand	791	7,2
België	10.920	

Bron: KBO, bewerking SVR.

Binnen de Vlaamse Rand zijn er grote verschillen merkbaar tussen de gemeenten. Zaventem neemt met 324 ondernemingen de eerste plaats in, Machelen volgt met 134 ondernemingen. Ruim de helft (58%) van de buitenlandse ondernemingen in de Vlaamse Rand is aldus geconcentreerd in en rond de luchthavenzone. In de andere randgemeenten zijn er minder buitenlandse vestigingen, in Linkebeek is er zelfs geen enkele.

Figuur 2 Aantal buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België, per gemeente in de Vlaamse Rand, 1 januari 2011

Bron: KBO, bewerking SVR.

2. Activiteit van buitenlandse ondernemingen

Om de aard van de activiteiten van de ondernemingen te omschrijven, wordt gebruik gemaakt van de NACE2008-nomenclatuur. Deze nomenclatuur wordt zowel door de btw-administratie (als de onderneming btw-plichtig is) als door de RSZ-administratie (als de

onderneming personeel tewerkstelt) toegepast. Aangezien niet elke onderneming btw-plichtig en/of werknemers tewerkstelt, is de NACE-code niet voor elke onderneming gekend.

2.1. Volgens de btw-administratie

Van de 791 ondernemingen in de Vlaamse Rand zijn er slechts 279 onderworpen aan het btw-stelsel. Een opdeling op NACE2-niveau leert ons dat ruim de helft (54%) van deze btw-plichtige ondernemingen terug te vinden is in 5 sectoren.

Figuur 3 Top 5 van de meest voorkomende sectoren (btw) bij de buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België, 1 januari 2011

Groothandel en handelsbemiddeling, met uitzondering van de handel in motorvoertuigen en motorfietsen	22%
Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer	11%
Luchtvaart	10%
Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancy-activiteiten en aanverwante activiteiten	6%
Opslag en vervoer ondersteunende activiteiten	5%
	54%

Bron: KBO, bewerking SVR.

De groothandel is de grootste sector bij de buitenlandse bedrijven met bijhuis in België voor alle gebieden. De detailhandel staat op de 2de plaats in het Vlaamse en Waalse Gewest. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, Waals- en Vlaams-Brabant staat de adviesverlenende sector op de 2de plaats. Luchtvaart, opslag en vervoer ondersteunende activiteiten zijn specifiek voor de Vlaamse Rand en zijn verbonden met de luchthaven in Zaventem.

Figuur 4 Vergelijking van de top 5 van de meest voorkomende sectoren (btw) bij de buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België, 1 januari 2011

	Vlaamse Rand	Vlaams-Brabant	Waals-Brabant	Vlaanderen	Brussels H. Gewest	Wallonië
Groothandel	1	1	1	1	1	1
Hoofdkantoren & adviesbureaus	2	2	2	3	2	-
Luchtvaart	3	3	-	-	-	-
Ontwerpen computer-programma's	4	4	4	-	-	-
Opslag en vervoer-ondersteunend	5	-	-	-	-	-
Detailhandel	-	5	3	2	3	2
Gespecialiseerde bouw	-	-	-	4	-	3
Eet- en drinkgelegenheden	-	-	5	5	-	4
Reclamewezen en marktonderzoek	-	-	-	-	4	-
Financiële dienstverlening	-	-	-	-	5	-
Ontwikkeling bouwprojecten	-	-	-	-	-	5

Bron: KBO, bewerking SVR.

2.2. Volgens de RSZ-tewerkstelling

Er zijn 433 (op de 791) buitenlandse ondernemingen in de Vlaamse Rand die bezoldigd personeel tewerkstellen. De sectorale verdeling van de tewerkstelling (tot op NACE2-niveau) toont opnieuw het grote belang van de groothandel en de luchtvaartindustrie. Beide sectoren zijn goed voor 53% van de buitenlandse vestigingen met tewerkstelling (zie figuur 5).

Figuur 5 Top 5 van de meest voorkomende sectoren (RSZ) bij de buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België, 1 januari 2011

Groothandel en handelsbemiddeling, met uitzondering van de handel in motorvoertuigen en motorfietsen	39%
Luchtvaart	14%
Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer	8%
Opslag en vervoerondersteunende activiteiten	6%
Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancy-activiteiten en aanverwante activiteiten	5%
	72%

Het belang van de sectoren volgens de RSZ-tewerkstelling levert dezelfde top 5 aan activiteiten op als volgens de btw-administratie. Alleen de volgorde is anders. De tertiaire sector van groothandel en handelsbemiddeling staat volgens beide invalshoeken op de eerste plaats en is goed voor 39% van de buitenlandse ondernemingen die personeel tewerkstellen. Dit soort activiteiten treffen we normaal meer aan in en rond een groot afzetgebied van grootsteden. De internationale luchthaven heeft blijkbaar ook een grote aantrekkingskracht op buitenlandse vestigingen.

3. Herkomst van buitenlandse ondernemingen

Figuur 6 geeft de verdeling van het aantal buitenlandse ondernemingen naar het land van herkomst in de Vlaamse Rand. Nederland staat op kop met 30% van de buitenlandse ondernemingen, gevolgd door de Verenigde Staten van Amerika met 19%. Op de derde plaats staat Groot-Brittannië (17%), gevolgd door Duitsland (10%) en Frankrijk (5%).

Het grote aantal ondernemingen uit Groot-Brittannië is een statistische overschatting. Sinds het jaar 2003 is het immers mogelijk om in een België een "Limited"-vennootschap op te richten (Ltd) naar Brits fiscaal recht. Deze nieuwe rechtsvorm heeft enkele voordelen op het vlak van aansprakelijkheid en stelt geen eisen aan een opstartkapitaal; hij wint daarom aan populariteit. Deze Ltd-constructie bestaat telkens uit een Belgisch filiaal en een Britse (moeder)onderneming. De boekhouding wordt zowel in Groot-Brittannië als in België gevoerd, ook al voert de onderneming enkel activiteiten in België uit. De keuze of men al dan niet voor een Ltd-rechtsvorm kiest, vloeit voort uit het afwegen van de kosten en baten van

deze constructie. Officieel (en statistisch) gaat het hier dus om Britse ondernemingen, maar in de praktijk kan dit vaak gaan om gewone Belgische ondernemingen.

Figuur 6 Aantal buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België, naar land van herkomst (aandeel >1%), per gemeente in de Vlaamse Rand, 1 januari 2011

	Asse	Beersel	Dilbeek	Drogenbos	Grimbergen	Hoellaart	Kraainem	Machelen	Meise	Merchtem	Overijse	Sint-Genesius-Rode	Sint-Pieters-Leeuw	Tervuren	Vilvoorde	Wemmel	Wezembeek-Oppeem	Zaventem	Totaal	Totaal %
Nederland	10	5	15		13	2	2	38	3	2	4	4	6	4	20	8	1	102	239	30
Ver. St. van Amerika	3	3	3		6	3	2	27	2		3	10	4	3	8	4	6	60	147	19
Groot-Brittannië	5	1	4	1	5	1	2	32	9	1	7	6	6	5	7	2	1	43	138	17
Duitsland	2		3		10	1	8	8	2		2	1	9		3	2	1	31	83	10
Frankrijk	4	2			2			8			1		3		1	2		13	36	5
Zwitserland			3		1		2	1			1	2	2		1			5	18	2
Luxemburg			1		3	1		3				1			1			7	17	2
Japan	1							1							5			10	17	2
Ierland						1		3				1				2		3	10	1
Zweden								1				1						8	10	1
Spanje				1			1	1										5	8	1
Canada	1				1			1								1		1	5	1
Onbepaald								2					1					2	5	1
Italië	1							1										2	4	1
Zuid-Korea			1									1						2	4	1
India								2								1		1	4	1

Bron: KBO, bewerking SVR.

Figuur 7 toont duidelijk dat de verdeling van de ondernemingen in de Vlaamse Rand volgens het land van herkomst hetzelfde patroon vertoont als in de provincie Vlaams-Brabant. In laatstgenoemde zijn er wat meer Britse ondernemingen terug te vinden. Dit wordt in de Vlaamse Rand gecompenseerd door een groter aantal Duitse ondernemingen.

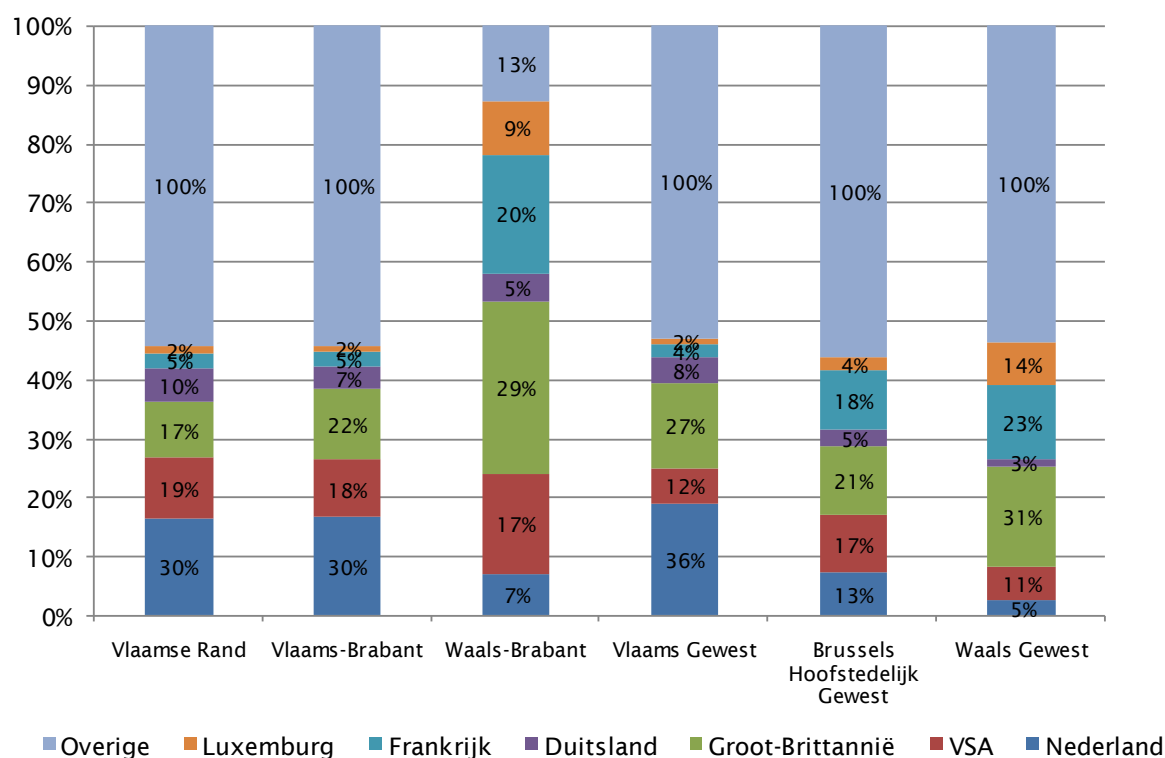
In vergelijking met het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest zien we dat de Vlaamse Rand meer Duitse ondernemingen telt en minder Britse ondernemingen. We merken ook op dat het percentage van Nederlandse ondernemingen in de Vlaamse Rand lager is dan het Vlaamse gemiddelde van 36%. In de Vlaamse Rand is de restcategorie hoger (17%) dan in

Vlaanderen (12%). Dit heeft vermoedelijk te maken met de nabijheid van de internationale luchthaven die een grote diversiteit aan nationaliteiten aantrekt.

Die restcategorie is trouwens nog groter in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (23%). In de hoofdstad zijn er relatief meer Franse ondernemingen (18%). In vergelijking met de Vlaamse Rand zijn er relatief minder Duitse (5%) en Nederlandse (13%) ondernemingen.

In het Waalse Gewest is een groot aantal Britse (31%) en Franse ondernemingen (goed voor 23%) gevestigd alsook enkele Luxemburgse ondernemingen (14%). In Wallonië zijn er minder Nederlandse ondernemingen (5%).

Figuur 7 Verdeling van buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België, naar land van herkomst, 1 januari 2011

Bron: KBO, bewerking SVR.

4. Ouderdom van de buitenlandse ondernemingen

Bij de opsplitsing van de onderneming naar de leeftijd zien we (figuur 8) dat één op de vier buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België (24%) jonger is dan 10 jaar, ruim een derde (36%) van de buitenlandse ondernemingen bestaat langer dan 10 jaar maar minder dan 20 jaar. Zes op de tien buitenlandse ondernemingen in de Vlaamse Rand is bijgevolg jonger dan 20 jaar.

Zaventem kent relatief weinig ondernemingen die jonger zijn dan 10 jaar terwijl Machelen, dankzij de recente bedrijfsparken, veel jonge ondernemingen telt: slechts een op de vier ondernemingen is er ouder dan 20 jaar. Tervuren kent relatief veel oudere ondernemingen (54% ouder dan 20 jaar), evenals Beersel (73%) en Kraainem (50%).

Figuur 8 Leeftijdsverdeling van de buitenlandse ondernemingen met bijhuis in België, oplopend gesorteerd naar het aantal jongste ondernemingen, gemeenten Vlaamse Rand, 1 januari 2011

	< 10j	10-19j	20j en +	Totaal aantal
Merchtem	0%	100%	0%	3
Tervuren	8%	38%	54%	13
Beersel	9%	18%	73%	11
Kraainem	10%	40%	50%	20
Wemmel	13%	57%	30%	23
Hoeilaart	17%	42%	42%	12
Zaventem	18%	40%	42%	324
Dilbeek	20%	37%	43%	30
Vilvoorde	21%	34%	45%	47
Wezembeek-Oppeem	22%	22%	56%	9
Grimbergen	24%	32%	44%	41
Sint-Pieters-Leeuw	25%	31%	44%	32
Asse	26%	41%	33%	27
Sint-Genesius-Rode	28%	24%	48%	29
Overijse	28%	22%	50%	18
Machelen	40%	34%	25%	134
Drogenbos	50%	0%	50%	2
Meise	63%	13%	25%	16
VLAAMSE RAND	24%	36%	40%	791

Bron: KBO, bewerking SVR.

5. Samenvatting

- De Vlaamse Rand huisvest 7,2% van de buitenlandse ondernemingen met een bijhuis in België. Dit is goed voor 791 ondernemingen waarvan ruim de helft (58%) geconcentreerd ligt in en rond de internationale luchthaven van Zaventem.
- De belangrijkste economische activiteiten die in deze buitenlandse ondernemingen plaatsvinden, zowel volgens de definitie van btw-plicht als volgens de RSZ-plicht, zijn groothandel, distributie en de luchtvaartindustrie.
- In de Vlaamse Rand zijn vooral Nederlandse ondernemingen actief (30%), gevolgd door buitenlandse ondernemingen afkomstig uit de Verenigde Staten (19%), Groot-Brittannië (17%) en Duitsland (10%). De Vlaamse Rand volgt hier hetzelfde patroon als Vlaams-Brabant.

- In de Vlaamse Rand zijn relatief veel [jonge buitenlandse ondernemingen](#) met bijhuis in ons land. Bijna een kwart van deze ondernemingen is jonger dan 10 jaar en zes op de tien ondernemingen is jonger dan 20 jaar. Machelen telt het meeste jonge buitenlandse ondernemingen (40% jonger dan 10 jaar en 74% jonger dan 20 jaar). In Zaventem is 58% van de buitenlandse ondernemingen jonger dan 20 jaar.

EUROPESE, FEDERALE EN VLAAMSE VERKIEZINGEN

1999–2010

Karolien Weekers

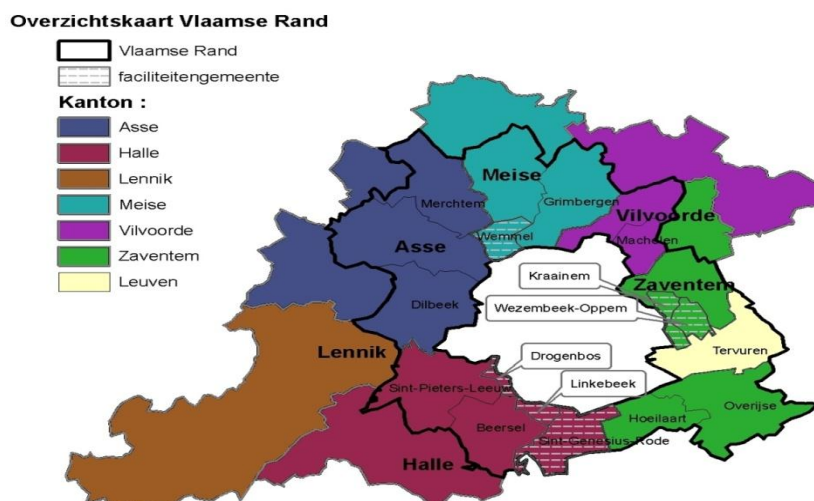
Inleiding

In dit artikel wordt nagegaan wat de verhouding is tussen het aantal stemmen voor Franstalige en Nederlandstalige lijsten bij de verkiezingen in de Vlaamse Rand in de periode 1999-2010. In het eerste deel van dit artikel wordt kort stilgestaan bij de manier waarop verkiezingen in de Vlaamse Rand worden georganiseerd en welke partijen we in welke taalgroep indelen. Daarna wordt uitgebreid ingegaan op de resultaten van de verkiezingen in de Vlaamse Rand en worden de resultaten vergeleken met de Brusselse kieskantons.

1. Organisatie van de verkiezingen

De federale, Vlaamse en Europese verkiezingen worden in grote lijnen op dezelfde manier georganiseerd in de Vlaamse Rand. De verschillende randgemeenten worden samen met andere gemeenten opgenomen in kieskantons, die het laagste niveau vormen waarop verkiezingsresultaten beschikbaar zijn. Asse, Meise, Vilvoorde, Zaventem en Halle zijn kieskantons waarvan gemeenten van de Vlaamse Rand deel uitmaken (figuur 1). De resultaten van de gemeente Tervuren worden niet opgenomen in deze bijdrage omdat Tervuren onder het kieskanton Leuven valt en daar slechts een klein deel van het electoraat uitmaakt (10,9% van de bevolking van het kanton woont in Tervuren). Het kanton Leuven maakt daarenboven deel uit van de Vlaamse kieskring, terwijl de eerder vermelde kieskantons onder de tweetalige kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde vallen bij de federale en Europese verkiezingen en onder de kieskring Vlaams-Brabant bij de Vlaamse verkiezingen.

Figuur 1 Opdelingen van de gemeenten uit de Vlaamse Rand in kieskantons

Bron: SVR.

Binnen de weerhouden kieskantons maakt de bevolking uit de randgemeenten telkens meer dan de helft van de totale bevolking uit. In figuur 2 wordt voor elk kieskanton meegedeeld welke gemeenten het omvat, of die gemeenten in de Vlaamse Rand liggen, of het faciliteitengemeenten zijn en wat het percentage van de bevolking van de Vlaamse Rand is in het begin en op het einde van de onderzoeksperiode (2000 en 2010). Er is een grote variatie tussen de verschillende kantons. In Asse en Vilvoorde woont het kleinste aandeel van de bevolking in de Vlaamse Randgemeenten (61%) en zijn er geen faciliteitengemeenten. In Zaventem woont daarentegen 89% van de bevolking in de Vlaamse Rand en 30% in een faciliteitengemeente.

Figuur 2 Overzicht van de gemeenten opgenomen in de kieskantons in de Vlaamse Rand, het gemeente- en bevolkingsaandeel uit de Vlaamse Rand per kanton

KANTON	Gemeenten	% bevolking uit Randgemeenten		% bevolking uit faciliteitengemeente n	
		2000	2010	2000	2010
ASSE	Asse*, Affligem, Liedekerke, Merchtem*, Opwijk, Ternat, Dilbeek*	61,7	61,7	0	0
HALLE	Halle, Beersel*, Drogenbos*, Linkebeek*, Pepingen, Sint-Genesius-Rode*, Sint-Pieters-Leeuw*	67,9	67,3	23,2	22,4
MEISE	Meise*, Grimbergen*, Kapelle-op-den-Bos, Londerzeel, Wemmel*	71,5	72	15,3	15,9
VILVOORDE	Vilvoorde*, Kampenhout, Machelen*, Zemst	59,9	61,5	0	0
ZAVENTEM	Zaventem*, Kraainem*, Wezembeek-Oppem*, Steenokkerzeel, Overijse*, Hoeilaart*	89,3	89	30,3	29,3
TOTAAL OVER DE VIJF KANTONS		69,8	69,9	6,3	6,1

* behoort tot de Vlaamse Rand, __ faciliteitengemeente

Bron: ADSEI en Documentatiecentrum Vlaamse Rand, bewerking SVR.

De bevolkingscijfers geven een beeld van de samenstelling van het electoraat, maar zeggen uiteraard niet alles. Zo is enkel de volwassen bevolking stemgerechtigd en mogen enkel de Belgische volwassenen stemmen voor de federale en Vlaamse verkiezingen. Bij de Europese verkiezingen mogen eveneens de buitenlanders uit EU-landen stemmen. Volgens gegevens van het Documentatiecentrum Vlaamse Rand waren in 2009 9,0% van de EU-burgers uit de Vlaamse Rand ingeschreven om te gaan stemmen. Dit percentage is vergelijkbaar met het percentage in heel Vlaanderen (ook 9,0%). Aangezien er relatief meer EU-burgers in de Vlaamse Rand wonen dan in Vlaanderen, betekent dit dat in de Vlaamse Rand 0,9% van de kiezers voor de Europese verkiezingen geen Belg was, in heel Vlaanderen 0,4%.

In deze bijdrage worden ook de verkiezingsresultaten in de Brusselse kantons besproken. Er zijn acht kieskantons die de negentien Brusselse gemeenten omvatten: Anderlecht (Anderlecht, Sint-Agatha-Berchem), Brussel (Brussel), Elsene (Elsene, Oudergem, Watermaal-Bosvoorde), Schaarbeek (Schaarbeek, Evere), Sint-Gillis (Sint-Gillis), Sint-Jans-Molenbeek (Sint-Jans-Molenbeek, Ganshoren, Jette en Koekelberg), Sint-Joost-ten-Node (Sint-Joost-ten-Node, Etterbeek, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Leeuw) en Ukkel (Ukkel en Vorst).

We beschrijven de resultaten van de bovenlokale verkiezingen die plaatsvonden tussen 1999 en 2010. Het betreft de federale verkiezingen van 1999, 2003, 2007 en 2010, en de Vlaamse en Europese verkiezingen van 1999, 2004 en 2009. Voor de resultaten van deze verkiezingen deden we een beroep op de onlineversie van de officiële verkiezingsuitslagen³⁰. We bespreken niet de uitslag van alle partijen afzonderlijk, maar tellen de stempercentages van de Vlaamse partijen, Franstalige partijen en tweetalige lijsten samen.

- De partijen die steeds als **Vlaamse partij** zijn opgenomen zijn: CVP of CD&V (-N-VA), (Open) VLD, Vlaams Blok of Vlaams Belang, SP of SP.A (-spirit), VU of N-VA, Agalev of Groen! en Lijst Dedecker. De kleinere partijen die ook als Vlaamse partijen worden geregistreerd, zijn Noor, W.O.W, Solide, Maria, Liberaal Appel, Veilig Blauw, LSP, Resist, FN (Fervent Nationaal), NEE, Stijn, SLP en Vrijheid.
- De partijen die als **tweetalige lijsten** worden beschouwd, zijn partijen die daar waar mogelijk met een tweetalige lijst opkomen, die bij taalgesplitste kiescolleges in beide colleges onder dezelfde naam opkomen en/of die uitdrukkelijk pro-Belgisch zijn. Het betreft meer concreet VIVANT, PVDA-PTB of PRB+ en PVDA+, UDDU, A., PNPB, BUB, Ph-HP, CAP, Parti Populaire, ProBruxsel, Belg.Unie-BUB, Belg.alliantie en de Pirate Party.³¹
- Als grote **Franstalige partijen** werden steeds opgenomen: PRL-FDF of MR, PS, PSC of cdH, Ecolo en FN. Als kleinere partijen werden de stempercentages als Franstalige stemmen

30 Dat zijn de websites: <http://www.verkiezingen2010.belgium.be>; <http://www.verkiezingen2009.belgium.be>; <http://verkiezingen2007.belgium.be>; <http://verkiezingen2004.belgium.be>; <http://verkiezingen2003.belgium.be>. Voor de verkiezingen van 1999 werd beroep gedaan op de stemcijfers weergegeven in de verkiezingsresultaten 2003 en op de gegevens uit de verkiezingsdatabase: <http://www.ibzdgip.fgov.be/result/nl/main.html>.

31 In 2004 en 2009 blijven enkel de PVDA+ en de BELG.UNIE-BUB over als tweetalige lijsten, terwijl het in 1999 ging om PVDA+, PNPB, de partij A. en VIVANT. VIVANT haalde op zijn eentje toen een veelvoud aan stemmen van de andere tweetalige lijsten.

gerekend van PSD, FNB, ST.DUST, PMJT, PC, DD, Debout, CDF, PTB, PCP, RDS-PC, RWF, R.W.F., RBF, Nation, MAS, FDB, Vélolution, PJM, TREFLE, Force Nationale, front des gauches, Wallonie d'Abord, MSplus, Egalité, PC-GE, MS en LCR-PSL. Voor de Vlaamse verkiezingen gaat het om de UF.

2. Bespreking van de verkiezingsresultaten 1999-2010

In eerste instantie wordt stilgestaan bij het totaalbeeld van de verkiezingsresultaten naar taalgroep in de Vlaamse Rand en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, daarna wordt ingegaan op het detailbeeld per kanton en per soort verkiezing.

2.1. Globaal beeld

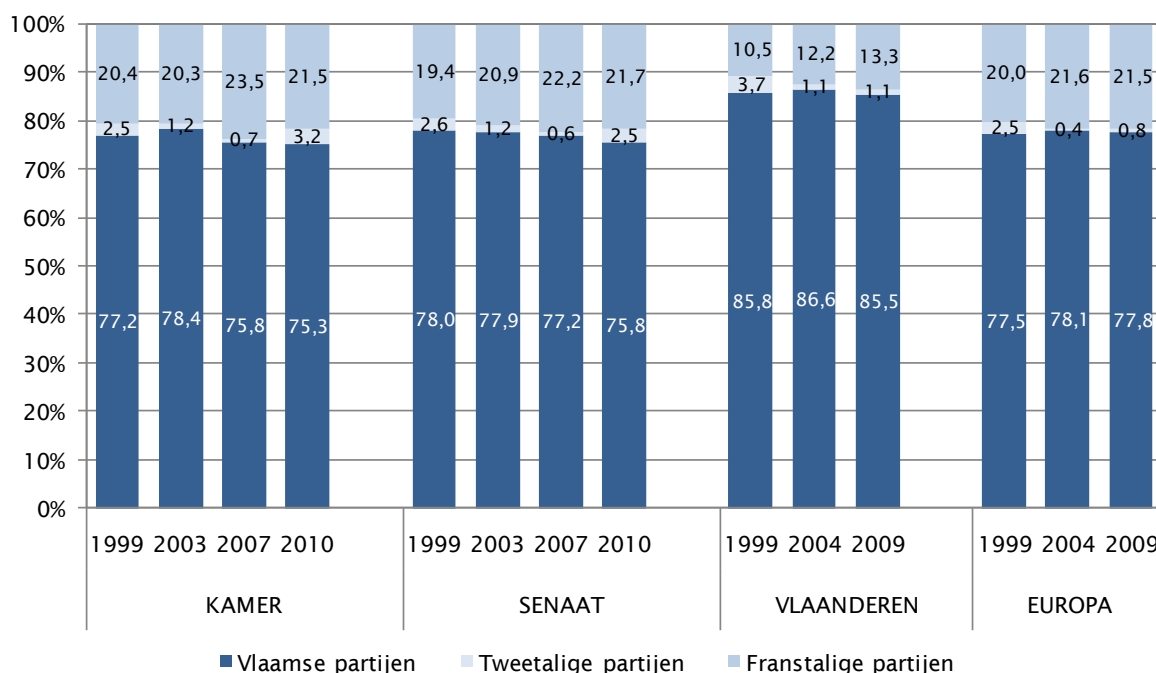
In de eerste plaats worden de 14 verkiezingen samen bekeken en berekenen we het gemiddelde stemmenpercentage over de vijf kantons waarin gemeenten van de Vlaamse Rand vallen. Gedurende de gehele onderzoeksperiode (1999-2010) zien we een beperkte afname van het stemmenaandeel voor de Vlaamse partijen en een beperkte toename van het stemmenaandeel voor de Franstalige partijen in de kieskantons Asse, Halle, Meise, Vilvoorde en Zaventem, al zijn er verschillen naargelang de aard van de verkiezing.

Bij de federale verkiezingen is er een stabilisering tot lichte toename van het aantal stemmen voor tweetalige lijsten, een toename van het aantal stemmen voor de Franstalige lijsten en een afname van het aantal stemmen op Vlaamse partijen.

Bij de Europese verkiezingen zien we daarentegen een duidelijke afname van het stemmenaandeel van tweetalige lijsten en een toename van zowel het stemmenaandeel voor Franstalige als Vlaamse partijen, al is de toename bij de Vlaamse partijen een stuk kleiner dan deze bij de Franstalige.

Ook bij de Vlaamse parlementsverkiezingen zien we een daling van de stemmen voor tweetalige lijsten. Dit stemmenaandeel verschuift vooral ten voordele van de Franstalige partijen die bijna 3 procentpunten winnen, terwijl de Vlaamse partijen 0,3 procentpunten aan stemmenaandeel verliezen.

Figuur 3 Gemiddelde stemmenpercentages voor Vlaamse, Franstalige en tweetalige partijen in de kieskantons Asse, Halle, Meise, Vilvoorde en Zaventem bij de verkiezingen van 1999 tot en met 2010

Bron: [websites verkiezingsresultaten](#) (zie voetnoot 30), bewerking SVR.

Als we de verschillende soorten verkiezingen afzonderlijk bekijken, valt meteen op dat er bij de Vlaamse parlementsverkiezingen in de Vlaamse Rand meer Vlaams wordt gestemd: bij de Vlaamse verkiezingen ligt het percentage stemmen op Vlaamse partijen steeds zo'n 10 procentpunten hoger dan bij de andere verkiezingen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de Franstalige partijen zich voor de Vlaamse verkiezingen verenigen in de Union Francophone en dus maar één kopstuk kunnen afvaardigen, terwijl ze bij de andere verkiezingen (dus ook bij de Europese die op dezelfde dag gehouden worden) als aparte Franstalige partijen opkomen met een eigen boegbeeld om stemmen te trekken. Het is mogelijk dat sommige Franstalige kiezers ervoor kiezen om bij de Vlaamse verkiezingen eerder te stemmen op de Vlaamse zusterpartij van de ideologische partij van hun keuze, dan voor de eenheidspartij UF. In totaal werd in de kieskantons in de Vlaamse Rand in 1999 bij de Vlaamse verkiezingen voor 10,5% gestemd op Franstalige lijsten (in casu het UF) en voor 85,5% op Vlaamse partijen. Dit laatste percentage steeg in 2004 licht tot 86,6% om in 2010 terug te vallen op 85,5%.

We verwachten een complementair beeld voor het stemmenaandeel van de Franstalige partijen, waarbij er eerst een afname zou zijn en dan een toename. Toch is dit niet het geval: er is een continue stijging van het stemmenpercentage voor Franstalige lijsten. In 1999 bedroeg dit percentage 10,5%, in 2004 ging het om 12,2% en in 2009 werd bij de Vlaamse verkiezingen voor 13,3% op Franstalige partijen gestemd in de kieskantons van de Vlaamse

Rand. Er was geen daling van het Franstalige stemmenpercentage in 2004 omdat de stemmenpercentages op tweetalige lijsten zwaar terugvielen tussen 1999 en 2004.

Daar waar tweetalige lijsten in 1999 nog 3,7% van de stemmen haalden, was dat in 2004 en 2009 nog slechts 1,1%. Grootste verantwoordelijke voor deze ontwikkeling is de tweetalige partij VIVANT, die in 1999 nog apart opkwam als tweetalige partij maar in 2004 en 2009 samen met VLD in de Open VLD opkwam.

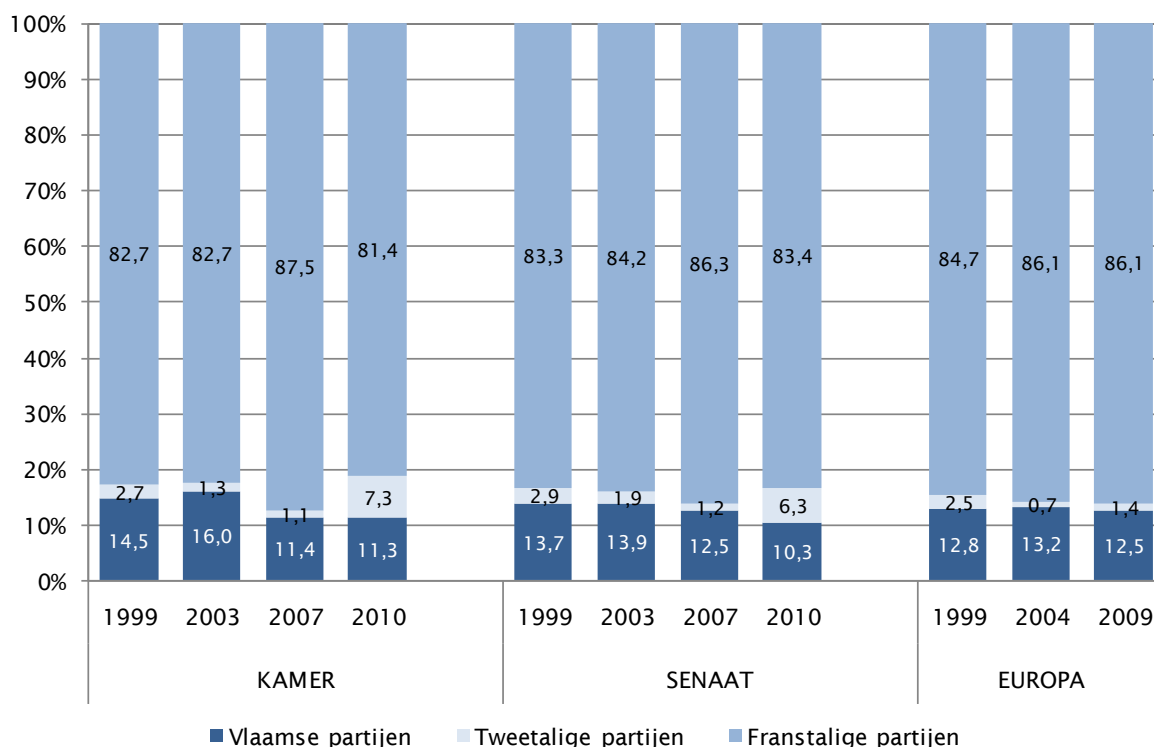
Het beeld van een sterke afname van stemmenpercentages voor tweetalige lijsten komt ook terug bij de federale en de Europese verkiezingen, al is er in 2010 opnieuw een sterke toename te zien. In 1999 kregen de tweetalige lijsten ongeveer 2,5% van de stemmen in de kieskantons van de Vlaamse Rand. Dat percentage daalde in 2003, 2007 en 2009 tot 1,2% en 0,4%. De tweetalige partijen worden in 2010 plots weer een stuk populairder. Dat heeft niet zozeer te maken met het feit dat er meer expliciet tweetalige lijsten waren, maar vooral met het succes van de Parti Populaire die in 2010 in de meeste kantons 1% tot 2% van de stemmen kon verzamelen. Deze evolutie verklaart de terugval in het stemmenpercentage van zowel Franstalige als Vlaamse partijen bij de federale verkiezingen tussen 2007 en 2010. Voor de Vlaamse partijen is er een terugval van 0,5 procentpunten in de Kamer en 1,4 procentpunten in de Senaat, voor de Franstalige partijen gaat het om 2 procentpunten in de Kamer en 0,5 in de Senaat. Vóór 2010 verloopt de evolutie in stemmenpercentages van de Vlaamse en Franstalige partijen redelijk complementair: de Franstalige partijen winnen stemmenaandeel (van 20% tot 23%) en de Vlaamse partijen verliezen (van 78% tot 76%), al is het percentage in 2003 iets hoger dan 1999 door de afname van het stemmenaandeel op tweetalige lijsten.

Wanneer we eenzelfde oefening maken voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, stellen we een gelijkaardige evolutie vast, al ligt het basisaandeel van de Franstalige stemmen een heel stuk hoger dan in de Vlaamse Rand. Zoals te zien is in figuur 4, schommelt het Franstalige stemmenaandeel van 1999 tot en met 2010 tussen 81% en 88% en het Vlaamse tussen 10% en 15%³².

Als we de gehele onderzoeksperiode onder de loep nemen, zien we in de Brusselse kantons eenzelfde evolutie als in de kantons van de Vlaamse Rand: het stemmenaandeel van de Vlaamse partijen neemt beperkt af over de jaren heen en dat van de Franstalige partijen neemt toe.

32 De verkiezing voor de Brusselse vertegenwoordiging in het Vlaams Parlement, werd bij de bespreking van de verkiezingen in Brussel buiten beschouwing gelaten omdat ze niet vergelijkbaar zijn met de federale of Europese verkiezingen (er nemen geen Franstalige partijen deel aan deze verkiezingen). Voor de volledigheid melden we wel dat het aandeel Vlaamse stemmen bij deze verkiezingen logischerwijs veel hoger was dan bij de andere verkiezingen in Brussel: het bedroeg zowel in 2004 als in 2009 96,3%.

Figuur 4 Gemiddelde stemmenpercentages voor Vlaamse, Franstalige en tweetalige partijen in de kieskantons Anderlecht, Brussel, Elsene, Schaarbeek, Sint-Gillis, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node en Ukkel bij de verkiezingen van 1999 tot en met 2010

Bron: [websites verkiezingsresultaten](#) (zie voetnoot 30), bewerking SVR.

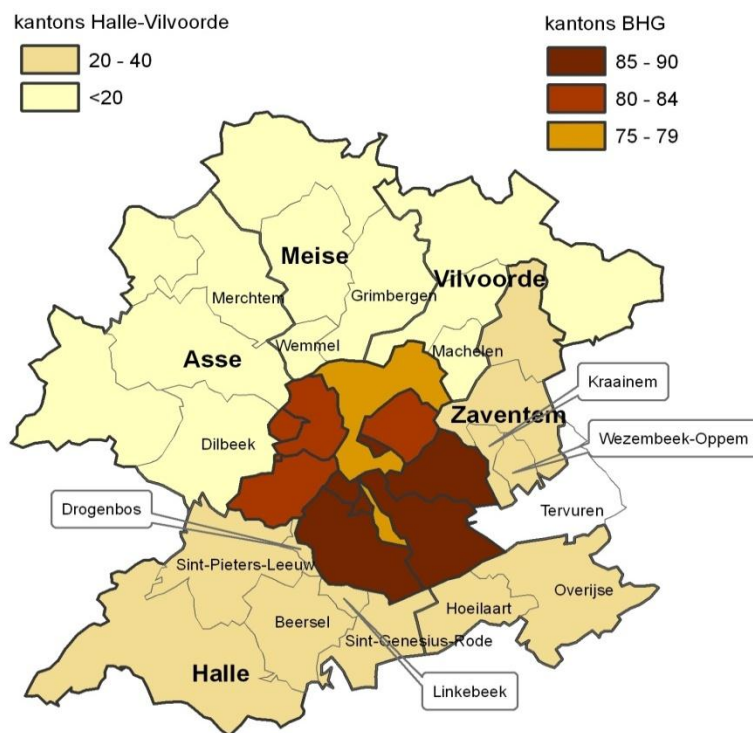
Ook hier zijn er verschillen te zien tussen de verschillende soorten verkiezingen en nemen de verkiezingen van 2010 een speciale plaats in omwille van het grote aandeel stemmen op tweetalige partijen. Bij de federale verkiezingen is er een toename van het aantal stemmen voor de Franstalige lijsten en een afname van het aantal stemmen op Vlaamse partijen tussen 1999 en 2010, al is er in 2003 wel een beperkte toename van het Vlaamse stemmenaandeel, omwille van het lagere stemmenaandeel van de tweetalige partijen in 2003 dan in 1999. Bij de Europese verkiezingen zien we in de Brusselse kieskantons een stijging voor het Vlaamse stemmenaandeel tussen 1999 en 2004, gevolgd door een iets sterkere daling naar 2007. Het stemmenaandeel van de Franstalige partijen bij de Europese verkiezingen stijgt daarentegen sterk tussen 1999 en 2003, maar stagneert in 2009.

2.2. Per soort verkiezing en per kanton

Hierboven schetsen we de globale evolutie in de kantons van de Vlaamse Rand en in de Brusselse kantons per soort verkiezing. We bekijken nu de gemiddelde score in elk kanton over de verschillende verkiezingen in detail. We onderzoeken de verschillen tussen de kieskantons en gaan na of deze verschillen ook stabiel zijn over de verschillende soorten verkiezingen. We bespreken eerst de situatie in de kieskantons in de Vlaamse Rand en vergelijken deze daarna met de situatie in de Brusselse kantons.

We stellen eerst de resultaten van de jongste verkiezingen visueel voor, zodat de geografische spreiding van de stemmenpercentages in de kantons goed in beeld komt. Op figuur 5 zien we per kanton het percentage stemmen op Franstalige partijen bij de Senaatsverkiezingen in 2010.

Figuur 5 Percentage stemmen op Franstalige partijen bij de Senaatsverkiezingen van 2010 in de Vlaamse Rand en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, per kieskanton

Bron: SVR.

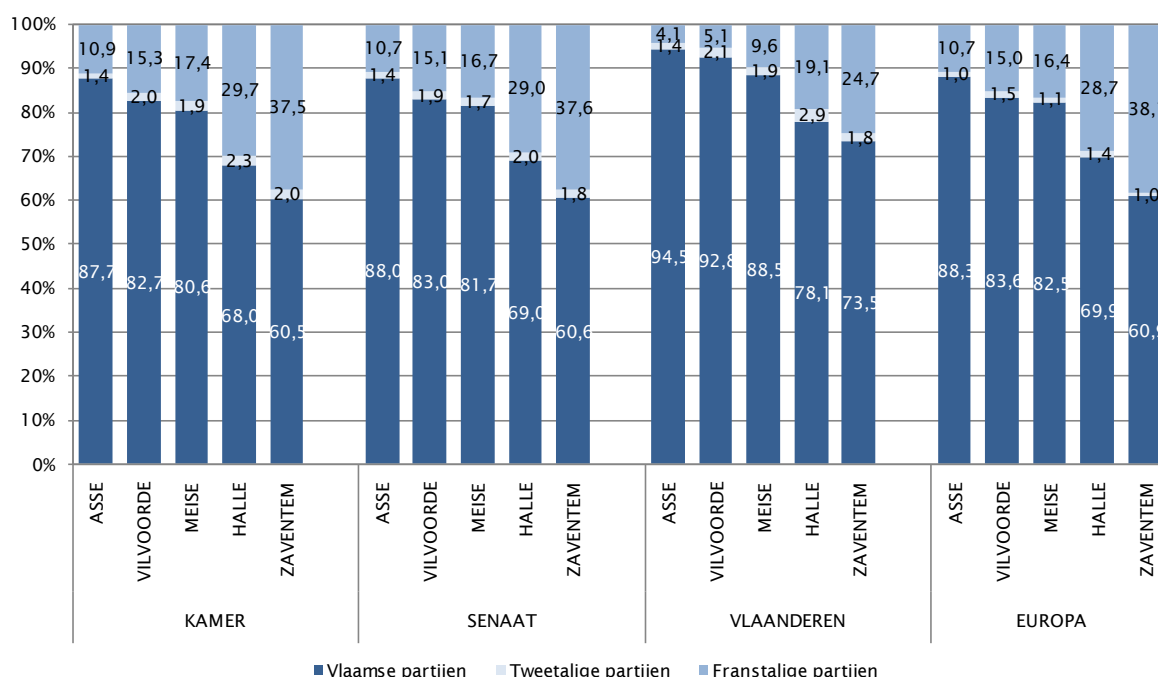
In de kantons uit de Vlaamse Rand schommelt bij de recente verkiezingen voor de Senaat het percentage stemmen op Franstalige partijen tussen 12% en 37%, met lagere scores voor de kantons Asse, Meise en Vilvoorde (12% tot 17%) en hogere voor Halle (29%) en Zaventem (37%). Het hogere stemmenpercentage voor Franstalige partijen in het zuidoosten van de Vlaamse Rand, stellen we ook binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vast. De kantons waar meer dan 85% van de stemmen Franstalig zijn: Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gillis, Elsene en Ukkel. In de andere Brusselse kantons halen de Franstalige partijen tussen de 78% en 84% van de stemmen.

2.2.1. Spreiding over de kantons in de Vlaamse Rand

Over de verkiezingen heen is steeds eenzelfde beeld te zien tussen de kantons. In Asse wordt het meeste op Vlaamse partijen gestemd: ongeveer 88% bij federale en Europese verkiezingen en 94,5% bij de Vlaamse parlementsverkiezingen. In het kieskanton Vilvoorde stellen we eveneens hoge stemmenpercentages op Vlaamse partijen vast. Voor de federale en Europese verkiezingen stemt 82,7% tot 83,6% voor Vlaamse partijen en bij de Vlaamse

verkiezingen gaat het om bijna 93%. Het hoge stemmenaantal voor de Vlaamse partijen in deze twee kieskantons kan verklaard worden doordat het aandeel inwoners, dat in een Randgemeente woont, in deze kantons het laagste is (ongeveer 61%) en doordat er geen faciliteitengemeenten in deze kantons vallen. Het kieskanton waar het grootste aandeel van de bevolking in de Vlaamse Rand en in faciliteitengemeenten woont, namelijk Zaventem, heeft het laagste aandeel kiezers van Vlaamse partijen: 60% tot 61% van de stemmen bij federale en Europese verkiezingen en 73,5% bij de Vlaamse. Ook in het kieskanton Halle zijn er relatief minder stemmen voor de Vlaamse partijen (68% tot 70% bij federale en Europese verkiezingen en 78% bij de Vlaamse verkiezingen). In Meise zijn er daarentegen relatief meer stemmen voor Vlaamse partijen: het profiel van dit kanton leunt eerder aan bij dat van Vilvoorde met 81% tot 83% van de stemmen op Vlaamse partijen bij federale en Europese verkiezingen en 88,6% bij de Vlaamse verkiezingen. Een verklaring voor dit verschil is te vinden in het feit dat in Meise 16% en in Halle 23% van de bevolking in een faciliteitengemeente woont.

Figuur 6 Gemiddelde stemmenpercentages voor Vlaamse, Franstalige en tweetalige partijen per kieskanton in de Vlaamse Rand bij de verkiezingen van 1999 tot en met 2010

Bron: websites verkiezingsresultaten (zie voetnoot 30), bewerking SVR.

Voor de Franstalige partijen zien we een complementair beeld. Deze partijen scoren vooral hoog in Zaventem: ze halen 24% van de stemmen bij de Vlaamse verkiezingen en 37% tot 38% bij federale en Europese verkiezingen. Halle staat op de tweede plaats, met 19% van de stemmen voor Franstalige partijen bij de Vlaamse verkiezingen en 29% tot 30% bij de federale en Europese verkiezingen. De kieskantons Meise en Vilvoorde volgen en liggen erg dicht bij elkaar wat het stemmenaandeel op Franstalige partijen betreft. Voor de federale en Europese verkiezingen wordt in beide kantons voor ongeveer 15% tot 17% op Franstalige

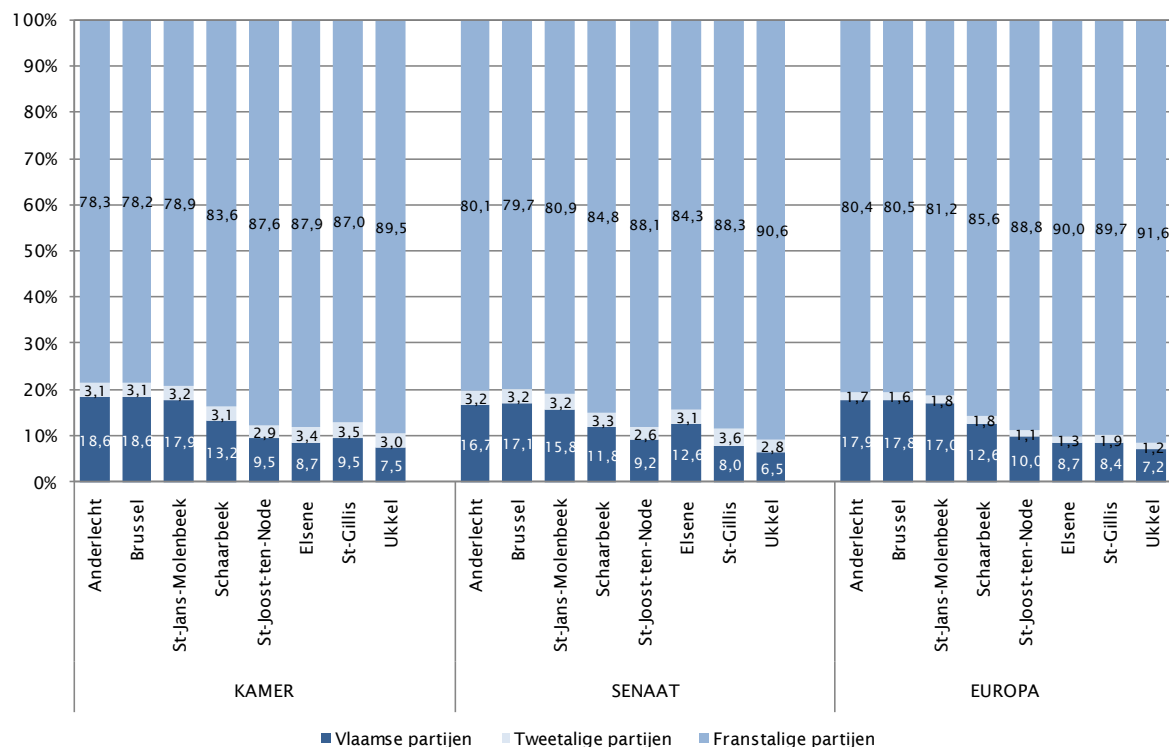
lijsten gestemd. Voor de Vlaamse parlementsverkiezingen is er een groter verschil: in Meise halen de Franstalige partijen een stemmenaandeel van 9,6%, terwijl het in Vilvoorde maar om 5,1% gaat. Het feit dat het kieskanton Vilvoorde geen faciliteitengemeenten omvat en Meise wel, speelt hier waarschijnlijk mee.

Voor de tweetalige lijsten liggen de gemiddelde percentages in de kieskantons relatief dicht bij elkaar. Reden hiervoor is dat de stemmenpercentages op tweetalige lijsten vrij laag zijn en dat de schommelingen die doorheen de tijd werden vastgesteld, in dit gemiddelde verdwijnen. Daarenboven waren de verschillen tussen de verschillende verkiezingssoorten al miniem. Voor de federale verkiezingen krijgen de tweetalige lijsten het meeste steun in Halle (2% tot 2,3%) en het minste steun in Asse (1,4%). Bij de Vlaamse verkiezingen zien we eenzelfde beeld al zijn de verschillen daar nog meer uitgesproken en de spreiding groter: minstens 1,4% in Asse tot maximum 2,9% in Halle. Bij de Europese verkiezingen wordt opvallend weinig op tweetalige lijsten gestemd, waardoor de verschillen tussen de kantons ook kleiner worden: in Asse en Zaventem krijgen ze het minste steun, met gemiddeld 1%, in Halle en Vilvoorde het meeste met 1,4 en 1,5%.

2.2.1. Spreiding over de kieskantons in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

Over de verkiezingen heen is in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest steeds eenzelfde beeld te zien tussen de kantons. In Anderlecht, Brussel en in iets mindere mate in Sint-Jans-Molenbeek wordt het meeste op Vlaamse partijen gestemd: afhankelijk van de verkiezing gaan 16% tot 19% van de stemmen naar Vlaamse partijen. Schaarbeek volgt als vierde kanton al ligt het stemmenpercentage hier al een stuk lager met scores tussen 12% en 13%. In Sint-Joost-ten-Node schommelt het aandeel Vlaamse stemmen rond de 10%. In de kieskantons Elsene en Sint-Gillis halen de Vlaamse partijen gemiddeld 9% van de stemmen, al zijn er uitschieters met 13% in Elsene bij de Senaatsverkiezingen en 10% in Sint-Gillis bij de Kamerverkiezingen. Aan de andere kant van het spectrum, wordt het minste voor Vlaamse partijen gestemd in het kanton Ukkel: de Vlaamse partijen halen hier allemaal samen maximum 8% van de stemmen.

Figuur 7 Gemiddelde stemmenpercentages voor Vlaamse, Franstalige en tweetalige partijen per kieskanton in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bij de verkiezingen van 1999 tot en met 2010

Bron: websites verkiezingsresultaten (zie voetnoot 30), bewerking SVR.

Voor de Franstalige partijen zien we een complementair beeld, al liggen de scores tussen de kantons wat dichterbij elkaar. De Franstalige partijen scoren vooral hoog in Ukkel: ze halen 89% van de stemmen bij de federale verkiezingen en maar liefst 92% bij de Europese verkiezingen. Het onderscheid tussen Sint-Gillis, Elsene en Sint-Joost-ten-Node is minder groot: de Franstalige partijen halen in deze kantons een stemmenaandeel van 87% tot 90% bij de verschillende verkiezingen. Enkel bij de Senaatsverkiezingen in Elsene scoren de Franstalige partijen lager met een aandeel van 84%. Schaarbeek volgt met 84% tot 86% van de stemmen voor Franstalige partijen. De kantons waar het minste op Franstalige partijen wordt gestemd zijn Sint-Jans-Molenbeek, Brussel en Anderlecht: hier halen deze partijen een aandeel van 78% tot 81% van de stemmen.

Wat de stemmenpercentages op tweetalige lijsten betreft, liggen de gemiddelde percentages in de kieskantons relatief ver uit elkaar. Voor de Europese verkiezingen schommelen deze tussen 1,1% en 1,9% en voor de federale verkiezingen gaat het om minimum 2,6% en maximum 3,6%. Er is eenzelfde beeld te zien tussen de kantons voor de verschillende verkiezingen. In Sint-Joost-ten-Node en Ukkel wordt het minste op tweetalige lijsten gestemd, in Sint-Gillis duidelijk het meeste. De andere kantons liggen tussen deze uitersten in.

3. Samenvatting

- Over de gehele onderzoeksperiode 1999-2010 zien we een beperkte afname van het stemmenaandeel voor [Vlaamse partijen](#) en een beperkte toename van het stemmenaandeel voor [Franstalige partijen](#) in de kieskantons Asse, Halle, Meise, Vilvoorde en Zaventem.
- We kunnen voorzichtig concluderen dat in de kieskantons waar een groter aandeel van de bevolking in de [faciliteitengemeenten](#) woont, meer op Franstalige partijen en minder op Vlaamse partijen wordt gestemd. In de kieskantons [zonder faciliteitengemeenten](#), zien we een grotere steun voor Franstalige partijen en kleinere steun voor Vlaamse partijen wanneer er een groter aandeel van de bevolking in een gemeenten uit de Vlaamse Rand woont. Als ook de geografische ligging van de kantons in beeld wordt gebracht, dan wordt het duidelijk dat in de zuidoostelijke kieskantons van de Vlaamse Rand meer Franstalig wordt gestemd, een beeld dat ook binnen Brussel voorkomt. In de kantons Asse en Vilvoorde wordt het meeste op Vlaamse partijen gestemd. In de kantons Zaventem en Halle halen de Franstalige partijen relatief veel stemmen.
- Daarbij moeten twee opmerkingen worden gemaakt. In de eerste plaats is dit beeld zeer uitgesproken voor de [federale en Europese verkiezingen](#), maar iets minder scherp bij de [Vlaamse parlementsverkiezingen](#) waar sowieso meer Vlaams wordt gestemd. Ten tweede stellen we vast dat deze spreiding geen nieuw fenomeen is. Bij de verkiezingen in 1999 werd immers eenzelfde beeld vastgesteld.
- In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt in de kantons Anderlecht en Brussel het meeste op Vlaamse partijen gestemd. Franse partijen scoren vooral hoog in de kantons Ukkel, Sint-Gillis, Elsene en Sint-Joost-ten-Node.

UITLEIDING

Uit de verschillende bijdragen kunnen we afleiden dat er een **gradiënt is van internationalisering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest naar de Vlaamse Rand, de provincies Vlaams- en Waals-Brabant en de rest van Vlaanderen en Wallonië**. De internationalisering neemt toe in de tijd en er zijn geografisch aansluitende patronen te ontdekken tussen de gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Vlaamse Rand.

De Vlaamse Rand trekt heel wat buitenlandse bedrijven aan. De nabijheid van de hoofdstad met zijn Europese instellingen en de nationale luchthaven van Zaventem zijn belangrijke troeven. Van de 11.000 buitenlandse bedrijven in België is 42% gevestigd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en 45% in het Vlaamse Gewest. In de Vlaamse Rand alleen al is 7% van de buitenlandse bedrijven gelokaliseerd (800) waarvan de helft geconcentreerd ligt rond de internationale luchthaven (Zaventem, Machele). Groothandel is de belangrijkste activiteit van de buitenlandse bedrijven in België. Luchtvaartindustrie, opslag en vervoer ondersteunende activiteiten zijn typische activiteiten die zich ontplooiën in de nabijheid van de luchthaven. In de Vlaamse Rand treffen we vooral vestigingen aan van moederbedrijven uit Nederland, Verenigde Staten van Amerika en Groot-Brittannië. Het zijn relatief jonge vestigingen, bijna een kwart is er de voorbije tien jaar bijgekomen.

De bevolking van de Vlaamse Rand heeft een internationaal karakter. Meer dan een kwart (27%) heeft een vreemde herkomst. Ze komen bovendien uit zeer verschillende continenten en landen (114 nationaliteiten). Dit aandeel is natuurlijk niet zo hoog dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (62%) maar het aandeel is opmerkelijk hoger dan het in het Vlaamse Gewest (15%). Bij de jongere populatie ligt het aandeel nog hoger: 4 op 10 jongeren tussen 0 en 11 jaar in de Vlaamse Rand is van vreemde herkomst. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest loopt deze verhouding op tot meer dan 3 op 4!

De aanwezigheid van vreemdelingen is het resultaat van twee bewegingen. Ten eerste wijken vreemdelingen rechtstreeks in vanuit het buitenland. Vervolgens zijn er binnenlandse verhuisbewegingen van vreemdelingen. De binnenlandse instroom, vooral vanuit de hoofdstad, is belangrijker in de Vlaamse Rand (+4‰) dan de buitenlandse (+2‰). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is de inwijking van vreemdelingen (+16,2‰) belangrijker en enkel te danken aan de buitenlandse immigratie (+19‰ inwoners), zij verhuizen nadien ten dele naar andere Belgische gemeenten (-2,8‰). De Vlaamse Rand verliest per saldo Belgen (-4,9‰), vooral via buitenlandse verhuisbewegingen (-3,9‰). Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kent nog een grotere uitstroom van Belgen (-14,2‰), via buitenlandse (-7,5‰) maar vooral via binnenlandse verhuisbewegingen (-8,7‰).

De noordoostelijke Randgemeenten en Drogenbos kennen het hoogste aandeel personen van vreemde herkomst, vooral vanuit Zuid-Europa, Marokko, Turkije en steeds meer ook vanuit de Oost-Europese landen. De zuidoostelijke gemeenten verliezen in beperkte mate vreemdelingen, ze huisvesten vooral personen afkomstig uit West- en Noord-Europa. De uitdagingen voor maatschappelijke integratie zullen in deze gebieden verschillen.

Het internationale karakter van de bevolking heeft gevolgen voor de dienstverlening. Ruim een derde van de moeders met pasgeboren kinderen die door Kind en Gezin worden begeleid in de Vlaamse Rand, hebben een moeder die bij haar geboorte een vreemde nationaliteit had. Voor 6 op de 10 van de begeleide gezinnen is de thuistaal niet het Nederlands. 7% van de leerlingen in het basisonderwijs heeft in de Vlaamse Rand niet de Belgische nationaliteit, 5% in het secundaire onderwijs. Voor meer dan een vierde van de leerlingen in alle onderwijsniveaus is de thuistaal verschillend van de onderwijstaal. Bijna de helft van werkzoekenden (46%) in de Vlaamse Rand heeft een huidige of vroegere nationaliteit buiten België, een groot deel (49%) van hen heeft een taalachterstand Nederlands.

De internationalisering van de Vlaamse Rand ent zich bovenop de bestaande taalverhoudingen van Nederlands- en Franstaligen. Steeds meer worden ‘andere’ talen dan Vlaams of Frans gesproken. Dit blijkt uit meerdere bronnen die weliswaar niet als finaliteit hebben om talenkennis te registreren. Zo stelt Kind en Gezin bij de moeders met pasgeborenen die ze begeleidt, vast dat in 30% van deze gezinnen geen Nederlands (37%) of Frans (33%) wordt gesproken. Volgens de VDAB heeft het grootste deel (65%) van de werkzoekenden met een taalachterstand weliswaar Frans als moedertaal, maar meer dan een derde (35%) heeft een ‘andere’ moedertaal.

De noordelijke en westelijke Randgemeenten hebben nog een duidelijk Vlaams profiel. Er kan niet ontkend worden dat Franstaligen een relatief grote groep vormen in de faciliteitengemeenten. Dit kan onrechtreeks afgeleid worden uit de taal tussen moeder en kind, onderwijstaal verschillend van thuistaal, taalachterstand bij werkzoekenden. We moeten echter voorzichtig zijn bij de interpretatie van deze cijfers omdat ze uitdrukkelijk niet als talentelling zijn opgezet en in hun context moeten geplaatst worden (vb. in de erkende Franstalige basisscholen in de faciliteitengemeenten, worden enkel Franstalige kinderen uit de gemeente toegelaten en is de thuistaal dus gelijk met de onderwijstaal) . Een andere partiële parameter is de verkiezingsuitslag en dan nog hangt dit af van het type verkiezingen en de aanwezigheid van belangrijke politieke figuren. We stellen vast dat voor de Vlaamse parlementsverkiezingen meer op Vlaamse partijen wordt gestemd dan bij de federale en Europese verkiezingen. We stellen de laatste tien jaar vast dat in de kantons Asse en Vilvoorde over alle verkiezingen heen het meeste op Vlaamse partijen wordt gestemd. De Franstalige partijen trekken het meeste kiezers aan in de kantons Zaventem en Halle.

Er bestaan intensieve relaties tussen de Vlaamse Rand en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dit gebeurt in beide richtingen maar met een dominante richting van de hoofdstad naar zijn ruim ommeland.

Volgens het laatste gekende kalenderjaar (2009) zijn er bijna 12.000 Brusselaars die zich in de Vlaamse Rand kwamen vestigen, omgekeerd weken ruim 6.000 Randbewoners uit naar het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dit gewest kent eveneens een hoge inkomende pendelstroom, vanuit andere Brusselse gemeenten maar ook vanuit de Vlaamse Rand (Vilvoorde, Dilbeek) en het ruimere ommeland (Leuven, Aalst, Gent, Antwerpen). Omgekeerd trekken werkgemeenten zoals Drogenbos, Machelen en Zaventem ook heel wat werknemers aan uit de omliggende Randgemeenten én Brussel.
